

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021

(projekt)

Szczecin

MOPR
SZCZECIN

- Szczecin 2016 r. -

Spis treści

WPROWADZENIE	3
1. Ocena realizacji Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych 2002-2015.....	8
2. Diagnoza aktualnej sytuacji osób z niepełnosprawnością wraz z rekomendacjami	20
3. Metodologia prac nad Programem	68
4. Cele Programu.....	76
5. Zakładane rezultaty	85
4. Ramy finansowe.....	87
5. System wdrażania programu i plan komunikacji społecznej	89
6. Monitoring i ewaluacja	91
7. Ocena ryzyka.....	93
8. Podsumowanie i wnioski.....	94
9. Zastosowane skróty	96
10. Spis tabel	97
11. Spis rysunków	98
12. Spis map.....	99

WPROWADZENIE

U podłoża działań na rzecz osób z niepełnosprawnością leży założenie, że ludzie niepełnosprawni powinni mieć dostęp i korzystać z takiego samego systemu edukacji, pracy, administracji i usług socjalnych, kultury i czasu wolnego jak inni obywatele, lecz w tym systemie powinny znaleźć wsparcie, które umożliwi im godne uczestnictwo w życiu społecznym mimo ich szczególnych potrzeb.

W przeszłości polityka wobec osób z niepełnosprawnością polegała na społecznej kompensacji poprzez działania charytatywne, oddzielne świadczenia oraz rozwój specjalnych usług opiekuńczych. Mimo wielu korzyści, jakie ze sobą niosło to podejście wielką jego wadą było to, że w rzeczywistości blokowało integrację społeczną osób z niepełnosprawnością. W chwili obecnej przywiązuje się coraz większą wagę do tak zwanego społecznego wymiaru niepełnosprawności. Obserwujemy obecnie ewolucję rozumienia pojęcia, od stwierdzenia, że niepełnosprawność ma traumatyczne fizyczne i psychologiczne oddziaływanie na ludzi, uniemożliwiające, bądź utrudniające im zapewnienie sobie odpowiedniej jakości życia, do zrozumienia, że osoby z niepełnosprawnością napotykają na różnorodne bariery ekonomiczne i społeczne, które utrudniają im zapewnienie sobie odpowiedniej jakości życia w wyniku samodzielnych wysiłków. Nowe rozumienie niepełnosprawności, przyjęte powszechnie na całym świecie, ma postać modeli funkcjonalnych, a precyzyjniej – modelu niepełnosprawności leżącego u podłoża Międzynarodowej Klasyfikacji Zdrowia, Funkcjonowania i Niepełnosprawności zwanej w skrócie ICF (*International Classification of Functioning, Disability and Health, 2001*)¹, przyjętej podczas Światowego Zgromadzenia na rzecz Zdrowia (*World Health Assembly*) w 2001 roku. Termin *niepełnosprawność (disability)* używany jest tu w celu oznaczenia *wielowymiarowego zjawiska wynikającego ze wzajemnych oddziaływań ludzi z ich fizycznym i społecznym otoczeniem*. Nowe podejście nie bazuje na wadach czy chorobie, ale na komponentach zdrowia. Przyjęto pozytywne rozumienie zdrowia i uniezależniono go od pojęcia choroby. Dla funkcjonowania człowieka tak samo ważne jest subiektywne poczucie stanu zdrowia jak i kryteria obiektywne. W definicji podkreśla się, że człowiek jest istotą biologiczną, że organizm człowieka ma określoną strukturę i spełnia określone funkcje. Człowiek jest też określoną osobą, działającą i wypełniającą określone zadania, jest członkiem społeczności, w której żyje i aktywnie uczestniczy (WHO, 2001).

¹ *International Classification of Functioning, Disability and Health (2001). Geneva: World Health Organization.*

Implementacja założeń przyjętych w ICF, zarówno do praktyki, jak i do polityki zdrowotnej oraz społecznej zaczęła sprzyjać wypracowaniu jednego, uniwersalnego, spójnego i ponadnarodowego sposobu myślenia, mówienia oraz oddziaływania na niepełnosprawność, który odpowiada też perspektywie osobistej osób niepełnosprawnych. Nowe podejście do niepełnosprawności widać również w nowym strategicznym myśleniu o rozwiązywaniu problemów osób z niepełnosprawnością na poziomie krajowym, regionalnym oraz w środowisku lokalnym. Zostało ono wykorzystane w *Miejskim Programie Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021, dalej zwanym Programem Działań*.

Program działań jest spójny z dokumentami strategicznymi miasta Szczecina, w tym przede wszystkim ze *Strategią rozwoju Szczecina 2025* oraz ze *Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2015 – 2020 (SRPS)*. W szczególności *Program Działań* wpisuje się w działania na rzecz poprawy warunków życia osób niepełnosprawnych (realizacja *IV Obszaru SRPS – Kierunek Działania: IV.1. i IV.2.*). Podstawę prawną *Programu Działań* stanowią *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*, z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M. P. z 1997 r, nr 50, poz. 475), w szczególności § 1 oraz *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia* (tekst jednolity: Dz. U. z 2011 roku, Nr 127, poz. 721 ze zmianami) - art. 35 a ust. 1.

Zastosowane w *Programie Działań* podejście ma na celu tworzenie społeczeństwa otwartego i dostępnego dla wszystkich. Oparta jest ona na pojęciu prawa i poszanowaniu różnic indywidualnych. Dotyczy wielu dziedzin, a w szczególności - walki z dyskryminacją, budowania otwartego społeczeństwa i prawa dostępu do szeroko rozumianego otoczenia i przeciwdziałania marginalizacji. W *Programie Działań* podkreśla się prawo do równych szans we wszystkich ważnych obszarach życia - edukacji, pracy, zabezpieczenia socjalnego, usług, mieszkalnictwa, czasie wolnym, itp. Kładzie się duży nacisk na likwidację przejawów i praktyk dyskryminacyjnych oraz odejście od marginalizacji środowiska osób z niepełnosprawnością. Szczególną wagę mają wszelkie działania zapobiegające dyskryminacji w edukacji, dostępie do dóbr i usług, informacji oraz do rynku pracy. Dużą uwagę poświęca się likwidacji barier zarówno fizycznych jak i społecznych w środowisku. Wskazuje się na wszelkie działania mogące przyczynić się do poprawy dostępności do szeroko pojętego otoczenia dla osób z niepełnosprawnością. Dotyczą one znoszenia barier architektonicznych, dostępu do różnych środków transportu, oraz dostępu do informacji

i technologii. Wprowadza się zasady projektowania uniwersalnego. W *Programie Działań* proponuje się również działania przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością. Należą do nich zabiegi promujące edukację na wszystkich szczeblach w tym kształcenie i doskonalenie zawodowe. Zapewnienie opieki socjalnej i bezpieczeństwa finansowego oraz udziału w życiu kulturalnym. Dużo uwagi w *Programie Działań* poświęca się realizacji koncepcji niezależnego życia i uczestnictwa we wszystkich obszarach życia społecznego. Osoby z niepełnosprawnością są członkami społeczeństwa i mają prawo do pozostania we własnym środowisku lokalnym. Powinny one otrzymać potrzebne im wsparcie w ramach ogólnodostępnych struktur edukacyjnych, opieki zdrowotnej, zatrudnienia i usług społecznych. Promując zasadę integracji trzeba jednakże pamiętać, że nie należy jej przeprowadzać za wszelką cenę². W realizacji działań na rzecz osób z niepełnosprawnością powinno się więc zwracać szczególną uwagę na dwutorowe planowanie. Dla tych osób z niepełnosprawnością, które mają potrzeby przebywania jak najbliżej innych ludzi należy tworzyć właściwie warunki w zakresie mieszkania i pracy. Jednocześnie dla tych osób z niepełnosprawnością, które czują się dobrze w swoim środowisku, powinno się dążyć do dania im możliwości bycia w subkulturze zapewniającej możliwości realizowania kontaktów, identyfikowania się z własną grupą.

Program Działań stanowi odpowiedź na kluczowe problemy niepełnosprawnych mieszkańców Szczecina. O problemach tych mówiły między innymi same osoby z niepełnosprawnością. Możliwe to było dzięki zastosowaniu metodologii wykorzystującej model partycypacyjny. Już na etapie diagnozy przygotowanej w oparciu o dokumenty, raporty, wykorzystano wyniki ankiety przeprowadzonej wśród osób z niepełnosprawnością oraz ich opiekunów, łącznie przebadano 513 osób, z czego 326 to osoby z niepełnosprawnością, 145 badanych to rodzice osób z niepełnosprawnością, zaś 38 osób to opiekunowie. Na etapie opracowania programu dodatkowo powołano Zespół Ekspertów, Zespół Badawczy i Gremium Doradcze.

² W ostatnich latach coraz częściej mówi się o subkulturze ludzi z niepełnosprawnością, sieci i kontaktach w szczególnych środowiskach, gdzie źle zaplanowane działania integracyjne, czy normalizacyjne mogą doprowadzić do izolacji osób z niepełnosprawnością zarówno w miejscu zamieszkania, jak i w pracy.

OPRACOWANIE:

Eksperci:

1. **Prof. US dr hab. Teresa Żółkowska** – Dyrektor Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego;
2. **Prof. dr hab. n. zdr. Beata Karakiewicz** – Dziekan Wydziału Nauk o Zdrowiu Pomorski Uniwersytet Medyczny;
3. **Dr n. med. Maria Ilnicka-Mądry** - Doradca Prezydenta Miasta Szczecina ds. polityki społecznej miasta;

Zespół badawczy:

1. **Beata Bugajska** - Dyrektor Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin;
2. **Marta Giezek** - Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie;
3. **Beata Brzezińska** – Zastępca Dyrektora, Główny Księgowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie;
4. **Jacek Cerebież-Tarabicki** - Zastępca Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie;
5. **Paulina Zabielska** – Pomorski Uniwersytet Medyczny;
6. **Maciej Homis** – Rzecznik Prasowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie;
7. **Krzysztof Parchimowicz** – Kierownik Działu Pomocy Osobom Niepełnosprawnym MOPR w Szczecinie;
8. **Malwina Rejent** – Kierownik Sekcji Rehabilitacji Społecznej Działu Pomocy Osobom Niepełnosprawnym MOPR w Szczecinie;
9. **Jolanta Trafarska** – Główny specjalista MOPR w Szczecinie
10. **Agnieszka Zmysłowska-Czerwińska** – Główny specjalista Wydziału Spraw Społecznych UM Szczecin.

Konsultacje:

1. **Ewa Kurjata** – Główny specjalista Biura Strategii Urzędu Miasta Szczecin.

Gremium doradcze:

(przedstawiciele instytucji, wydziałów Urzędu Miasta Szczecin, jednostek samorządowych, organizacji pozarządowych)

1. Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie;
2. Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego;
3. Powiatowej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych;
4. Powiatowego Zespołu Orzekania Niepełnosprawności w Szczecinie;
5. Oddziału Zachodniopomorskiego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
6. Zachodniopomorskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia;
7. Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych;
8. Szczecińskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Spółka z o.o.;
9. Towarzystwa Budownictwa Społecznego „Prawobrzeże”;
10. Powiatowego Urzędu Pracy w Szczecinie;

11. Szczecińskiego Centrum Świadczeń;
12. Wydziału Oświaty UMS;
13. Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska UMS;
14. Wydziału Informatyki UMS;
15. Wydziału Inwestycji Miejskich UMS;
16. Wydziału Kultury UMS;
17. Wydziału Mieszkalnictwa i Regulacji Prawnych Nieruchomości UMS;
18. Wydziału Urbanistyki i Administracji Budowlanej UMS;
19. Wydziału Zarządzania Finansami Miasta UMS;
20. Wydziału Sportu UMS;
21. Biura Strategii UMS;
22. Biura Planowania Przestrzennego Miasta UMS;
23. Biura ds. Organizacji Pozarządowych UMS;
24. Domu Pomocy Społecznej ul. Krucza 17 w Szczecinie;
25. Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie;
26. Środowiskowego Domu Samopomocy ul. Tartaczna 14 w Szczecinie;
27. Oddziału Zachodniopomorskiego Polskiego Związku Głuchych;
28. Polskiego Związku Niewidomych Okręgu Zachodniopomorskiego;
29. Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Zachodniopomorskiego Oddziału Regionalnego w Szczecinie;
30. Polskiego Towarzystwa Stwardnienia Rozsianego;
31. Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem;
32. Polskiego Towarzystwa na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie;
33. Krajowego Towarzystwa Autyzmu;
34. Klubu Sportowego Inwalidów „START”;
35. Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo „TĘCZA”;
36. Stowarzyszenia Amazonek „AGATA”;
37. Stowarzyszenia Rodzin i Opiekunów Osób Chorych Psychiczenie „RODZINA”;
38. Fundacji Aktywnej Rehabilitacji Biuro Regionalne FAR;
39. Stowarzyszenia Rodzin i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „Iskierka”.

1. Ocena realizacji Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych 2002-2015

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2002-2015 został przyjęty Uchwałą Nr LVI/1262/02 Rady Miasta Szczecin z dnia 2 października 2002 r. Głównym celem Programu było zwiększenie udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i gospodarczym Szczecina poprzez wyrównywanie szans w korzystaniu z praw i obowiązków, jakie przysługują pozostałym mieszkańcom. Realizatorem Programu był Urząd Miasta Szczecin.

W latach 2002-2015 realizowano następujące cele operacyjne:

- kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i rozumienia problemów osób niepełnosprawnych,
- zwiększenie dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej,
- likwidacja barier w obiektach infrastruktury miejskiej, barier komunikacyjnych oraz barier w komunikowaniu się,
- zapewnienie dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych na wszystkich poziomach edukacji,
- zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego dostępu do kultury, sportu, rekreacji i turystyki,
- zwiększenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych,
- zapewnienie konsultacji społecznej wszystkich działań dotyczących osób niepełnosprawnych w fazie ich planowania, wdrażania oraz ewaluacji z samorządną reprezentacją środowiska.

1. Adresaci Programu

Program skierowany był do około **38 tysięcy** niepełnosprawnych mieszkańców Szczecina, bez względu na wiek oraz stopień niepełnosprawności.

Od roku 2004 wydano 60 974 orzeczeń dla osób dorosłych oraz 7 095 dla osób poniżej 16 roku życia.³

³ Źródło: dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Tabela Nr 1 Wydatkowane środki na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej w latach 2003-2015

Lata	środki PFRON	Budżet Miasta	w tym dla NGOs
2003	4 832 054	1 292 756	650 000
2004	5 884 312	1 819 363	840 700
2005	5 413 921	1 578 027	690 000
2006	6 235 906	1 977 944	666 200
2007	6 043 013	2 658 939	794 805
2008	7 268 216	2 361 256	908 356
2009	5 199 754	2 785 291	890 000
2010	4 229 168	3 132 075	880 000
2011	4 338 833	4 998 050	1 265 860
2012	6 607 137	3 610 389	1 265 860
2013	4 575 760	3 188 219	1 265 860
2014	5 273 761	4 265 331	976 800
2015	5 380 544	4 307 463	965 714

Źródło: dane Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin 2016 r.

W latach 2003-2015 wydatkowano 71 282 379 zł środków finansowych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz 33 667 640 zł z budżetu miasta Szczecin na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej oraz zawodowej osób z niepełnosprawnością.

2. Kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i rozumienia problemów osób niepełnosprawnych

W celu wyróżnienia działań podejmowanych przez urzędy, instytucje, firmy i osoby fizyczne na rzecz dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych, przyznawano *Certyfikaty dla obiektów przyjaznych osobom niepełnosprawnym*. W latach 2002-2007 przyznano 14 Certyfikatów, m.in. dla: Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 8 przy ul. Rydla 49, Castoramy przy ul. Ku Słońcu w Szczecinie.

Do 2009 roku rokrocznie przyznawano „Certyfikat obiektu przyjaznego osobom niepełnosprawnym”. W roku 2010 został on zastąpiony tytułem „Mecenas osób niepełnosprawnych”. Celem wyróżnienia jest uhonorowanie działań podejmowanych przez instytucje i osoby fizyczne na rzecz osób niepełnosprawnych. Dotychczasowymi laureatami zostali:

- w 2009 r.: **Joanna Kałużna-Reimer** - dziennikarka szczecińskiego oddziału TVP,
- w 2010 r.: **Elżbieta Linartowicz** - pedagog, doradca zawodowy, działacz społeczny,

- 2011 r.: **Joanna Hryniuk** - edukator języka migowego i systemu komunikacji z osobami głuchoniewidomymi,
- 2012 r.: **Jerzy Kałużny** - tłumacz i wykładowca języka migowego, wieloletni działacz PZG,
- 2013 r.: **Andrzej Stecewicz** – twórca nowatorskich metod rehabilitacji dzieci z wadą słuchu,
- 2014 r.: **Barbara Jaskierska** – autorka kompleksowego systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- 2015 r.: **Alicja Zolotuch** – prezes Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo „TECZA”.

Od 2004 roku ukazuje się *Informator dla osób niepełnosprawnych, mieszkańców miasta Szczecina*, który jest na bieżąco aktualizowany. Przeznaczony jest dla samych osób niepełnosprawnych, opiekunów oraz instytucji zajmujących się osobami niepełnosprawnymi. Celem Informatora jest przybliżenie osobom niepełnosprawnym, mieszkańcom Szczecina, podstawowych ulg i przywilejów im przysługujących. W Informatorze można znaleźć wiele praktycznych informacji, np.: jak uzyskać orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, legitymację osoby niepełnosprawnej, kartę parkingową, dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych, itp.

W roku 2010 z inicjatywy Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta Szczecin *Informator dla osób niepełnosprawnych, mieszkańców miasta Szczecina* został wydany alfabetem Braille’a, z przeznaczeniem dla osób niewidomych.

W trakcie realizacji „Miejskiego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2002 – 2015” samorząd lokalny pełnił rolę inicjatora i koordynatora inicjatyw adresowanych zarówno do środowiska osób niepełnosprawnych, jak i mających na celu zmianę postaw społecznych wobec nich.

W czerwcu 2012 r. gmina miasto Szczecin wraz z organizacjami pozarządowymi realizowała działania informacyjne, przełamujące stereotypy na temat osób niepełnosprawnych i sprzyjające ich integracji. Przeprowadzone zostały dwie kampanie społeczne pn. „INNICZYŻBY?” oraz „PODAJ ŻÓLTE KÓŁKO”. Kampanie prowadzone były w formie warsztatów w szkołach, citylight-ów, konkursów dla szkół podstawowych i gimnazjalnych, felietonów w prasie i radio, zasad savoir-viver’u w komunikacji miejskiej, happeningu na ulicach miasta. Zastosowanie różnorodnych i nowoczesnych form przekazu

spowodowało, że problem postrzegania osób niepełnosprawnych został zauważony przez mieszkańców Szczecina.

Na terenie Szczecina kierunkowe usprawnianie terapeutyczno – rehabilitacyjne świadczyły następujące placówki:

- Centrum Diagnostyki, Terapii i Rehabilitacji Dziecięcej prowadzone przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo „TĘCZA”,
- Zachodniopomorskie Centrum Rehabilitacji i Edukacji Dzieci, Młodzieży i Osób Dorosłych z Dysfunkcją Wzroku przy Polskim Związku Niewidomych Oddział Zachodniopomorski,
- Ośrodek Wczesnej Interwencji prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie,
- Punkt Przedszkolny dla Dzieci z Autyzmem „Słoneczna Dolina” prowadzony przez Szczecińskie Stowarzyszenie Pomocy Autystom,
- Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „ISKIERKA”.

Wszystkie te placówki prowadzone są przez organizacje pozarządowe, w których powyższa działalność w części finansowana jest przez budżet miasta Szczecin. W latach 2002 – 2015 dofinansowano zadanie w kwocie 2 350 650 zł. Rocznie pomocą objęto 850 dzieci.

W latach 2002-2014 na dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczono kwotę 11 881 496 zł. Z dofinansowania skorzystało 10 271 osób i 8 organizacji pozarządowych.

W ramach realizacji projektu związanego z profilaktyką, promocją zdrowia i edukacją zdrowotną skierowaną do kobiet z niepełnosprawnością i starszych oraz kształtowaniem i rozwijaniem świadomości środowiska medycznego w zakresie dostrzegania i rozumienia ww. problemów. W roku 2011 gmina miasto Szczecin pozyskała środki finansowe z RPO WZ 2007-2013 na wyposażenie gabinetu ginekologicznego dostosowanego do potrzeb kobiet niepełnosprawnych, który mieści się w Zakładzie Opieki Zdrowotnej Szkół Wyższych, przy ul. Chopina 51A. Koszt zakupu fotela wyniósł 24 877 zł.

Od 2009 roku Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w ramach swoich zadań prowadzi wypożyczalnię sprzętu rehabilitacyjnego, finansowaną ze środków budżetu Miasta. Co roku na jej prowadzenie wydatkowana jest kwota 12 000,00 zł. Pomocą objęte są wszystkie osoby zgłaszające się do wypożyczalni, bez względu na fakt posiadania lub nieposiadania

orzeczenia o niepełnosprawności. Najczęściej wypożyczane są łóżka rehabilitacyjne, balkoniki, ambony oraz wózki inwalidzkie.

Tabela Nr 2 Działalność wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego w latach 2009-2014

Lata działalności	Podpisane umowy	Ilość wypożyczonego sprzętu
2009	79	79
2010	91	106
2011	85	90
2012	107	116
2013	109	121
2014	74	81
2015	117	124

Źródło: opracowanie własne MOPR 2016 r.

3. Likwidacja barier w obiektach infrastruktury miejskiej, barier transportowych oraz barier w komunikowaniu się

W ramach zadań związanych z likwidacją barier architektonicznych, w komunikowaniu się i barier technicznych dla osób indywidualnych realizowanych w latach 2003-2014 finansowanych ze środków PFRON wydatkowano kwotę 5 860 855 zł.

Tabela Nr 3 Dofinansowanie do likwidacji barier funkcjonalnych ze środków PFRON w latach 2003-2014

Dofinansowania likwidacji barier w latach 2003-2014 w tym:	Kwota wydatkowana na zadanie	Ilość zrealizowanych wniosków
bariery architektoniczne i techniczne	4 593 890 zł	494
bariery w komunikowaniu się	1 266 965 zł	402

Źródło: opracowanie własne MOPR 2016 r.

Od 1994 roku funkcjonuje w Szczecinie Sekcja Obsługi Komunikacyjnej Osób Niepełnosprawnych (SOKON), obecnie dysponująca 18 busami. SOKON realizuje przede wszystkim nieodpłatne przewozy dzieci do szkół. Indywidualne osoby płacą za przejazd 10 zł bez względu na ilość kilometrów na terenie miasta Szczecin. SOKON wyposażony jest

w wózki inwalidzkie, którymi przewozi osoby starsze mające trudności w poruszaniu się. Dodatkowo na stanie jest schodolaz ułatwiający sprowadzenie osoby poruszającej się na wózku z wysokich pięter i dowiezienie jej do celu. Każdego roku z usług SOKON korzysta kilkadziesiąt tysięcy osób. Od 2003 roku sukcesywnie wzrasta liczba autobusów przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

4. Zapewnienie dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym

Od 2005 roku zatrudnionych było 7 asystentów w organizacjach pozarządowych na podstawie umowy z gminą miasto Szczecin. Osoby zatrudnione są na stałe na podstawie umowy o pracę.⁴ Środki finansowe na powyższą działalność przekazywane są organizacjom pozarządowym na podstawie corocznej umowy. Organizacja zajmuje się opracowaniem harmonogramu pracy asystenta i wykorzystaniem jego usług w pełnym zakresie czasu pracy. Asystenci zatrudnieni są w następujących organizacjach:

- Polski Związek Głuchych – 3 osoby,
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie – 1 osoba,
- Fundacja Pomocy Chorym na Zanik Mięśni – 1 osoba,
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo TĘCZA – 1 osoba,
- Stowarzyszenie Pomocy w Rozwoju Społecznym i Zawodowym Osób Niepełnosprawnych – 1 osoba.

Miasto Szczecin, jako jeden z nielicznych powiatów prowadzi mieszkalnictwo chronione dla osób starszych wymagających całodobowej opieki oraz jedno mieszkanie chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

5. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych na wszystkich poziomach edukacji

Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży na wszystkich poziomach edukacyjnych odbywa się w oparciu o obowiązujące przepisy prawa oświatowego.

⁴ w roku 2015 na zatrudnienie asystentów została przeznaczona kwota 188 564 zł – przy pensji 2 000 zł brutto

W latach 2006 – 2015 Wydział Oświaty pozyskał środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego na zakup pomocy dydaktycznych, wyposażenia pracowni szkolnych i bazy socjalno-bytowej, jak i robót budowlanych mających na celu zniwelowanie barier architektonicznych w obiektach oświatowych.

Zostały przystosowane między innymi następujące placówki:

- Szkoła Podstawowa Nr 45,
- Szkoła Podstawowa Nr 63,
- Szkoła Podstawowa Nr 54,
- Szkoła Podstawowa Nr 41,
- Gimnazjum Nr 18,
- Gimnazjum Nr 26,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr 9
- Liceum Ogólnokształcące z oddziałami integracyjnymi.

6. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym pełnego dostępu do kultury, sportu, rekreacji i turystyki

Gmina miasto Szczecin w trosce o rozwój sportu szczecińskiego uznała, iż istnieje potrzeba zdecydowanego wsparcia szeroko pojętego sportu kwalifikowanego. Uchwałą Rady Miasta Szczecin Nr LII/1360/10 z dnia 25 października 2010 r. w sprawie przyznawania stypendium sportowego dla zawodników oraz przyjęcia Szczecińskiego Programu Olimpijskiego i Paraolimpijskiego, sportowcy niepełnosprawni za swoje wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym i krajowym otrzymują roczne stypendia sportowe.

W ramach projektu „Wspólny fundusz małych projektów PHARE CBC” gmina miasto Szczecin w 2002 roku wydała przewodnik turystyczny dla osób niepełnosprawnych, którego ostatnia aktualizacja miała miejsce w 2009 roku. Publikacja zawiera opis miejsc turystycznych wraz z informacją o ich dostępności dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Od wielu lat z budżetu Miasta finansowane są działania realizowane przez organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych. Dofinansowano między innymi następujące zadania:

- organizowanie i rozwijanie różnorodnych form wsparcia oraz działań o charakterze aktywizującym i integracyjnym na rzecz osób niepełnosprawnych,
- prowadzenie kompleksowych form wsparcia w ośrodkach terapeutyczno-rehabilitacyjnych, zapobiegających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych,
- organizacja spotkań świątecznych.

Z dofinansowania Miasta w roku 2015 skorzystały 24 organizacje pozarządowe, z którymi podpisano 34 umowy na realizację zadań publicznych. W roku 2015 kwota wydatkowana z budżetu Miasta na działalność organizacji wynosiła **965 714 zł**.

7. Zwiększenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych

Rehabilitacja zawodowa jest istotnym elementem rehabilitacji kompleksowej i polega na ułatwianiu osobie niepełnosprawnej udziału w życiu zawodowym poprzez uzyskanie i utrzymanie zatrudnienia oraz prowadzenie działalności gospodarczej.

Zadania te realizowane są ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przez Powiatowy Urząd Pracy.

Tabela Nr 4 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej ze środków PFRON w latach 2003-2014

Najważniejsze zadania	Liczba osób niepełnosprawnych objętych zadaniem w latach 2003-2014	Wydatkowana kwota w latach 2003-2014
Finansowanie wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy, w tym na: stypendia stażowe, studia podyplomowe, badania lekarskie, prace interwencyjne – od roku 2007	306	1 574 024 zł
Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej	149	5 790 554 zł
Zwrot kosztów poniesionych przez pracodawcę na adaptację pomieszczeń i urządzeń w związku z przystosowaniem stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej oraz zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikom niepełnosprawnym	115	3 438 556 zł
Dofinansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób	272	470 542 zł

niepełnosprawnych		
Zwrot kosztów wynagrodzeń osób niepełnosprawnych i składek na ZUS na podstawie umów zawartych z pracodawcami	116	689 070 zł

Zródło: dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Szczecinie

Największa ilość osób z niepełnosprawnością skorzystała z dofinansowania w ramach zadania związanego z finansowaniem wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy. Największą kwotę wydatkowano na finansowanie podjęcia działalności gospodarczej, rolniczej lub na wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnej.

8. Zakład aktywności zawodowej

Międzygminny Zakład Aktywności Zawodowej w Dobrej k. Szczecina jest najnowocześniejszym i największym w Polsce obiektem służącym rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnością intelektualną. Funkcjonuje od 2013 r. i jest zarządzany przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie. Inwestycja wyniosła 16 172 000 zł, została sfinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, środków własnych Stowarzyszenia, innych źródeł, w tym Gminy Miasto Szczecin – 1 mln zł. W MZAZ zatrudnienie znalazło 175 osób, w tym 127 osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i znacznym, 35 rzemieślników wspierających. W parterowym budynku, pozbawionym schodów i innego rodzaju barier architektonicznych, wydzielono 7 stref do pracy: montaż i demontaż (w tym niszczenie dokumentów), pralnia, kuchnia centralna i zaopatrzenie w żywność, obróbka drewna, gospodarstwo domowe, ogrodnictwo i pielęgnacja terenów zielonych, wydział wspierania rozwoju i aktywności zawodowej.⁵

⁵ Należy podkreślić, że Miasto Szczecin jest jednym z największych zleceniodawców na usługi realizowane przez Zakład Aktywności Zawodowej. Dział pralni obsługuje domy pomocy społecznej w Szczecinie, miejskie jednostki korzystają z profesjonalnego niszczenia dokumentów.

9. Zapewnienie konsultacji społecznej wszystkich działań dotyczących osób niepełnosprawnych w fazie ich planowania, wdrażania oraz ewaluacji z samorządną reprezentacją środowiska

Zgodnie z art. 44c ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, od 2003 r. przy Prezydencie Miasta Szczecina działa Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych. Na podstawie Zarządzenia Prezydenta Miasta Szczecin Nr 381/15 z dnia 20 października 2015 r. w sprawie powołania Powiatowej Społecznej Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych na lata 2015-2019 powołana została Rada na nową kadencję 2015-2019.

W skład Rady wchodzi:

Andrzej Grzeszczyk - Przewodniczący Rady, Stowarzyszenie Pomocy w Rozwoju Społecznym i Zawodowym Osób Niepełnosprawnych,

Justyna Jastrzemska - Wiceprzewodnicząca Rady, Polski Związek Niewidomych,

Krzysztof Lechniak - Sekretarz Rady, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji,

Barbara Jaskierska - Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie,

Teresa Krzysztoń - Polski Związek Głuchych.

Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych jest organem opiniodawczo-doradczym prezydenta miasta Szczecin, do zakresu jej działania należy: inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, realizacja praw osób niepełnosprawnych, opiniowanie projektów powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych, ocena realizacji programów, opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez radę powiatu pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

10. Nagrody dla miasta Szczecin

W ramach ogólnopolskiego konkursu zorganizowanego przez PFRON „Równe szanse – równy dostęp” wyróżniano najlepsze projekty jednostek samorządu terytorialnego gminy i powiatu na rzecz środowisk osób niepełnosprawnych. Celem Konkursu było promowanie i wspieranie ponadstandardowych i nowatorskich działań podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego na rzecz polepszania jakości życia osób

niepełnosprawnych oraz wyrównywania szans w dostępie do zatrudnienia jak również uczestnictwa w życiu społecznym:

- 2004 r. – nagroda w wysokości 40 000 zł za realizację projektu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”
- 2009 r. – nagroda w wysokości 120 000 zł za realizację projektu „Cafe-galeria Pod Fontanną” – integracja i aktywizacja osób z niepełnosprawnością psychiczną.

Od 2009 r. przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego w Krakowie organizowany jest Konkurs „Samorząd Równych Szans”. Celem nagrody jest promowanie najlepszych praktyk jednostek samorządu terytorialnego w zakresie polityki na rzecz praw osób niepełnosprawnych i poprawy jakości ich życia. Kapituła Nagrody pod przewodnictwem Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, co roku przyznaje nagrodę główną i wyróżnienia za działania sprzyjające włączaniu osób niepełnosprawnych w główne nurty życia społecznego.

Gmina miasto Szczecin zdobyła statuetki „Samorząd Równych Szans” i była doceniana przez 5 lat za swoje działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

- w 2009 r. - nagroda za projekt „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”;
- w 2010 r. - nagroda za projekt „Cafe Galeria Pod Fontanną – Integracja i aktywizacja osób z niepełnosprawnością psychiczną”;
- w 2011 r. - Złota Statuetka „Samorząd Równych Szans” za realizację programu „Szczecin przyjazny osobom niepełnosprawnym”;
- w 2012 r. – nagroda za projekt „Wczesna diagnoza i rehabilitacja szansą na integrację”;
- w 2013 r. – nagroda za projekt „Niepełnosprawni wśród nas”;
- w 2014 r. – nagroda specjalna Polskiego Związku Głuchych za realizację projektu „Głusi w przestrzeni publicznej”.

W latach 2002-2015 w ramach realizacji Miejskiego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych zrealizowano większość z zaplanowanych zadań. Głównymi źródłami finansowania Programu były najczęściej środki własne gminy miasta Szczecin, środki PFRON oraz środki pochodzące ze składek członkowskich organizacji pozarządowych. Dużą rolę odegrały również środki pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych w ramach różnych programów pomocowych: z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz w konkursach ofert

ogłaszanych przez różne instytucje i fundacje. W efekcie podjętych działań zwiększono niepełnosprawnym mieszkańcom Szczecina dostęp do uczestnictwa w szeroko rozumianym życiu społecznym oraz wzmocniono rehabilitację zawodową i społeczną.

Pomimo trwającego procesu wspierania osób z niepełnosprawnością pewne obszary nadal wymagają uwagi oraz zaangażowania sił i środków. Należy tu wymienić poprawę już istniejącej infrastruktury poprzez likwidację barier architektonicznych, zwiększenie nakładów finansowych na rehabilitację zdrowotną, zwiększenie dostępności obiektów użyteczności publicznej, wprowadzanie ulg oraz ustawiczne podnoszenie świadomości społecznej w zakresie tematu wszystkich aspektów niepełnosprawności. Niniejszy Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016 - 2021 jest z pewnością kontynuacją rozpoczętego procesu w 2002 roku, ale również dobrze przemyślanym planem na realną realizację zadań w latach kolejnych.

2. Diagnoza aktualnej sytuacji osób z niepełnosprawnością wraz z rekomendacjami

Do sporządzenia Miejskiego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021 wykorzystano dane z 2013, 2014 oraz 2015 roku uzyskane z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Szczecinie, Powiatowego Urzędu Pracy, Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie, Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych, Towarzystwa Budownictwa Społecznego, a także ośrodków kultury, szkół, oraz organizacji pozarządowych działających na terenie miasta Szczecin. Analizie poddane zostały także wyniki z przeprowadzonych przez Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin ankiet z osobami z niepełnosprawnością.

1. Pojęcie niepełnosprawności

W *Programie Działań* przyjęto następującą definicję niepełnosprawności:

- 1) prawną - dotyczącą prawnej podstawy kwalifikacji osób z niepełnosprawnością - osoby niepełnosprawne prawnie tj. takie, które posiadają odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony;
- 2) biologiczną – wynikającą z subiektywnej deklaracji osoby, że ma ograniczoną zdolność wykonywania czynności podstawowych stosownie do swojego wieku - osoby niepełnosprawne biologicznie tj. takie, które nie posiadają orzeczenia, ale mają całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności.

Zgodnie z § 32 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 roku (Dz. U. z 2003 r., Nr 139, poz. 1328 ze zm.) w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności przyczynę niepełnosprawności oznacza się następująco:

- 1) **01 – U** - upośledzenie umysłowe,
- 2) **02 – P** - choroby psychiczne,
- 3) **03 – L** - zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,
- 4) **04 – O** - choroby narządu wzroku,
- 5) **05 - R** - upośledzenie narządu ruchu,
- 6) **06 – E** - epilepsja,
- 7) **07 – S** - choroby układu oddechowego i krążenia,

- 8) **08 – T** - choroby układu pokarmowego,
- 9) **09 – M** - choroby układu moczowo - płciowego,
- 10) **10 – N** - choroby neurologiczne,
- 11) **11 – I** - inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,
- 12) **12 – C** - całościowe zaburzenia rozwojowe.

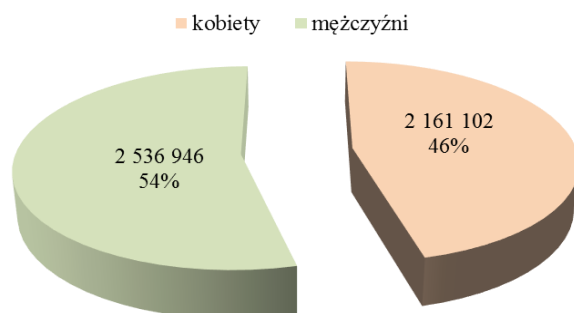
2. Osoby niepełnosprawne w Szczecinie

Badaniem o największym zasięgu, w którym zbierane są informacje o osobach niepełnosprawnych są spisy powszechne. Ostatni Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań z 2011 roku, został przeprowadzony metodą mieszaną, tj. przy wykorzystaniu administracyjnych źródeł danych (rejestrów i systemów informacyjnych) oraz danych pozyskanych bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego. Większość danych w NSP 2011 (w tym dotyczących tematyki niepełnosprawności) została pozyskana w badaniu reprezentacyjnym przeprowadzonym na 20% próbie wylosowanych mieszkań (w skali kraju) i na zasadzie dobrowolności.⁶ Przygotowany operat losowania mieszkań z uwzględnieniem głębokiego warstwowania (utworzono ponad 70 tys. warstw), bardzo duża próba losowa, jak również odpowiedni schemat doboru próby do badania oraz jej alokacja – gwarantowały pozyskanie co najmniej dobrych jakościowo (z dobrą precyzją) wyników na poziomie powiatów (z rozróżnieniem obszarów miejskich i wiejskich oraz dzielnic i delegatur w dużych miastach), dla których dostępny jest szeroki zakres przedmiotowy danych z badania reprezentacyjnego, umożliwiający opracowanie szczegółowych zestawień i analiz.⁷

⁶ Podejście takie ogranicza dostępność danych na niższych poziomach podziału terytorialnego

⁷ Źródło: www.stat.gov.pl – data dostępu 27.09.2016 r.

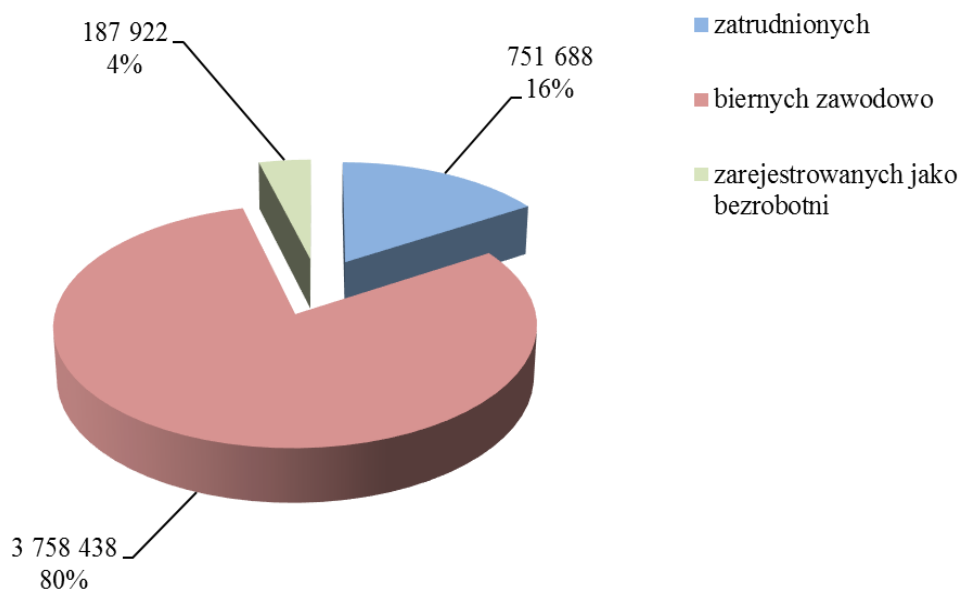
Wykres Nr 1 Osoby z niepełnosprawnością z podziałem na płeć w Polsce

Źródło: www.stat.gov.pl/bdl 2016 r.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych w Polsce wynosiła 4 697.048, co stanowi prawie 12,36% ogółu ludności kraju (46% mężczyźni, 54% kobiety).

Wykres Nr 2 Aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością w Polsce

Źródło: www.stat.gov.pl/bdl 2016 r.

80% badanych była bierna zawodowo, 16% posiadało zatrudnienie, pozostałe 4% stanowiły osoby zarejestrowane jako osoby bezrobotne.

Istnieje trudność w dokładnym określeniu liczby osób niepełnosprawnych mieszkających w Szczecinie, ponieważ informacje o tej grupie osób są w dwóch niezależnych od siebie instytucjach, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Powiatowego Zespołu Orzekania Niepełnosprawności, w związku z czym mogą się ze sobą jednocześnie pokrywać.

Tabela Nr 5 Liczba osób z niepełnosprawnością w Szczecinie

Osoby niepełnosprawne		Osoby niepełnosprawne prawnie		Osoby niepełnosprawne biologicznie	
Razem	51 043	Razem	35 713	Razem	15 330
Kobiety	28 063	Kobiety	19 143	Kobiety	8 920
Mężczyźni	22 980	Mężczyźni	16 570	Mężczyźni	6 410

Źródło: www.stat.gov.pl/bdl 2016 r.

Z danych GUS zawartych w Narodowym Spisie Powszechnym z 2011 r. wynika, że liczba osób niepełnosprawnych w Szczecinie wyniosła 51 043.

Tabela Nr 6 Osoby niepełnosprawne prawnie wg stopnia niepełnosprawności z podziałem na wiek

znaczny		umiarkowany		lekki		0 – 15 lat	łącznie
Razem	13 912	Razem	12 547	Razem	6 636	1 078	35 713
przedprodukcyjny*	62	przedprodukcyjny	65	przedprodukcyjny	43	1 078	1 298
produkcyjny mobilny**	1 323	produkcyjny mobilny	1 685	produkcyjny mobilny	1 096	0	4 342
produkcyjny niemobilny***	3 364	produkcyjny niemobilny	5 708	produkcyjny niemobilny	3 606	0	13 382
poprodukcyjny****	9 163	poprodukcyjny	5 089	poprodukcyjny	1 891	0	16 691

Źródło: www.stat.gov.pl/bdl 2016 r.

*wiek przedprodukcyjny: 0 – 17 lat

**wiek produkcyjny mobilny: kobiety i mężczyźni: 18 – 44 lata

***wiek produkcyjny niemobilny: kobiety: 45 – 59 lat, mężczyźni: 45 – 64 lata

* wiek poprodukcyjny: kobiety: powyżej 59 lat, mężczyźni: powyżej 64 lata

Zarówno wśród osób z niepełnosprawnością prawną, jak i wśród osób z niepełnosprawnością biologiczną przeważały kobiety. Z uwagi na fakt, iż osoby niepełnosprawne prawnie to takie, które posiadają odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony, możliwym była także analiza danych, dotyczących wieku oraz stopnia niepełnosprawności tej grupy. Wśród osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności przeważały osoby w wieku poprodukcyjnym. Odmienne prezentują się dane w grupie osób z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym i lekkim – tu przeważają osoby w wieku produkcyjnym

niemobilnym. Warto zaznaczyć, iż niepełnosprawność w stopniu znacznym często związana jest z wiekiem, co znajduje swoje potwierdzenie w ilości wydawanych orzeczeń w tej grupie osób.

Tabela Nr 7 Liczba osób niepełnosprawnych prawnie, którym nie ustalono stopnia niepełnosprawności

nieustalony	
Razem	1 540
przedprodukcyjny	50
produkcyjny mobilny	238
produkcyjny niemobilny	703
poprodukcyjny	549

źródło: www.stat.gov.pl/bdl 2016 r.

1540 osobom niepełnosprawnym prawnie nie ustalono stopnia niepełnosprawności.

Orzecznictwo w Polsce realizowane jest w ramach dwóch systemów, tj.:

- do celów rentowych - orzecznictwo rentowe prowadzone przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) i komisje lekarskie ZUS. Należy jednak pamiętać, że orzecznictwo rentowe prowadzą także lekarze rzeczoznawcy i komisje lekarskie Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) oraz komisje lekarskie podległe MON i MSWiA. Orzecznik kwalifikuje osobę jako częściowo niezdolną do pracy, całkowicie niezdolną do pracy, całkowicie niezdolną do pracy i samodzielnej egzystencji.⁸
- do celów pozarentowych - orzecznictwo pozarentowe prowadzone przez zespoły do spraw orzekania stopnia niepełnosprawności. Osoba może mieć orzeczony lekki stopień niepełnosprawności, umiarkowany stopień niepełnosprawności, znaczny stopień niepełnosprawności.⁹

Na przestrzeni ostatnich lat zainteresowanie mieszkańców gminy miasto Szczecin uzyskaniem orzeczenia o stopniu niepełnosprawności utrzymuje się na podobnym poziomie.

⁸ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, (Dz. U. z 2015 r. poz. 748, z późn. zm.), Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy, (Dz. U. Nr 273, poz. 2711 oraz z 2011 r. Nr 286, poz. 1683)

⁹ Ustawa z dn. 27 sierpnia 1997 r., o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2011 r. nr 127, poz. 721), Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 15 lipca 1003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (tekst jednolity: Dz.U. 2015 poz. 1110), Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dn. 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz.U. 2002 nr 17 poz. 162)

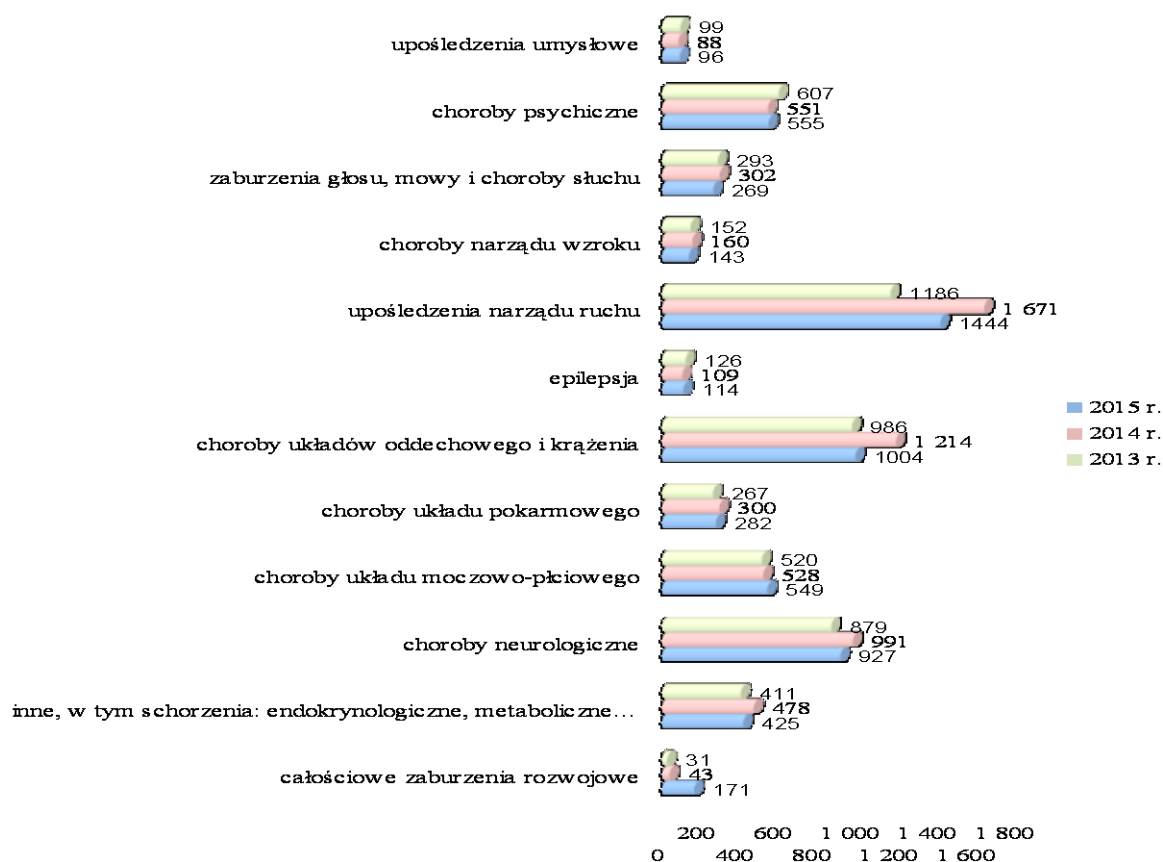
Tabela Nr 8 Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności w latach 2013-2015

Liczba wydanych orzeczeń:	2013	2014	2015
		5620	6502
w tym ze znacznym stopniem niepełnosprawności	1428	1700	1723
w tym z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności	2260	2939	2743
w tym z lekkim stopniem niepełnosprawności	1447	1335	925
w tym orzeczenia dla osób poniżej 16 roku życia	485	528	588

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Szczecinie 2016 r.

W ciągu ostatnich trzech lat systematycznie wzrasta liczba osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz liczba dzieci z orzeczeniem do 16 roku życia, maleje udział osób z orzeczonym lekkim stopniem niepełnosprawności.

Wykres Nr 3 Liczba wydanych orzeczeń według przyczyny niepełnosprawności w latach 2013-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Szczecinie 2016 r.

Z danych uzyskanych od PZON wynika, że największą grupę osób z niepełnosprawnością według przyczyny wydania orzeczenia stanowią osoby z dysfunkcją narządu ruchu. Następną pod względem liczebności grupy stanowią osoby z orzeczonymi chorobami układu oddechowego i krążenia, najmniejsza grupa to osoby z symbolem niepełnosprawności 12-C.

Poniższe tabele przedstawiają dane, dotyczące ilości wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na wiek, płeć oraz wykształcenie osób niepełnosprawnych.

Tabela Nr 9 Ilość wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na płeć w latach 2013, 2014, 2015

płeć		2013 r.	2014 r.	2015 r.
dorośli	kobiety	2 525	2 883	2 592
	mężczyźni	2 492	3 057	2 763
	razem	5 017	5 940	5 355
dzieci	kobiety	181	192	204
	mężczyźni	304	336	384
	razem	485	528	588
art.. 5a	kobiety	53	22	10
	mężczyźni	65	12	26
	razem	118	34	36
ogółem	kobiety	2 759	3 097	2 806
	mężczyźni	2 861	3 405	3 173
Razem		5 620	6 502	5 979

*orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień osób posiadających orzeczenia o inwalidztwie lub niezdolności do pracy, o których mowa w art. 5 i 62 Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zwane „orzeczeniami o wskazaniach do ulg i uprawnień”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Szczecinie

W latach 2013-2015 liczba orzeczeń wydanych mężczyznom była nieznacznie wyższa (także wśród dzieci) w stosunku do grupy kobiet – w 2013 roku stanowiły one 50,91 % ogólnej liczby decyzji, w 2014 – 52,37 %, w 2015 – 53,07 %.

Tabela Nr 10 Ilość wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na wiek w latach 2013, 2014, 2015

wiek		2013 r.	2014 r.	2015 r.
dorośli	16-25	308	286	318
	26-40	544	560	494
	41-60	1 953	1 965	1 702
	powyżej 60 roku życia	2 212	3 129	2 841
	razem	5 017	5 940	5 355
dzieci	0-3	147	171	147
	4-7	162	174	179
	8-16	176	183	262
	razem	485	528	588
art.. 5a	16-25	0	0	1
	26-40	5	2	0
	41-60	31	5	3
	powyżej 60 roku życia	82	27	32
	razem	118	34	36
ogółem		5 620	6 502	5 979

*orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień osób posiadających orzeczenia o inwalidztwie lub niezdolności do pracy, o których mowa w art. 5 i 62 Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zwane „orzeczeniami o wskazaniach do ulg i uprawnień”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Szczecinie

Z przedstawionych powyżej danych wynika, że rokrocznie zwiększa się liczba orzeczeń dzieci do 16 roku życia. Jednocześnie najliczniejszą grupą wiekową, w której orzeka się niepełnosprawność są osoby powyżej 60 roku życia oraz osoby pomiędzy 41 a 60 rokiem życia.

Tabela Nr 11 Ilość wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na wykształcenie osób niepełnosprawnych w latach 2013, 2014, 2015

Wykształcenie		2013 r.	2014 r.	2015 r.
dorośli	mniej niż podstawowe	213	417	416
	podstawowe	1 108	1 095	980
	zasadnicze	1 489	1 475	1 325
	średnie	1 570	1 952	1 744
	wyższe	637	1 001	890
	razem	5 017	5 940	5 355
art..5a	mniej niż podstawowe	28	13	7
	podstawowe	13	3	4
	zasadnicze	22	6	5
	średnie	40	9	14
	wyższe	15	3	6
	razem	118	34	36
Ogółem	mniej niż podstawowe	241	417	423
	podstawowe	1 121	1 095	984
	zasadnicze	1 511	1 475	1 330
	średnie	1 610	1 952	1 758
	wyższe	652	1 001	896
Razem		5 135	5 940	5 391

*orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień osób posiadających orzeczenia o inwalidztwie lub niezdolności do pracy, o których mowa w art. 5 i 62 Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zwane „orzeczeniami o wskazaniach do ulg i uprawnień”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Szczecinie 2016 r.

Wśród osób dorosłych w latach 2013-2015 najwięcej osób legitymujących się orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności posiadało wykształcenie średnie, jednak ich liczba nieznacznie przewyższała liczbę osób z wykształceniem zasadniczym. Osoby z wyższym wykształceniem stanowiły 12,70% ogółu wydanych orzeczeń w roku 2013, w 2014 – 16,85%, w 2015 – 16,62%.

3. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Szczecinie

W Powiatowym Urzędzie Pracy w Szczecinie, zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, zarejestrowane są zarówno osoby z niepełnosprawnością ze statusem osoby bezrobotnej, jak również osoby z niepełnosprawnością poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu.

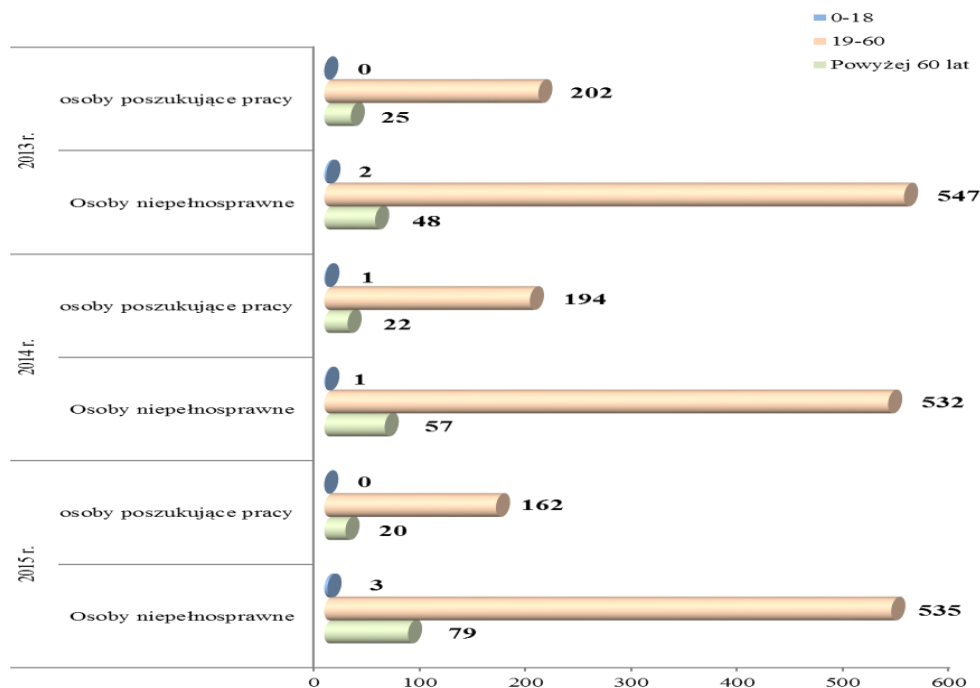
Tabela Nr 12 Napływ osób niepełnosprawnych zarejestrowanych, jako bezrobotne i poszukujące pracy w latach 2013-2015

Wyszczególnienie	2013	2014	2015
liczba zarejestrowanych osób z niepełnosprawnością:	824	807	799
w tym jako osoby bezrobotne	597	590	617
w tym jako osoby poszukujące pracy	227	217	182

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Szczecinie 2016 r.

Od 2013 roku systematycznie zmniejsza się liczba tych osób, powodem czego jest niewiedza niepełnosprawnych mieszkańców Szczecina o takiej możliwości.¹⁰

Wykres Nr 4 Osoby z niepełnosprawnością zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Szczecinie w latach 2013-2015 z podziałem na wiek

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Szczecinie 2016 r.

¹⁰ Informacja uzyskana z Powiatowego Urzędu Pracy w Szczecinie, październik 2016 r.

Wśród ogółu zarejestrowanych najliczniejszą grupę stanowiły osoby z niepełnosprawnością w wieku 19-60 lat.

Poniższa tabela obrazuje ilość osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w PUP jako osoby bezrobotne w latach 2013-2015, które podjęły zatrudnienie.

Tabela Nr 13 Ilość osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w PUP jako osoby bezrobotne w latach 2013-2015, które podjęły zatrudnienie

wyszczególnienie	2013	2014	2015
liczba zarejestrowanych osób z niepełnosprawnością jako osoby bezrobotne	597	590	617
w tym podjęło zatrudnienie	146	145	199

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Powiatowego Urzędu Pracy w Szczecinie 2016 r.

Udział osób z niepełnosprawnością, które podjęły zatrudnienie w ogólnej liczbie osób z niepełnosprawnością posiadających statut osoby bezrobotnej wzrasta: w 2013 roku stanowiły one 24,40 %, w 2014 roku – 24,58 %, w 2015 roku – 32,25 %. Nadal jednak ich liczba jest zbyt mała, co rzutuje na wysokość środków finansowych otrzymywanych przez Miasto Szczecin na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej. Podstawą rozdziału przez Zarząd PFRON środków finansowych na poszczególne powiaty, jest bowiem algorytm, który uwzględnia m.in.: liczbę osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy, dane o zatrudnieniu i kosztach utrzymania pracowników w zakładach aktywności zawodowej oraz uczestników warsztatów terapii zajęciowej. Stąd czytelny wniosek: im mniej osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w PUP, tym mniejsza wysokość transz przekazywanych na realizację wskazanych wyżej zadań.

Rekomendacje

- kampanie i akcje informacyjne dla pracodawców dla zwiększenia możliwości zatrudnienia osób z niepełnosprawnością;
- zwiększenie liczby miejsc zatrudnienia wspomaganego;
- zwiększenie możliwości dokształcania zawodowego;
- promocja rejestracji osób z niepełnosprawnością jako poszukujące zatrudnienia co rzutuje na wysokość środków PFRON dla powiatu;
- szkolenia dla pracowników - potencjalnych pracodawców osób niepełnosprawnych;
- asystent zawodowy osoby z niepełnosprawnością.

4. Osoby z niepełnosprawnością korzystające z pomocy społecznej

Dostępność pomocy społecznej jest bardzo ważnym elementem wsparcia. Osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny są w grupie ryzyka związanego z występowaniem trudności materialnych i życiowych, co powoduje, że mogą wymagać pomocy finansowej, rzeczowej, wsparcia psychologów, poradnictwa, pomocy w załatwianiu spraw urzędowych. Pomoc taką świadczy Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie. Ze względów psychologicznych, jak i ekonomicznych ważnym jest, aby wspierać osoby z niepełnosprawnością w taki sposób, by mogły one jak najdłużej przebywać w swoim miejscu zamieszkania i stanowić o sobie.

Jednym z istotnych kierunków organizowania pomocy osobom z niepełnosprawnością jest udzielanie takiego wsparcia, które pozwoli na usamodzielnienie się, a w konsekwencji opuszczenie beneficjentów pomocy społecznej. Rodzaj formy, rozmiar wsparcia i pomocy powinny umożliwiać osobie z niepełnosprawnością samodzielne rozwiązywanie własnych problemów i realizację potrzeb przy wsparciu specjalistów: psychologa, terapeuty czy też pracownika socjalnego.

Osoby z niepełnosprawnością korzystają ze świadczeń pomocy społecznej na zasadach określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Coraz częstszym zjawiskiem w środowisku osób z niepełnosprawnością jest ubóstwo, które jest szczególnie niekorzystne w rodzinach nieprzygotowanych psychologicznie do funkcjonowania z niepełnosprawnością.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie udziela wsparcia, w tym także osobom z niepełnosprawnością m.in. poprzez: pomoc niefinansową w formie usług opiekuńczych dla osób starszych i chorych, organizowanie poradnictwa prawnego i psychologicznego, pracę socjalną, jak również pomoc finansową w postaci zasiłków pieniężnych oraz pomocy rzeczowej.

W 2015 r. niepełnosprawność była głównym powodem korzystania ze świadczeń pomocy społecznej dla 3 890 mieszkańców Szczecina.

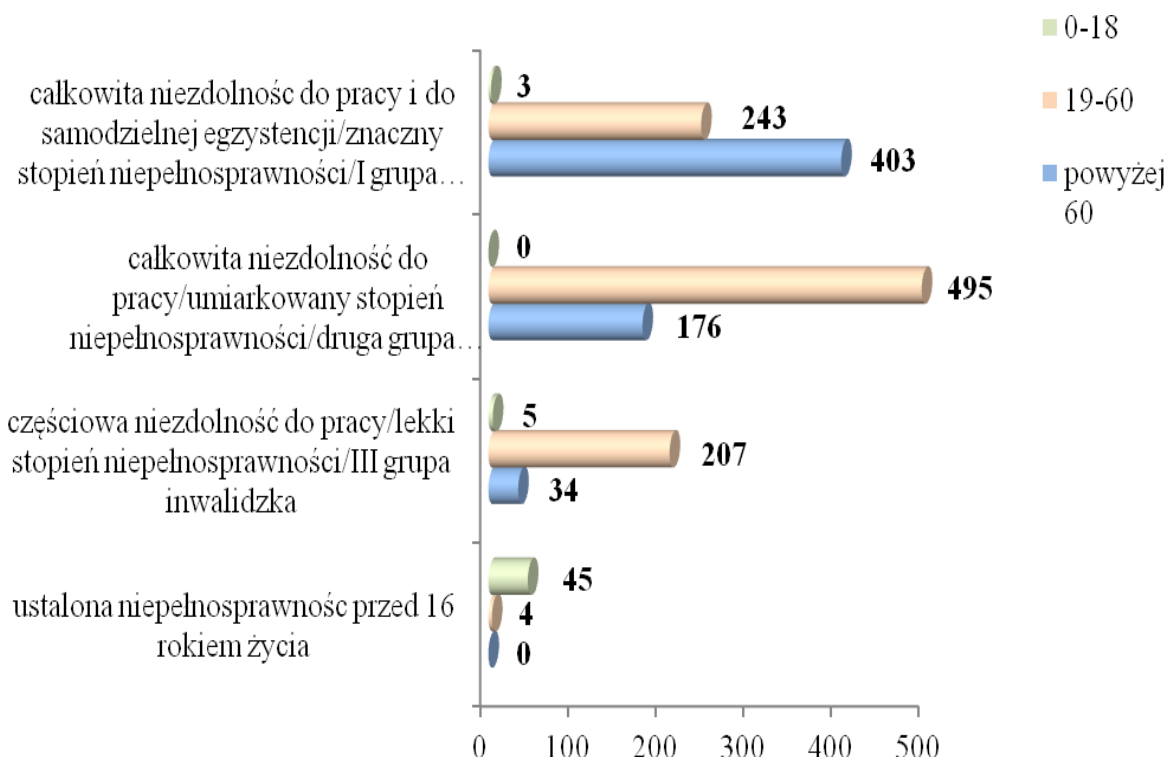
Tabela Nr 14 Liczba osób z niepełnosprawnością korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w 2015 r.

wyszczególnienie		2015 r.				
		ogółem	całkowita niezdolność do pracy i do samodzielnej egzystencji/znaczący stopień niepełnosprawności/I grupa inwalidzka	całkowita niezdolność do pracy/umiarkowany stopień niepełnosprawności/druga grupa inwalidzka	częściowa niezdolność do pracy/lekki stopień niepełnosprawności/III grupa inwalidzka	ustalona niepełnosprawność przed 16 rokiem życia
płeć	wiek					
kobieta	0-18	53	3	0	5	45
	19-60	949	243	495	207	4
	powyżej 60	613	403	176	34	0
	ogółem	1 615	649	671	246	49
mężczyzna	0-18	89	7	5	6	71
	19-60	1 492	320	944	226	2
	powyżej 60	694	229	376	89	0
	ogółem	2 275	556	1 325	321	73
ogółem	0-18	142	10	5	11	116
	19-60	2 441	563	1 439	433	6
	powyżej 60	1 307	632	552	123	0
	łącznie	3 890	1 205	1 996	567	122

Źródło: dane MOPR w Szczecinie, sierpień 2016 r.

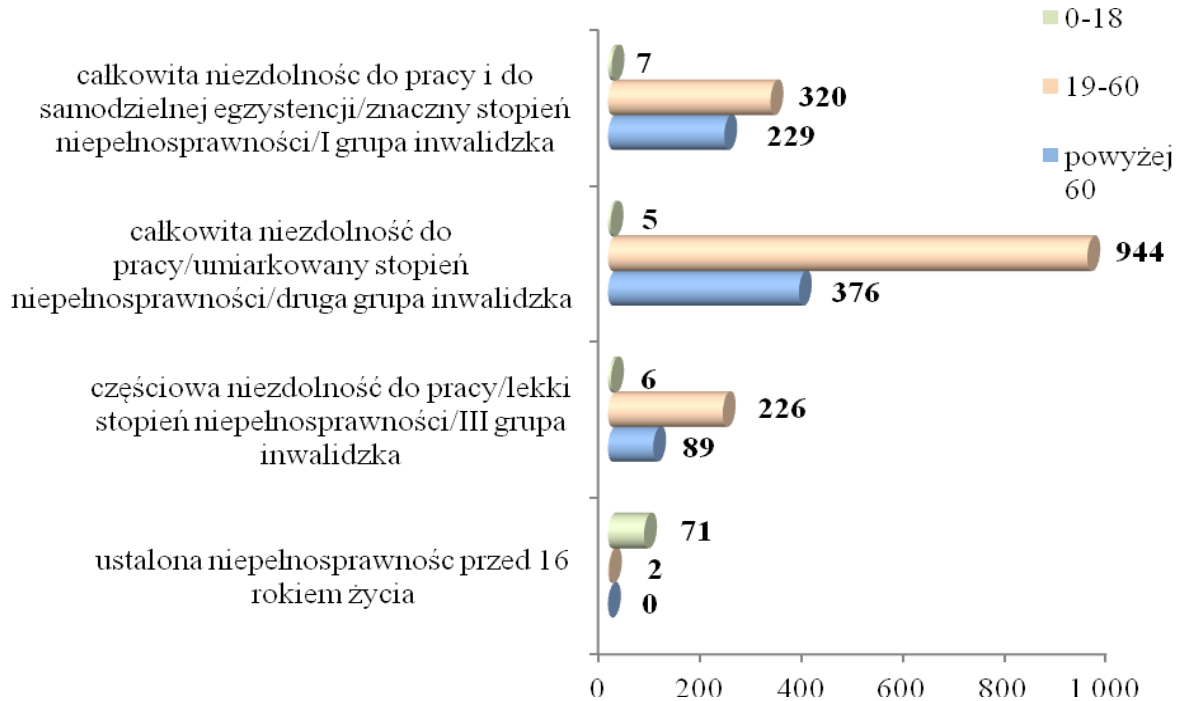
W powyższej grupie zdecydowaną większość stanowiły osoby w wieku 19-60 lat, legitymujące się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub całkowitej niezdolności do pracy. Tendencja ta jest zauważalna zarówno wśród kobiet (rysunek 5), jak i wśród mężczyzn (rysunek 6).

Wykres Nr 5 Liczba kobiet z niepełnosprawnością korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w 2015 r. według orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, z podziałem na wiek

Źródło: dane MOPR w Szczecinie, wrzesień 2016 r.

Wykres Nr 6 Liczba mężczyzn z niepełnosprawnością korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w 2015 r. według orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, z podziałem na wiek

Źródło: Dane MOPR w Szczecinie, wrzesień 2016 r.

Zgodnie z art. 35a ust. 1 pkt. 7 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych do zadań powiatu należy między innymi dofinansowanie:

- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
- likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się i barier technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- tłumacza języka migowego.

Zadania te realizuje Dział Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie.

Oprócz pomocy w ramach zadań realizowanych przez MOPR, osoby z niepełnosprawnością mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków PFRON w ramach

różnych programów celowych uchwalanych przez Radę Nadzorczą Funduszu, a realizowanych przez Oddziały Funduszu. Poniższa tabela przedstawia rodzaje pomocy udzielanej osobom niepełnosprawnym ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Tabela Nr 15 Rodzaje pomocy udzielanej osobom z niepełnosprawnościami ze środków PFRON w latach 2014-2015

Dofinansowanie:		ROK 2014		ROK 2015	
		liczba osób	kwota udzielonej pomocy w zł	liczba osób	kwota udzielonej pomocy w zł
turnusy rehabilitacyjne	dzieci	118	186 114,00 zł	109	175 323,00 zł
	osoby dorosłe	29	42 923,00 zł	22 osoby + 19 opiekunów	41 027,00 zł
	ogółem	147	229 037,00 zł	131	216 350,00 zł
likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się	dzieci	7	53 163,98 zł	9	75 027,41 zł
	osoby dorosłe	54	226 547,02 zł	37	194 677,99 zł
	ogółem	61	279 711,00 zł	46	269 705,40 zł
zakup sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych	dzieci	123	199 976,80 zł	148	242 220,08 zł
	osoby dorosłe	862	1 017 168,00 zł	892	1 158 186,02 zł
	sprzęt rehabilitacyjny dla organizacji	1	11 671,20 zł	1	7 017,51 zł
	ogółem	986	1 228 816,00 zł	1 041	1 407 423,61 zł
organizacja sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych ¹¹	dzieci	23	12 267,00 zł	3 imprezy dla 159 dzieci	26 671,59 zł
	osoby dorosłe	2 621	78 844,59 zł	24 imprezy dla 2604 osób	76 751,10 zł
	ogółem	2 644	91 111,59 zł	27 imprez dla 2 763 osób	103 422,69 zł
tłumacz języka migowego		2	5 966,00 zł	1	4 480,00 zł
warsztaty terapii zajęciowej	prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie	85	2 219 400 zł w tym: 1 997 460 środki PFRON; 221 940 budżet Miasta	85	2 309 400 zł w tym: 2 078 460 zł środki PFRON; 230 940 zł budżet Miasta
	prowadzony przez Stowarzyszenie Pomocy w Rozwoju Społecznym i Zawodowym Osób Niepełnosprawnych	50		50	
	łącznie	135		135	

Źródło: Dane MOPR w Szczecinie, październik 2016 r.

¹¹ Dofinansowanie przyznaje się organizacjom pozarządowym prowadzącym statutową działalność na rzecz osób niepełnosprawnych

Od kilku już lat wysokość środków finansowych przekazywanych miastu Szczecin przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pozwala na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych w bardzo ograniczonym zakresie. Kierując się zasadą racjonalnego gospodarowania środkami, podejmowane są starania, by pomoc trafiła do jak najszerszej grupy osób najbardziej potrzebujących wsparcia i zapewniła niezbędne minimum w zaspokojeniu podstawowych potrzeb w egzystencji i funkcjonowaniu. W szczególności dotyczy to dofinansowania sprzętu ortopedycznego i pomocniczego (m.in. wózki inwalidzkie, protezy, pionizatory, aparaty słuchowe, cewniki, pieluchomajtki, itd.). Tu wydatkowane jest najwięcej środków finansowych PFRON, zgodnie ze zgłaszanymi we wnioskach potrzebami. Z tych samych powodów, kierując się zapisami Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 listopada 2007 roku w sprawie turnusów rehabilitacyjnych (*Dz. U. Nr 230, poz. 1694*), dofinansowaniem do turnusów od 2010 roku zostają objęte dzieci niepełnosprawne do 16 roku życia i młodzież do ukończenia 24 roku życia ucząca się i niepracująca. Niepełnosprawność w młodym wieku, a zwłaszcza od urodzenia, determinuje jakość całego życia i ma charakter „dynamiczny” – może ulec poprawie lub pogorszeniu. Uczestnictwo w turnusie rehabilitacyjnym może przyczynić się do poprawy sytuacji lub zapobiec pogorszeniu stanu, dając szansę na w miarę niezależne funkcjonowanie.

Stanowisko dotyczące podziału środków finansowych oraz realizacji poszczególnych zadań podziela Społeczna Powiatowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych działająca przy Prezydencie Miasta. Znalazło to odzwierciedlenie w Uchwale Rady Miasta Szczecin Nr XVIII/439/16 z dnia 19 kwietnia 2016 roku w sprawie określenia zadań dotyczących rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych i wysokości środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczonych na te zadania w 2016 roku.

Widząc potrzebę podjęcia działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności oraz wsparcia osób niepełnosprawnych i ich integracji społecznej gmina miasto Szczecin na podstawie Umowy nr ASM/000010/16/D zawartej w dniu 20 sierpnia 2012 r. przystąpiła do realizacji pilotażowego programu p.n. „Aktywny samorząd”. Na mocy ww. Umowy jednostką organizacyjną odpowiedzialną za realizację w/w programu jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie. Program Aktywny Samorząd jest ważnym krokiem w kierunku wydajniejszego modelu polityki społecznej wobec osób niepełnosprawnych. Formy wsparcia przewidziane w programie dotyczą likwidacji barier

ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób niepełnosprawnych. Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Tabela Nr 16 Realizacja Programu „Aktywny Samorząd” w 2014 roku

Moduł I:		złożone wnioski	Wnioski bez realizacji	Umowy zawarte i zrealizowane	Wydatkowane środki 722 763,07 zł:
Zadania inwestycyjne: Plan finansowy: 726 359,98 zł					
A1	oprzyrządowanie samochodu	Dorośli - 5	3	2	8 060,00 zł
		Dzieci - 0	0		
B1	pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego	Dorośli - 53	11	50	283 041,06 zł
		Dzieci - 8	0		
C1	pomoc w zakupie wózka elektrycznego	Dorośli - 16	7	9	116 632,10 zł
		Dzieci - 0	0		
C2	utrzymanie sprawności technicznej wózka elektrycznego	Dorośli - 14	0	15	29 264,92 zł
		Dzieci - 1	0		
C3	pomoc w zakupie protez specjalistycznych	Dorośli - 20	6	14	285 764,99 zł
C4	pomoc w utrzymaniu sprawności protez specjalistycznych	Dorośli - 0	0	0	0,00 zł
Zadania bieżące: Plan finansowy - 45 187,72 zł		Wydatkowane środki – 43 794,38 zł:			
A2	pomoc w uzyskaniu prawa jazdy	Dorośli - 7	0	7	9 981,75 zł
B2	dofinansowanie szkoleń dotyczących nabytego sprzętu komputerowego	Dorośli - 4	0	5	10 000,00 zł
		Dzieci - 1	0		
D	pomoc w zapewnieniu opieki osobie zależnej (przedszkola)	Dorośli - 19	0	21	23 812,63 zł
Razem 771 547,70 zł		148 wniosków	27 odmownie	123 zrealizowane	766 557,45 zł wydatkowano
Moduł II pomoc w uzyskaniu wykształcenia Plan finansowy – 630 480,29 zł		270	8	262	620 755,00 zł
Razem Moduł I i Moduł II 1 402 027,99 zł		418 złożone wnioski	35 wniosków rozpatrzonych odmownie	385 zrealizowanych umów	1 387 312,45 zł wydatkowano
Dodatkowe środki:					
Na obsługę programu - 70 101,36 zł			wykorzystano		70 101,36 zł
Na promocję programu – 14 020,27 zł					13 558,50 zł

Na ewaluację programu - 7 010,15 zł		7 010,15 zł
RAZEM 91 131,78 zł		90 670,01 zł

Źródło: dane MOPR, 2016 r.

Równolegle realizowane były dwa Moduły. Moduł II cieszył się ogromną popularnością, związany jest bowiem z dofinansowaniem kosztów uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym. W ramach Modułu I największym zainteresowaniem wśród Beneficjentów cieszyło się dofinansowanie związane z zakupem sprzętu komputerowego i/lub jego oprogramowania, z którego skorzystało aż 50 osób z niepełnosprawnością.

Tabela Nr 17 Realizacja Programu „Aktywny Samorząd” w 2015 roku

Moduł I:		złożone wnioski	Wnioski bez realizacji	Umowy zawarte i zrealizowane	Wydatkowane środki 351 420,67 zł
Zadania inwestycyjne: Plan finans. 76.543,72zł + 304.071,25zł = 380.614,97zł					
A1	oprzyrządowanie samochodu	Dorośli - 0	0	0	0,00 zł
		Dzieci - 0	0		
B1	pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego	Dorośli - 0	0	0	0,00 zł
		Dzieci - 0	0		
C1	pomoc w zakupie wózka elektrycznego	Dorośli - 0	0	0	0,00 zł
		Dzieci - 0	0		
C2	utrzymanie sprawności technicznej wózka elektrycznego	Dorośli - 12	2	11	18 573,17 zł
		Dzieci - 1	0		
C3	pomoc w zakupie protez specjalistycznych	Dorośli - 10	0	10	332 847,50 zł
C4	pomoc w utrzymaniu sprawności protez specjalistycznych	Dorośli - 0	0	0	0,00 zł
Zadania bieżące: Plan finansowy 57 893,97 zł		Wydatkowane środki – 44 429,56 zł:			
A2	pomoc w uzyskaniu prawa jazdy	Dorośli - 8	0	8	12 000 zł – 3 zwroty 159,90 zł
B2	dofinansowanie szkoleń dotyczących nabytego sprzętu komputerowego	Dorośli - 4	0	6	12 000,00 zł
		Dzieci - 2	0		
D	pomoc w zapewnieniu opieki osobie zależnej (przedszkola)	Dorośli - 17	1	18 (dwie spośród zawartych umów dotyczyły dwojga dzieci)	20 429,56 zł
Razem 438 508,94 zł		54 wnioski	3 odmownie	53 zrealizowane	395 850,23 zł wydatkowano

Moduł II pomoc w uzyskaniu wykształcenia Plan finansowy – 591 676,77 zł	266	17 w tym 7 formalnie negatywnych wniosków, 10 rezygnacji	249	570 461,22 zł – zwroty 772,83zł
Razem Moduł I i Moduł II 1 030 185,71 zł	320 złożone wnioski	20 wniosków rozpatrzonych odmownie	302 zrealizowanych umów	966 311,45 zł wydatковано
Dodatkowe środki:				
Na obsługę programu - 51 509,27 zł		wykorzystano		51 509,27 zł
Na promocję programu – 10 301,85 zł				10 193,53 zł
Na ewaluację programu - 5 150,91 zł				5 150,91 zł
RAZEM	66 962,03 zł			66 853,71 zł

Źródło: dane MOPR 2016 r.

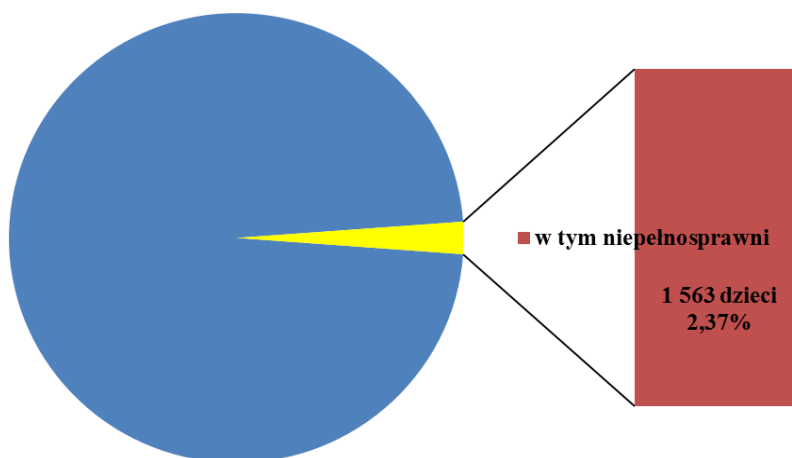
W 2015 roku, z uwagi na ograniczenia w finansowaniu ze środków PFRON wydatków inwestycyjnych, realizowanych było 7 z 11 zadań przewidzianych w pilotażowym programie „Aktywny samorząd”. Nadal dużym zainteresowaniem cieszyło się dofinansowanie związane z kosztami uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym oraz pomoc w zakupie specjalistycznych protez.

5. Szkolnictwo specjalne

Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży na wszystkich poziomach edukacyjnych odbywa się w oparciu o obowiązujące przepisy prawa oświatowego. W roku szkolnym **2015/2016** ogólna liczba dzieci i młodzieży objętych kształceniem w przedszkolach, szkołach i placówkach na terenie Miasta Szczecin (publicznych i niepublicznych) wyniosła **66 075**. Z tej liczby kształceniem specjalnym objętych było 2,37% - **1 563** dzieci i młodzieży:

- 1 528 na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego,
- 35 na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych (z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim), z czego najwięcej jest osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera.

Wykres Nr 7 Liczba uczniów w roku szkolnym 2015/2016, w tym dzieci z niepełnosprawnością

Źródło: Wydział Oświaty Urzędu Miasta Szczecin 2016 r.

Tabela Nr 18 Liczba dzieci z niepełnosprawnością uczęszczających do placówek oświatowych na terenie Miasta Szczecin

Poziom edukacji	Typ szkoły	Liczba dzieci niepełnosprawnych			Ogólna liczba dzieci niepełnosprawnych
		Placówki prowadzone przez Miasto	Ogólna liczba dzieci w placówkach prowadzonych przez Miasto	Liczba dzieci w placówkach niepublicznych	
Przedszkole	ogólnodostępne	24	127	241	368
	integracyjne	66			
	specjalne	37			
Szkoła podstawowa	ogólnodostępna	99	504	33	537
	integracyjna	196			
	specjalna	209			
Gimnazjum	ogólnodostępne	40	300	6	306
	integracyjne	88			
	specjalne	172			
Szkoła ponadgimnazjalna	ogólnodostępna	33	311	6	317
	integracyjna	54			
	specjalna	224			
zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze					35
Razem			1 242	286	1 563

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Szczecin – 2016.

Rekomendacje

- szkolenia komputerowe dla osób z niepełnosprawnością (internetowa obsługa BOI, ePUAP, bankowa, skype, itp);

- wczesna interwencja, profilaktyka niepełnosprawności dzieci bez orzeczenia PZON;
- Miejski Program Wczesnej Wielospecjalistycznej Skoordynowanej Kompleksowej Rehabilitacji;
- badania przesiewowe w szkołach i przedszkolach;
- sprofilowanie klas w szkołach integracyjnych;
- przekształcenia w systemie oświaty przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych;
- szkolnictwo modułowe;
- kształcenie ustawiczne dla dorosłych osób z niepełnosprawnością;
- kierunkowe konkursy ofert dla organizacji pozarządowych w zakresie nauki języków obcych dla osób niepełnosprawnych;
- wprowadzenie większej ilości różnych form edukacji całożyciowej, a tym również szkoleń rozwijających umiejętności i zainteresowania;
- większe sprofilowanie grup integracyjnych, zwiększenie ilości nauczycieli wspomagających asystentów dzieci w szkołach i przedszkolach;
- obowiązkowe zajęcia wczesnego wspomaganie, realizowane od chwili rozpoznania dysfunkcji rozwojowych;
- upowszechnianie wsparcia dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin poprzez pomoc wolontariuszy i asystenta szkolnego.

6. Sport

Gmina miasto Szczecin w trosce o rozwój sportu szczecińskiego uznała, iż istnieje potrzeba zdecydowanego wsparcia szeroko pojętego sportu kwalifikowanego. Uchwałą Rady Miasta Szczecin Nr LII/1360/10 z dnia 25 października 2010 r. w sprawie przyznawania stypendium sportowego dla zawodników oraz przyjęcia Szczecińskiego Programu Olimpijskiego i Paraolimpijskiego, sportowcy niepełnosprawni za swoje wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym i krajowym otrzymują roczne stypendia sportowe. W roku 2015 Miasto przeznaczyło na ten cel 736 665 zł. Należy podkreślić, że Szczecin jest jednym z niewielu powiatów dofinansowujących indywidualnie sportowców niepełnosprawnych. Otrzymane stypendia znacznie poprawiają budżet domowy osoby niepełnosprawnej oraz umożliwiają kontynuację zainteresowań.

7. Przystosowanie komunikacji miejskiej dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Zgodnie z umowami przewozowymi, tabor obsługujący komunikację miejską powinien być wyposażony w tablice kierunkową, informacyjną boczną, liniową tylną i liniową boczną prawą, które powinny być widoczne dla osób z niepełnosprawnościami. W 2016 r. Organizator wyposażył pojazdy w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych w 236 sztuk głośników do zapowiedzi głosowych, 317 sztuk biletomatów mobilnych oraz 359 sztuk monitorów LCD (doposażenie pojazdów nie posiadających udogodnień).

Ponadto pojazdy komunikacji miejskiej wyposażone są m.in.:

- w oznaczone miejsca do siedzenia (najniższy poziom autobusu), wyznaczone miejsca dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich z odpowiednimi pasami zabezpieczającymi wózek przed niekontrolowanym przesunięciem,
- w przyklęk umożliwiający obniżenie podłogi na przystanku do poziomu przystanku i ułatwiający tym samym wsiadanie i wysiadanie (większy komfort wymiany pasażerów),
- urządzenia audiowizualne zapowiadające następny przystanek czy też pokazujące następny przystanek i czas przejazdu do kolejnych przystanków znajdujących się na trasie linii,
- przyciski do otwierania drzwi.

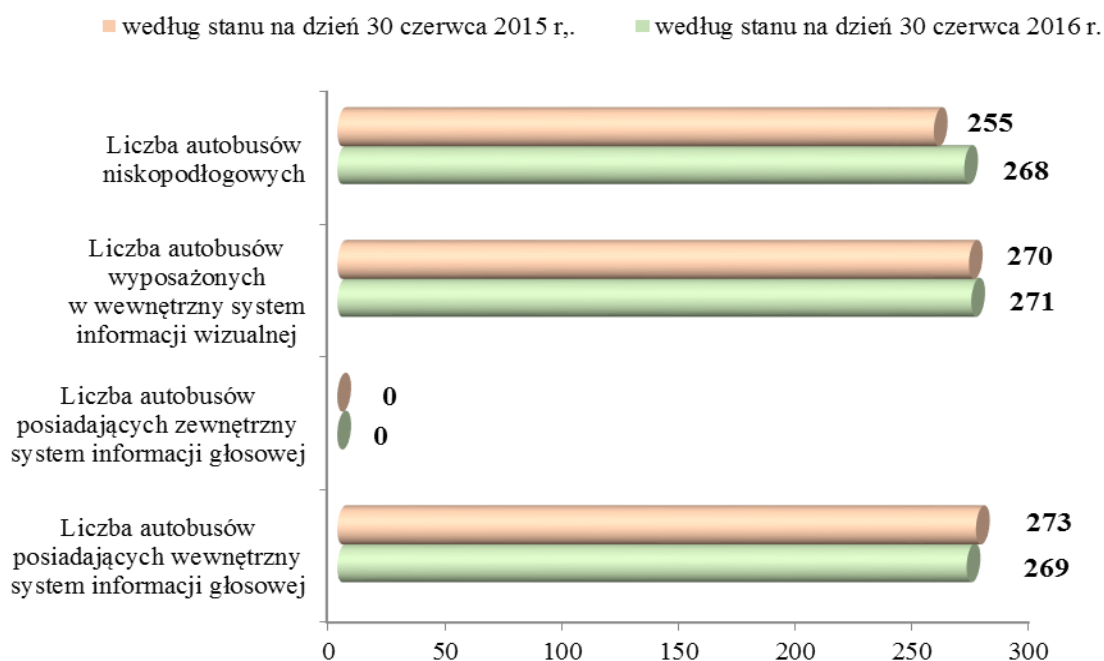
Tabela Nr 19 Tabor autobusowy komunikacji miejskiej w Szczecinie dostosowany dla osób z niepełnosprawnościami 2015-2016

komunikacja autobusowa	Wg stanu na 30.06.2015 r.	Wg stanu na 30.06.2016 r.
Liczba wszystkich autobusów	287	292
Liczba autobusów niskopodłogowych	255	268
Liczba autobusów wyposażonych w wewnętrzny system informacji wizualnej	270	271
Liczba autobusów posiadających zewnętrzny system informacji głosowej	0	0
Liczba autobusów posiadających wewnętrzny system informacji głosowej	273	269
Liczba kursów autobusów (w dniu roboczym)	5615	5076
Liczba kursów autobusów niskopodłogowych (w dniu roboczym)	3280	3212

Źródło: Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie 2016 r.

Powyższe dane obrazują, iż w odniesieniu do 2015 roku, w roku 2016 zwiększyła się liczba autobusów niskopodłogowych oraz autobusów wyposażonych w wewnętrzny system informacji wizualnej. Niepokojącą informacją jest fakt, iż mimo wzrostu ogólnej liczby pojazdów autobusowych, zmniejszeniu uległa liczba tych dostosowanych w zakresie wewnętrznego systemu informacji głosowej, mniej jest także kursów taboru niskopodłogowego.

Wykres Nr 8 Dostosowanie komunikacji autobusowej Miasta Szczecin do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w latach 2015-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie 2016 r.

Tabela Nr 20 Komunikacja tramwajowa w Szczecinie dostosowana dla osób z niepełnosprawnościami 2015-2016

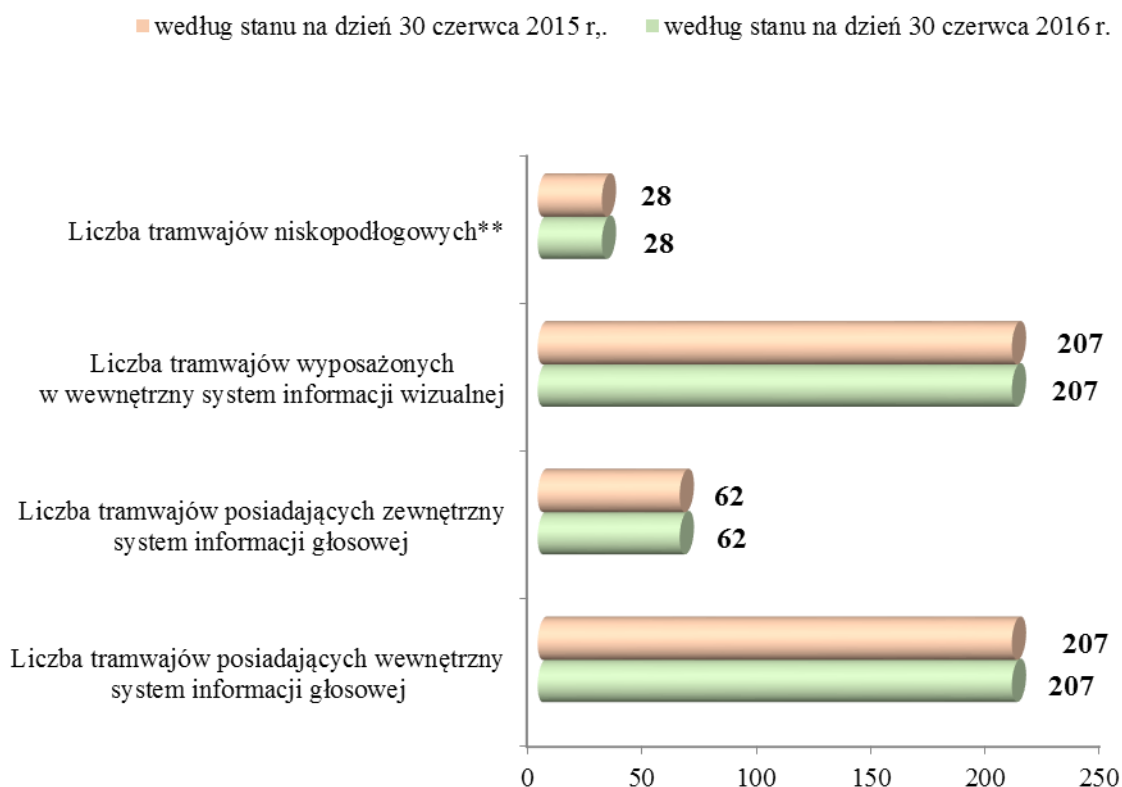
komunikacja tramwajowa	Wg stanu na 30.06.2015 r.	Wg stanu na 30.06.2016 r.
Liczba tramwajów niskopodłogowych	28	28
Liczba tramwajów wyposażonych w wewnętrzny system informacji wizualnej	207	207
Liczba tramwajów posiadających zewnętrzny system informacji głosowej	62	62
Liczba tramwajów posiadających wewnętrzny system informacji głosowej	207	207
Liczba kursów tramwajów (w dniu roboczym)	1620	1938

Liczba kursów tramwajów niskopodłogowych (w dniu roboczym)	421	469
--	-----	-----

Źródło: Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie 2016 r.

W zakresie komunikacji tramwajowej dostosowanej dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami zauważalny jest wzrost kursów tramwajów niskopodłogowych. Liczba tramwajów posiadających wewnętrzny oraz zewnętrzny system informacji wizualnej i głosowej w 2016 roku nie zmieniła się w porównaniu do roku ubiegłego.

Wykres Nr 9 Dostosowanie komunikacji tramwajowej Miasta Szczecin do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w latach 2015-2016

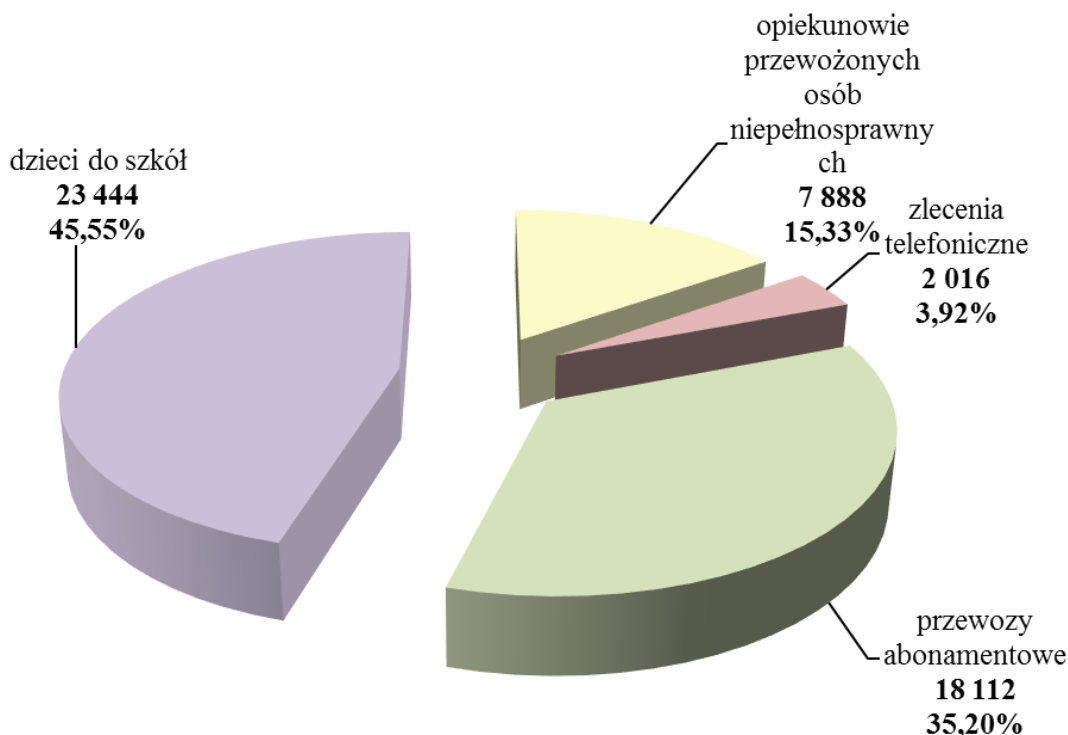

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie 2016 r.

Istotnym elementem komunikacji dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych jest funkcjonująca od 2001 roku w strukturze MOPR Sekcja Obsługi Komunikacyjnej Osób Niepełnosprawnych, mieszcząca się przy ul. Strzałowskiej 9. Aktualnie dysponuje 18 samochodami typu „BUS” przystosowanymi do przewozu osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. SOKON realizuje przede wszystkim nieodpłatne przewozy dzieci do szkół. Poza godzinami szczytu, które przypadają na godziny 6.30-10.00 oraz 12.30-16.30,

świadczy na rzecz osób z niepełnosprawnością odpłatne przewozy w systemie auto-taxi. Z przejazdów transportem SOKON korzystać mogą osoby posiadające orzeczenie, po uprzednim zgłoszeniu zapotrzebowania na przejazd u dyspozytora. W 2015 roku z przewozów SOKON skorzystało 51 460 osób.

Wykres Nr 10 Ilość osób z niepełnosprawnością, które skorzystały z przewozu SOKON w 2015 roku

Źródło: opracowanie własne 2016 r.

Największą grupę wśród przewożonych osób stanowią dzieci i młodzież dojeżdżająca do szkół. Niewiele mniejsza ilość osób z niepełnosprawnością korzysta z przewozów abonamentowych.

Liczba kursów wykonanych w 2015 roku wyniosła 20 139 przy 486 610 przejechanych kilometrach.

Rekomendacje

- przystosowanie przystanków komunikacji autobusowej i tramwajowej do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
- udźwiękowienie przystanków, autobusów i tramwajów, ujednoczenie systemu dźwiękowego na przejściach dla pieszych;

- szkolenia dla pracowników komunikacji miejskiej uwzględniające specyfikę niepełnosprawności;
- zwiększenie taboru komunikacji miejskiej przystosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

8. Przystosowanie ośrodków kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami na terenie Miasta Szczecin

Ważnym elementem w codziennym funkcjonowaniu osób z niepełnosprawnością jest dostęp do ośrodków kultury i możliwość korzystania z ich oferty. W celu dokonania oceny w zakresie przystosowania ośrodków kultury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami na terenie Miasta Szczecin skontaktowano się z dwunastoma czynnie działającymi. Poniższa tabela obrazuje instytucje dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ze wskazaniem zakresu dostosowania.

Tabela Nr 21 Ośrodki kultury dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami działające na terenie Miasta Szczecin według stanu na dzień 30 czerwca 2016 r.

wykaz ośrodków kultury	do jakiej niepełnosprawności jest przystosowany
Trafostacja Sztuki w Szczecinie	przystosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu
Teatr Współczesny w Szczecinie	przystosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu
Teatr Lalek "Pleciuga" w Szczecinie	przystosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu, z niepełnosprawnością słuchową i wzrokową
Muzeum Techniki i Komunikacji - Zajezdnia Sztuki w Szczecinie	przystosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu i z niepełnosprawnością wzrokową
Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie	Filie nr 4,13,36,54 przystosowane do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu; w Filii nr 18 dostęp tylko do zbiorów; w pozostałych placówkach brak dostępu dla osób niepełnosprawnych ruchowo
Szczecińska Agencja Artystyczna	tłumaczenie na język migowy , strefa dla niepełnosprawnych
Ośrodek Teatralny Kana	przystosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu
Filharmonia im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie	przystosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu, z

	niepełnosprawnością słuchową i wzrokową
Dom Kultury "Klub Skolwin"	przystosowany do potrzeb osoby niepełnosprawnej z dysfunkcją narządu ruchu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wydziału Kultury Urzędu Miasta Szczecin 2016 r.

Rekomendacje

- rozszerzenie ofert kulturalnych i sportowych poprzez ulgowe lub bezpłatne bilety;
- zwiększenie liczby imprez integracyjnych skierowanych do środowiska osób niepełnosprawnych;
- zmiana postaw wobec niepełnosprawności, kształtowanie postaw na sprzyjające integracji społecznej osób z niepełnosprawnością;
- konsultowanie rozwiązań w obiektach użyteczności publicznej ze środowiskiem osób niepełnosprawnych na etapie projektowania;
- realizacja w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeni publicznej rozwiązań przyjaznych osobom z niepełnosprawnością;
- plany tyflograficzne w placówkach oświatowych, makiety w obiektach użyteczności publicznej;
- budowa przyjaznej dla osób niepełnosprawnych platformy informacyjnej o oferowanych usługach, podmiotach wspierających wybrane grupy osób z niepełnosprawnością, możliwym wsparciu i uprawnieniach.

9. Mieszkalnictwo dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami na terenie Miasta Szczecin

Według stanu na dzień 30 czerwca 2016 roku Szczecińskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego z siedzibą przy ulicy Bohaterów Getta Warszawskiego 1 w Szczecinie w swoich zasobach posiada 27 lokali dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, z czego 23 znajduje się w dyspozycji Gminy Miasto Szczecin, 4 znajdują się w dyspozycji osób fizycznych. W IV kwartale 2016 r. zostanie oddanych kolejnych 12 lokali, z czego 6 będzie znajdowało się w dyspozycji Gminy Miasto Szczecin, 6 w dyspozycji osób fizycznych.¹²

¹² Źródło: Szczecińskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego

Szczecińskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Prawobrzeże” ul. Mariacka 24 w Szczecinie dysponuje 24 lokalami mieszkalnymi dostosowanymi do potrzeb osób niepełnosprawnych.¹³

W 2013 roku wydano 1 decyzję o pozwoleniu na budowę obejmującą przebudowę obiektów w celu przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, w 2014 roku – 3, w 2015 roku nie wydano żadnej decyzji. W latach 2013-2015 pochylnie dla niepełnosprawnych wymagały zgłoszenia robót nie wymagających pozwolenia na budowę. W przedmiotowym okresie dokonano jednego zgłoszenia. Od 28 czerwca 2015 r. pochylnie dla niepełnosprawnych nie wymagają zgłoszenia robót nie wymagających pozwolenia na budowę.¹⁴

Rekomendacje

- mieszkania chronione dla osób z niepełnosprawnością;
- mieszkania socjalne przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
- preferencyjna ścieżka zamiany lokalu dla osób z niepełnosprawnością;
- rozszerzenie oferty lokalowej mieszkań dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

10. Ośrodki wsparcia

Osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia. Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu, w której mogą być prowadzone miejsca całodobowe okresowego pobytu. Ośrodkiem wsparcia może być ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko i dom dla bezdomnych oraz klub samopomocy.

Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: środowiskowy dom samopomocy lub klub samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania

¹³ Źródło: Szczecińskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego „Prawobrzeże”

¹⁴ Źródło: Wydział Urbanistyki i Administracji Budowlanej Urzędu Miasta Szczecin

zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

W Szczecinie funkcjonują:

- Dom Pomocy Społecznej "Dom Kombatanta" im. Gen. Boruty Spiechowicza przy ul. Kruczej 17 w Szczecinie dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych z liczbą miejsc 241;
- Dom Pomocy Społecznej "Dom Kombatanta i Pioniera Ziemi Szczecińskiej, przy ul. Romera 21-29 w Szczecinie dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych z liczbą miejsc 251;
- Dom Pomocy Społecznej przy ul. Broniewskiego 4/6 w Szczecinie dla osób przewlekle psychicznie chorych z liczbą miejsc 68;
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej Nr 3 ul. Piotra Ściegiennego 62 w Szczecinie z liczbą 20 miejsc;
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej Nr 4 ul. Zygmunta Krasińskiego 45/U2 w Szczecinie z liczbą 18 miejsc;
- Dział Wsparcia Dziennego w Domu Pomocy Społecznej "Dom Kombatanta" im. Gen. Boruty Spiechowicza przy ul. Kruczej 17 w Szczecinie z liczbą 20 miejsc;
- Ośrodek Wsparcia dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Pl. Jakuba Wujka 6 w Szczecinie z liczbą 40 miejsc;
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie Środowiskowy Dom Samopomocy ul. Rostocka 125 w Szczecinie z liczbą 38 miejsc;
- Środowiskowy Dom Samopomocy ul. Tartaczna 14 w Szczecinie z liczbą 120 miejsc;
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo "Tęcza" Środowiskowy Dom Samopomocy ul. Ks. Piotra Wawrzyniaka 7a w Szczecinie z liczbą 18 miejsc.

Rekomendacje

- system wsparcia w momencie powstania niepełnosprawności (w wyniku choroby, wypadku);

- utworzenie specjalistycznych ośrodków dla autystów i innych grup osób po śmierci ich opiekunów;
- interwencyjne miejsca opieki - organizacja czasowej opieki nad osobą niepełnosprawną w przypadku nagłego braku opiekuna;
- dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością już istniejących i utworzenie nowych klubów, świetlic środowiskowych, w których osoby niepełnosprawne mogłyby spędzać czas wolny, rozwijać zainteresowania, spotykać się z innymi osobami z różnymi doświadczeniami życiowymi.

11. Warsztat terapii zajęciowej

Warsztat Terapii Zajęciowej to wyodrębniona organizacyjnie i finansowo placówka, stwarzająca osobom niepełnosprawnym z upośledzeniem uniemożliwiającym aktualne podjęcie pracy możliwość udziału w rehabilitacji społecznej i zawodowej przez terapię zajęciową. Osoby niepełnosprawne kierowane są do uczestnictwa w warsztacie zgodnie z orzeczeniem powiatowego zespołu do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności. Celem warsztatu terapii zajęciowej jest pobudzanie chęci do aktywnego życia, poprawa sprawności psychosomatycznej, rozwój społeczny i poprawa funkcjonowania również w środowisku otwartym, wyrobienie wytrzymałości i wytrwałości w pracy, a także opanowanie różnorodnych technik związanych z pracą. Wszystko to ma zwiększyć szansę osób niepełnosprawnych na możliwie niezależne, samodzielne, aktywne życie, a więc z jednej strony ma charakter działań profilaktycznych, przeciwdziałających izolacji i bezczynności, z drugiej zaś - działań rehabilitacyjnych zmierzających do poprawy sprawności i umiejętności również zawodowych.

W Szczecinie funkcjonują dwa warsztaty terapii zajęciowej:

- Warsztat Terapii Zajęciowej przy ulicy Wieniawskiego 25, jednostka prowadząca: Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Szczecinie;
- Warsztat Terapii Zajęciowej Szczecin-Płonia przy ulicy Przyszłości 21 w Szczecinie.

12. Organizacje pozarządowe

Znaczącą rolę we wsparciu osób niepełnosprawnych pełnią organizacje pozarządowe i związki wyznaniowe prowadzące statutową działalność na rzecz osób niepełnosprawnych. Działalność organizacji pozarządowych stanowi bardzo cenny element uzupełniający i wspierający wszelkie działania podejmowane na rzecz osób niepełnosprawnych. Dla samorządu terytorialnego sektor pozarządowy jest partnerem co najmniej w trzech płaszczyznach:

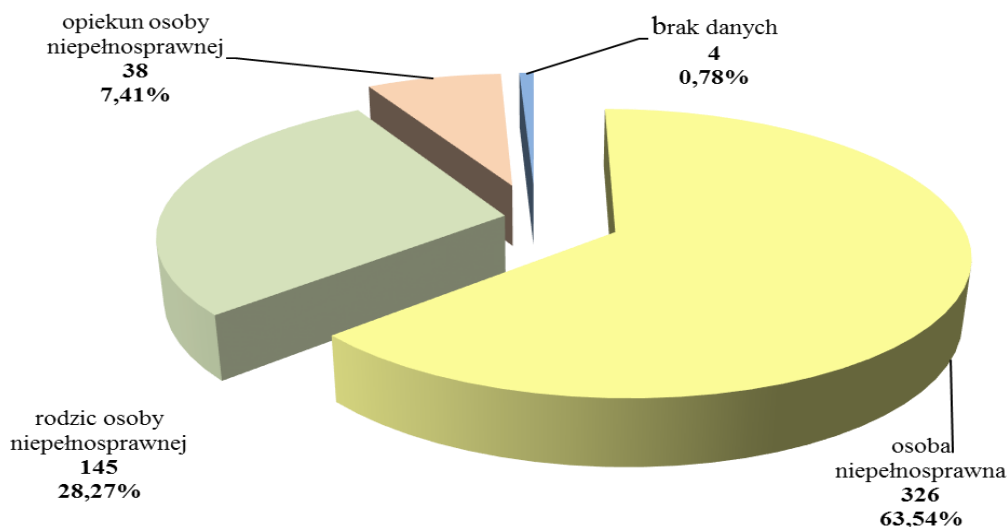
- reprezentuje społeczność lokalną, wyraża jej potrzeby i oczekiwania,
- świadczy pomoc bezpośrednią na rzecz mieszkańców społeczności lokalnej,
- wprowadza nowe, często alternatywne sposoby działania.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, iż działalność organizacji pozarządowych winna być wspierana, integrowana i koordynowana.

13. Analiza danych zawartych w ankiecie przeprowadzonej wśród niepełnosprawnych mieszkańców Szczecina i ich rodzin

Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie w Szczecinie przeprowadził wśród osób z niepełnosprawnością i ich rodzin ankietę, której celem było zdefiniowanie istniejących barier utrudniających osobom z niepełnosprawnością funkcjonowanie w życiu codziennym. Pozwoliło to na ocenę między innymi dostępności do usług: komunikacyjnych, medycznych, opiekuńczych, obiektów użyteczności publicznej i innych. Ponadto każda osoba mogła wnieść własne propozycje dotyczące zmian dostosowania powiatu do potrzeb osób niepełnosprawnych. Przeprowadzona ankietę wskazuje problemy, z jakimi zmagają się na co dzień osoby niepełnosprawne na terenie Szczecina.

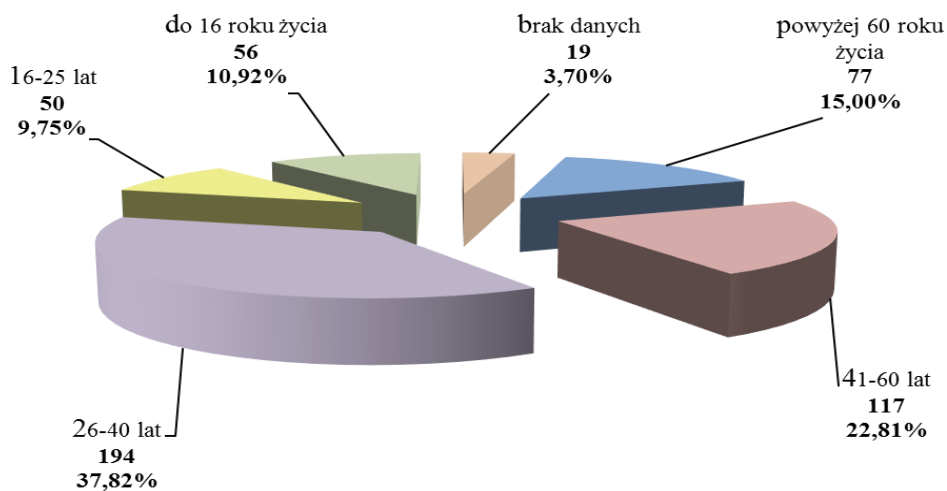
Wykres Nr 11 Osoby ankietowane

Źródło: WSS UM Szczecin, 2016 r.

W ankiecie wzięły udział osoby niepełnosprawne oraz ich opiekunowie, łącznie 513 osób, z czego 326 to osoby z niepełnosprawnością, 145 rodzice osób z niepełnosprawnością, zaś 38 to opiekunowie.

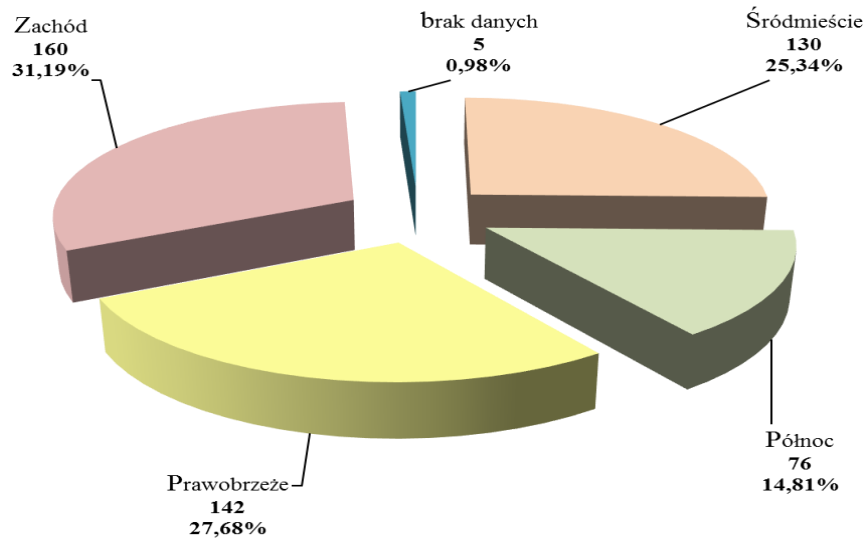
Wykres Nr 12 Podział ankietowanych ze względu na wiek

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Największą grupę respondentów stanowiły osoby w przedziale wiekowym 26-40 lat, drugą co do wielkości grupą były osoby 41-60 lat.

Wykres Nr 13 Ankietowani według miejsca zamieszkania

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

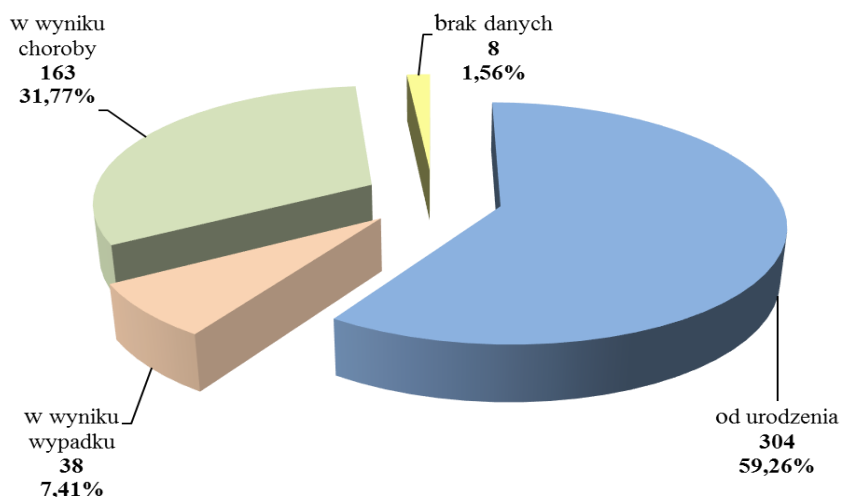
Mapa Nr 1 Podział administracyjny Szczecina

Źródło: <http://bip.um.szczecin.pl>

Wśród badanych osób z niepełnosprawnością najczęściej zamieszkuje dzielnice Zachód, nieco mniej Prawobrzeże i Śródmieście.

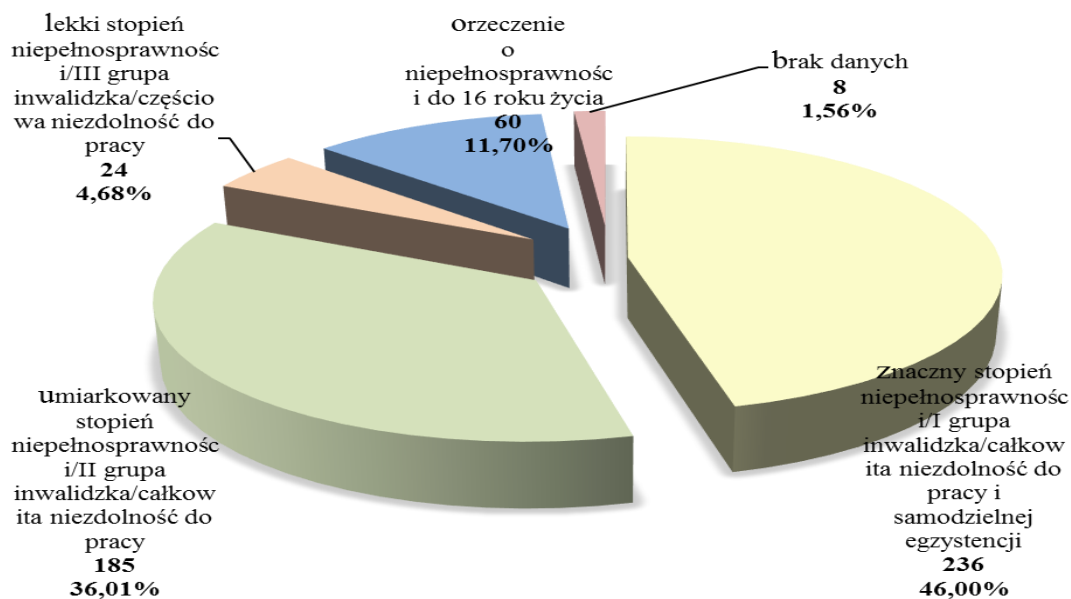
Wykres Nr 14 Niepełnosprawność

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Prawie 60% badanych wykazało, iż z niepełnosprawnością borykają się od urodzenia, dla 31% powodem powstania niepełnosprawności była choroba, 7% stanowiły osoby, u których niepełnosprawność powstała w wyniku nieszczęśliwego wypadku.

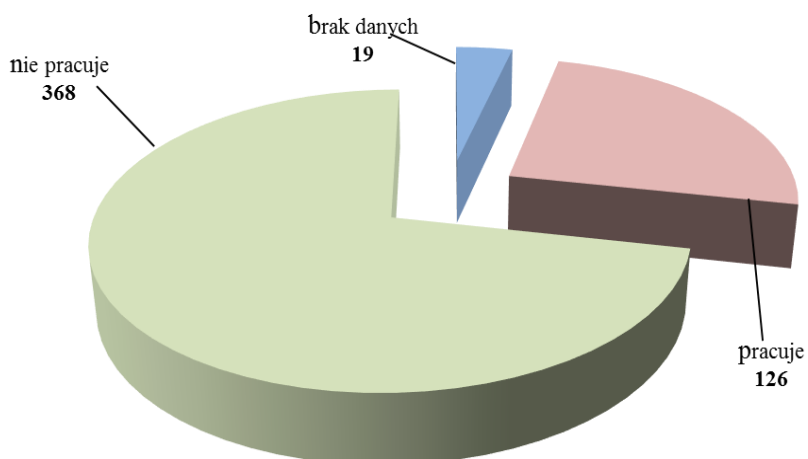
Wykres Nr 15 Ankietowani według stopnia niepełnosprawności

Źródło: WSS UM Szczecin, 2016 r.

Badane osoby niepełnosprawne w większości posiadały znaczny stopień niepełnosprawności (46% odpowiedzi); liczba ankietowanych legitymujących się umiarkowanym stopniem niepełnosprawności wyniosła 36%, natomiast lekkim stopniem niepełnosprawności – 4%.

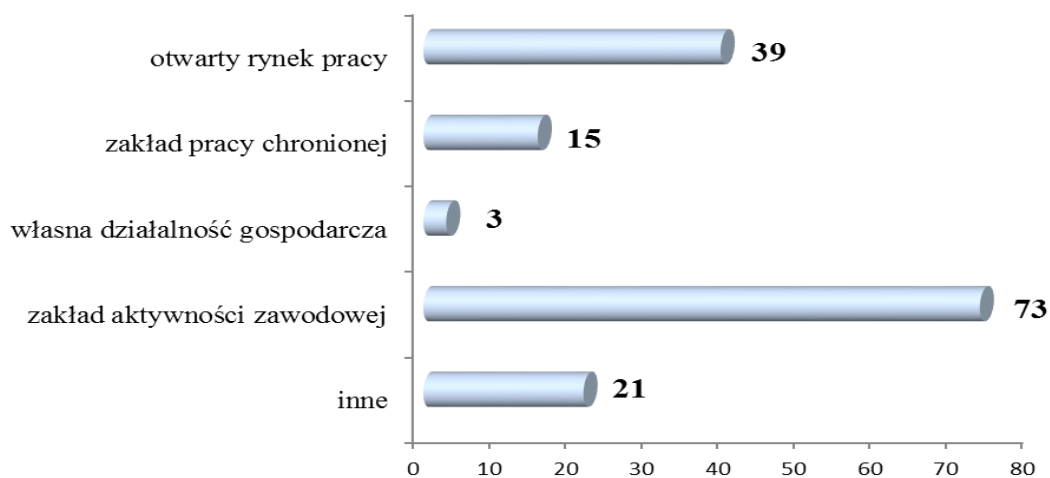
Wykres Nr 16 Sytuacja zawodowa ankietowanych

Źródło: WSS UM Szczecin, 2016 r.

Zdecydowana większość, bo aż 368 ankietowanych, nie pracuje zawodowo.

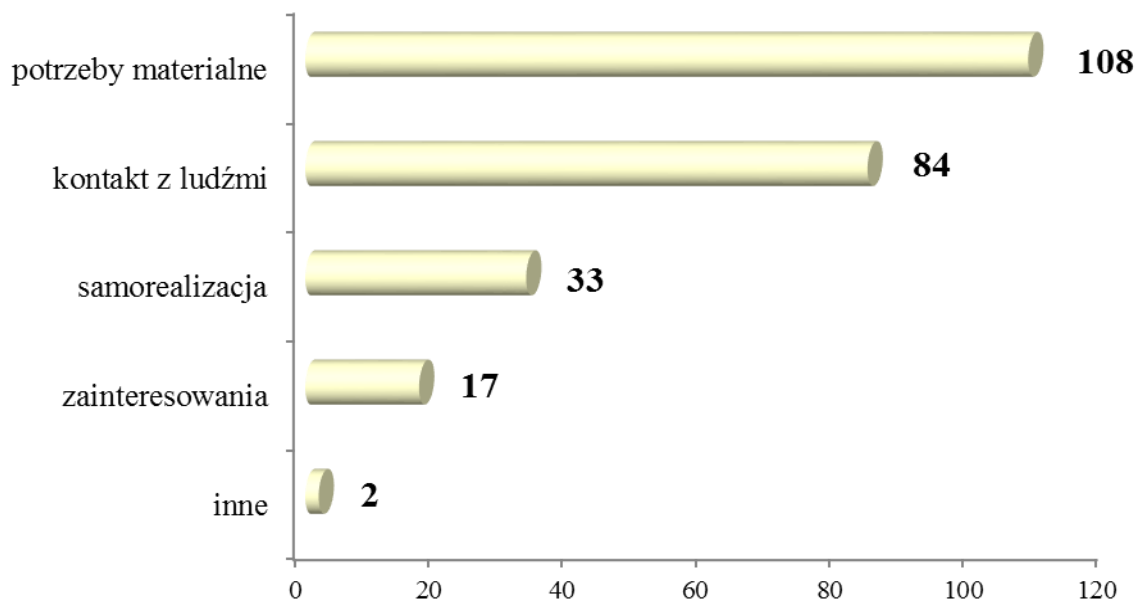
Wykres Nr 17 Miejsce zatrudnienia ankietowanych

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Wśród zatrudnionych osób z niepełnosprawnością większość pracuje w zakładzie aktywności zawodowej – 57,94%, zaś 30,95% znalazło zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

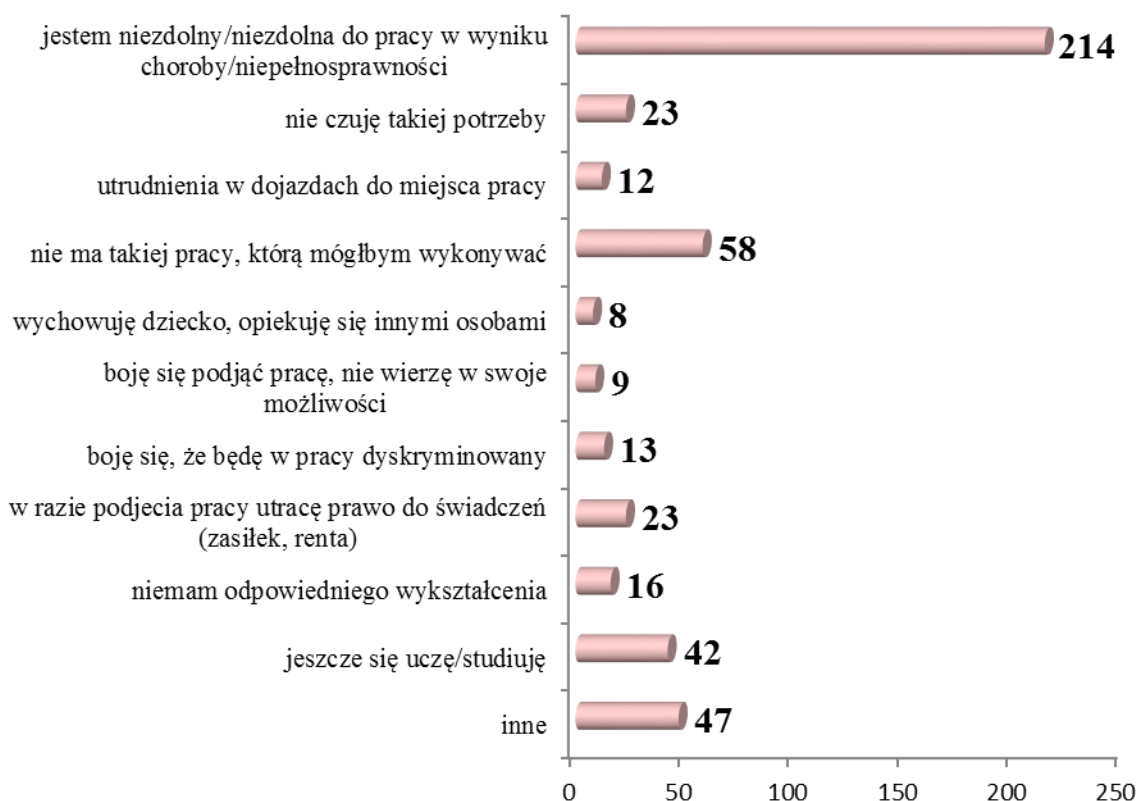
Wykres Nr 18 Powody podejmowania zatrudnienia przez ankietowanych

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Głównym powodem podejmowania zatrudnienia dla 108 ankietowanych była przede wszystkim chęć zaspokojenia podstawowych potrzeb materialnych. Co istotne, bardzo ważnym bodźcem w poszukiwaniu pracy była potrzeba kontaktu z ludźmi, co świadczy o głębokiej potrzebie integracji ze środowiskiem, „wyjścia z domu”.

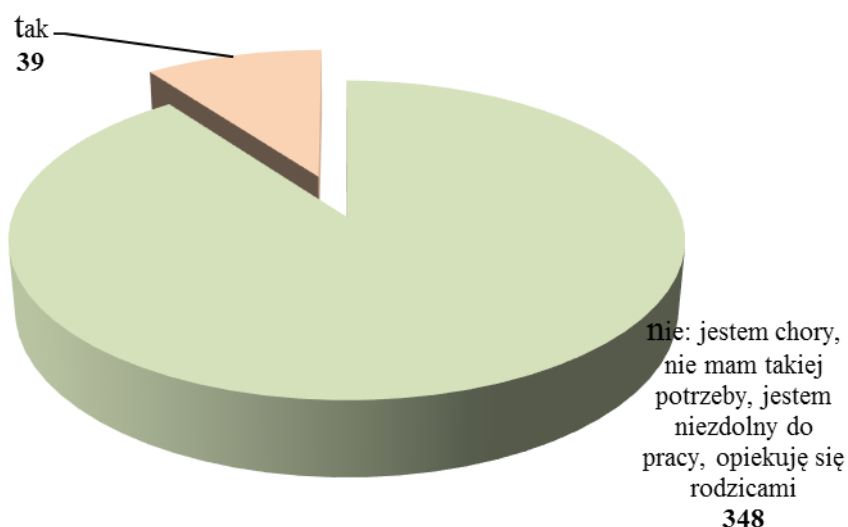
Wykres Nr 19 Powody pozostania bez pracy ankietowanych

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Analiza powodów pozostawania bez pracy wskazuje, iż zdecydowana większość respondentów nie może podjąć zatrudnienia z uwagi na swoją niepełnosprawność.

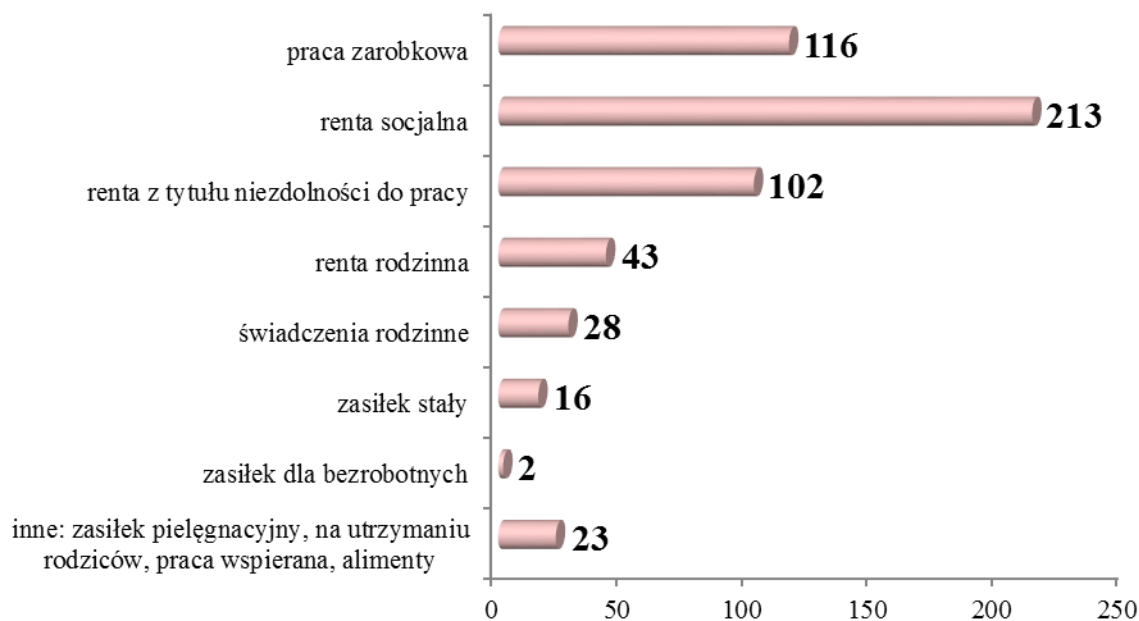
Wykres Nr 20 Ankietowani zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Szczecinie

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Okolo 88% ankietowanych nie posiada statusu osoby zarejestrowanej w Powiatowym Urzędzie Pracy. Wśród wymienianych powodów przeważały m.in.: brak potrzeby rejestracji, choroba, niezdolność do pracy.

Wykres Nr 21 Źródło utrzymania ankietowanych

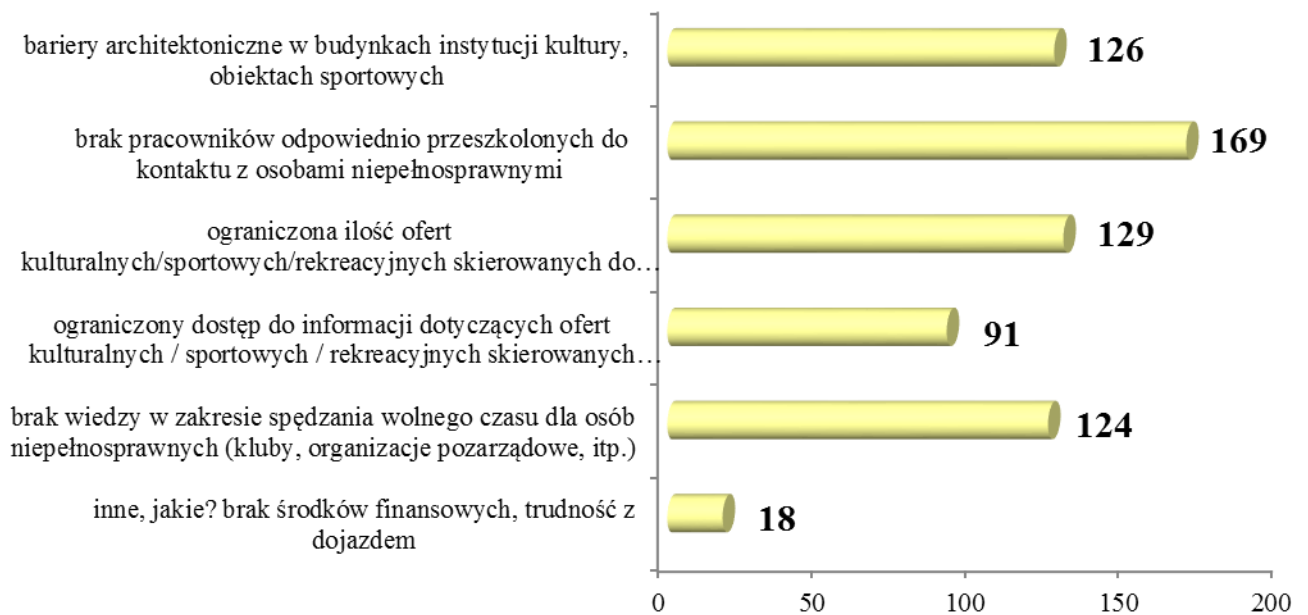

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Największa część respondentów utrzymuje się z renty socjalnej. Następną pod względem liczebności grupę stanowią osoby z niepełnosprawnością, które jako główne źródło utrzymania wskazały pracę zarobkową oraz rentę z tytułu niezdolności do pracy.

Kolejne pytania zadane ankietowanym miały na celu uzyskanie informacji, na podstawie których można było zdefiniować istniejące bariery utrudniające osobom z niepełnosprawnością funkcjonowanie w życiu codziennym.

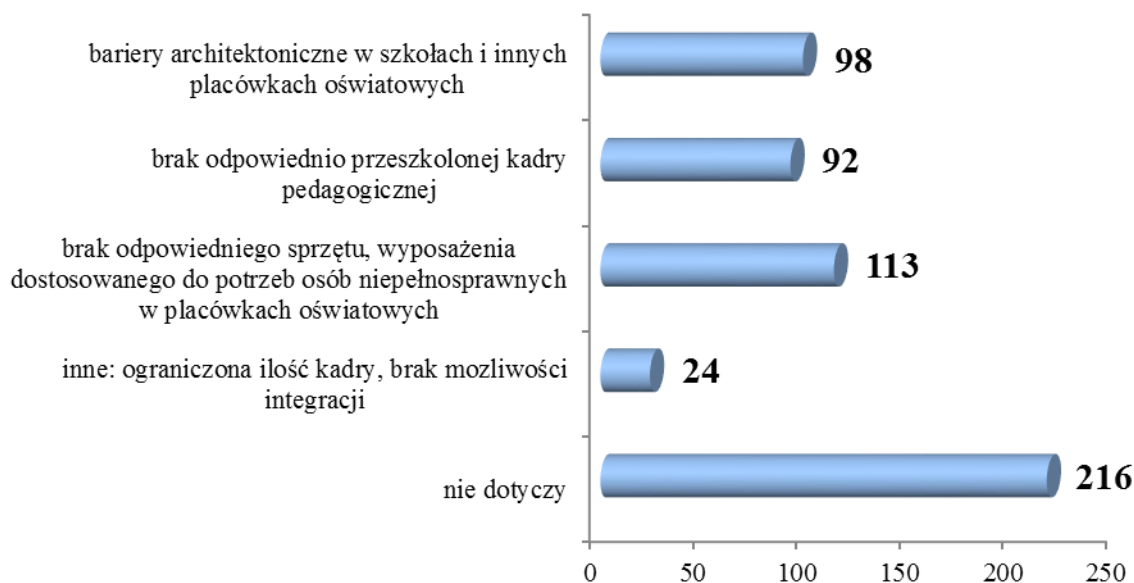
Wykres Nr 22 Bariery w obszarze kultury, sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnością

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Analiza powyższych danych wskazuje, iż dla wielu badanych dużym problemem jest brak pracowników odpowiednio przeszkolonych do kontaktu z osobami niepełnosprawnymi. 129 ankietowanych zwróciło uwagę na ograniczoną ilość ofert kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych skierowanych dla osób z niepełnosprawnością, niewiele mniej jako problem wskazało istniejące bariery architektoniczne w budynkach instytucji kultury, obiektach sportowych. Aż 124 respondentów nie posiada wiedzy w jaki sposób mogłaby spędzać czas wolny.

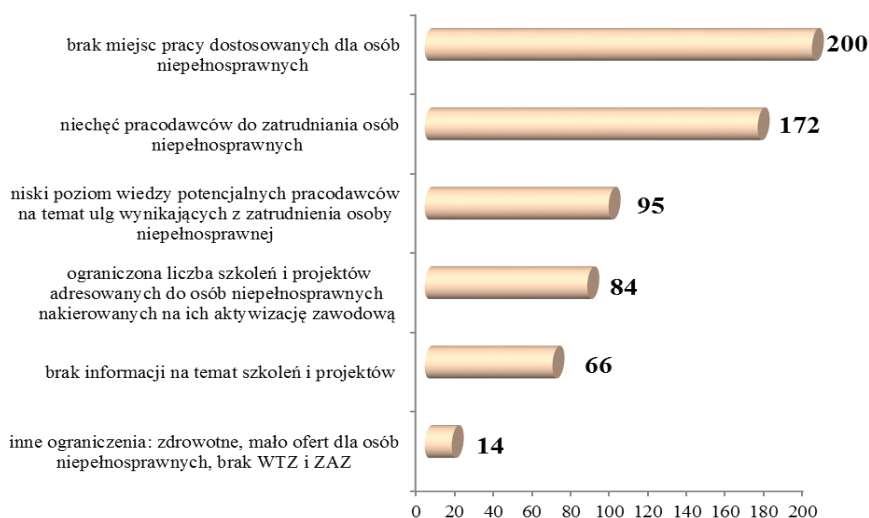
Wykres Nr 23 Bariery w obszarze edukacji osób z niepełnosprawnością

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

W zakresie barier występujących w obszarze edukacji 113 ankietowanych wskazuje brak odpowiedniego sprzętu, wyposażenia dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Kolejną odpowiedzią najczęściej wybieraną przez respondentów są bariery architektoniczne w szkołach i innych placówkach oświatowych oraz brak odpowiednio przeszkolonej kadry pedagogicznej.

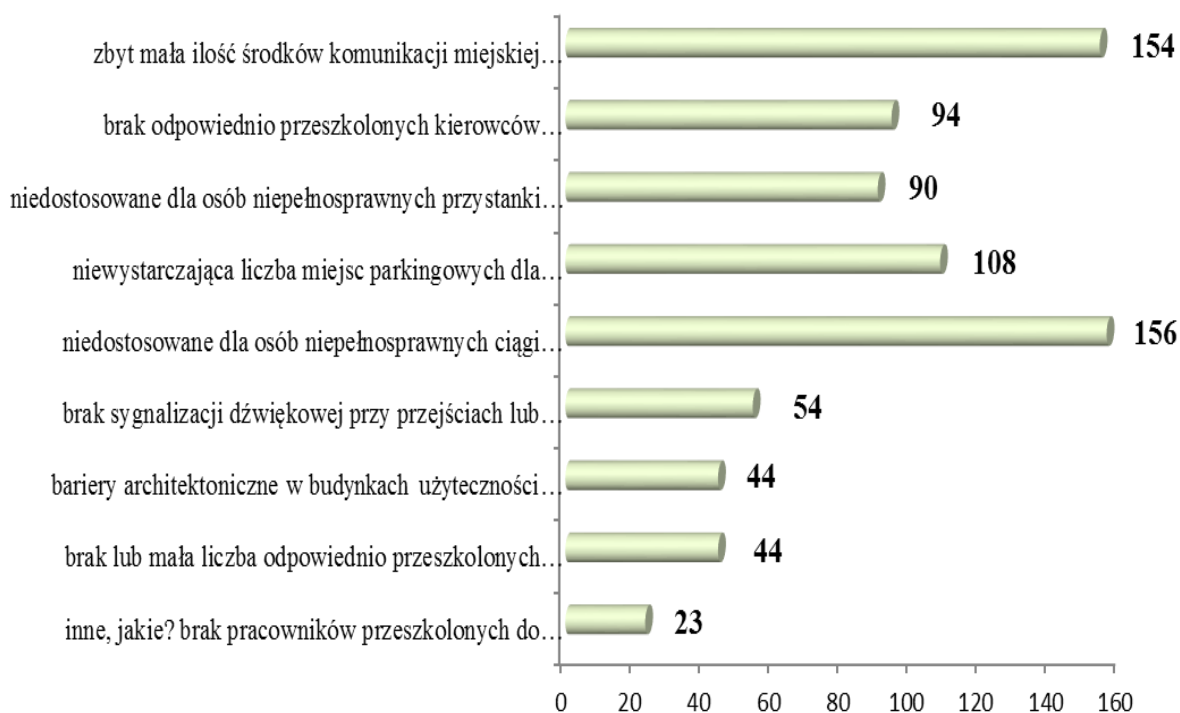
Wykres Nr 24 Bariery w obszarze rynku pracy osób z niepełnosprawnością

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Spośród ankietowanych aż 200 osób uważa, iż nie ma miejsc pracy dostosowanych do ich niepełnosprawności. Niewiele mniejsza grupa osób uważa, iż pracodawcy niechętnie zatrudniają osoby z niepełnosprawnością.

Wykres Nr 25 Bariery w infrastrukturze miejskiej i komunikacji

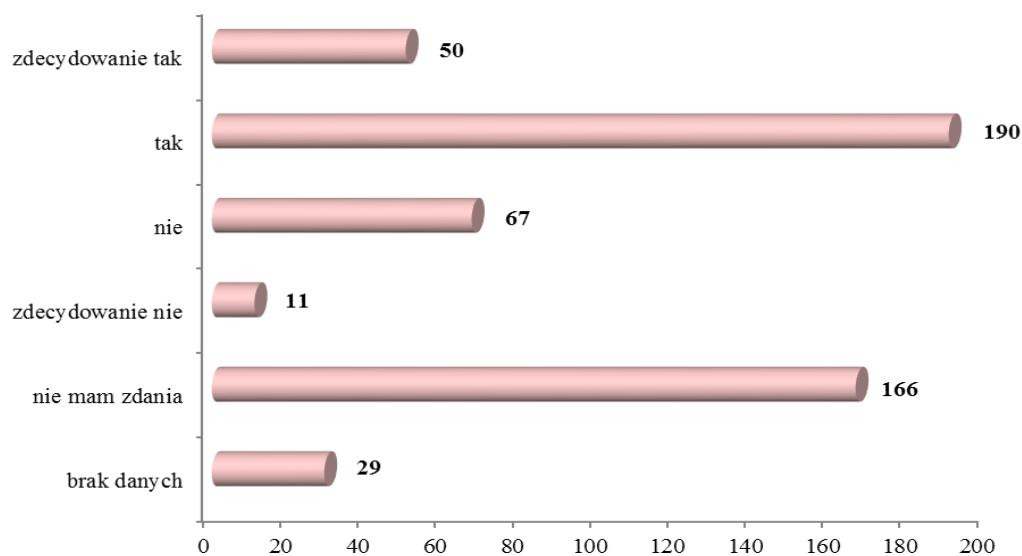
Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

W obszarze komunikacji i infrastruktury miejskiej największym problemem dla osób z niepełnosprawnością jest niedostosowanie ciągów komunikacyjnych (wysokie krawężniki, nierówności w chodnikach) a także zbyt mała ilość kursów środków komunikacji miejskiej dostosowanych do osób z niepełnosprawnością.

Wszystkie wymienione przez respondentów trudności, z jakimi borykają się na co dzień, znalazły swoje odzwierciedlenie w zaplanowanych w ramach realizacji niniejszego dokumentu działaniach.

Wśród pytań zadanych osobom z niepełnosprawnością lub ich opiekunom znalazły się też takie, na podstawie których można podsumować poprawę dostępności w wyżej wymienionych obszarach w ciągu ostatnich 5 lat. Wyniki przedstawiono poniżej.

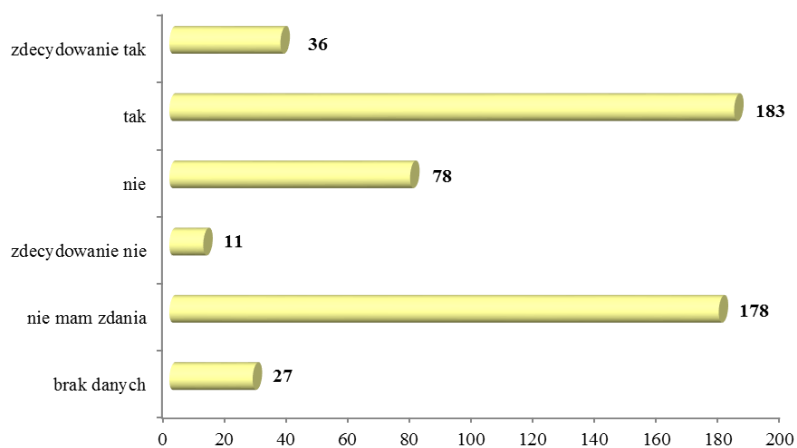
Wykres Nr 26 Poprawa/brak poprawy dostępności do instytucji kultury, sportu i rekreacji w ciągu 5 lat

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Dla 190 osób ankietowanych w ciągu ostatnich 5 lat zauważalny jest wzrost dostępności do instytucji kultury, sportu i rekreacji. 166 respondentów wybrało odpowiedź „nie mam zdania”. Najprawdopodobniej stanowili oni grupę osób, które z uwagi na ograniczenia wynikające ze swojej niepełnosprawności nie korzystają z usług w tym zakresie. Można także wnioskować, że ww. to też te, które mimo chęci nie mogą w pełni uczestniczyć w życiu kulturalnym czy sportowym z uwagi na bariery architektoniczne występujące w budynkach użyteczności publicznej.

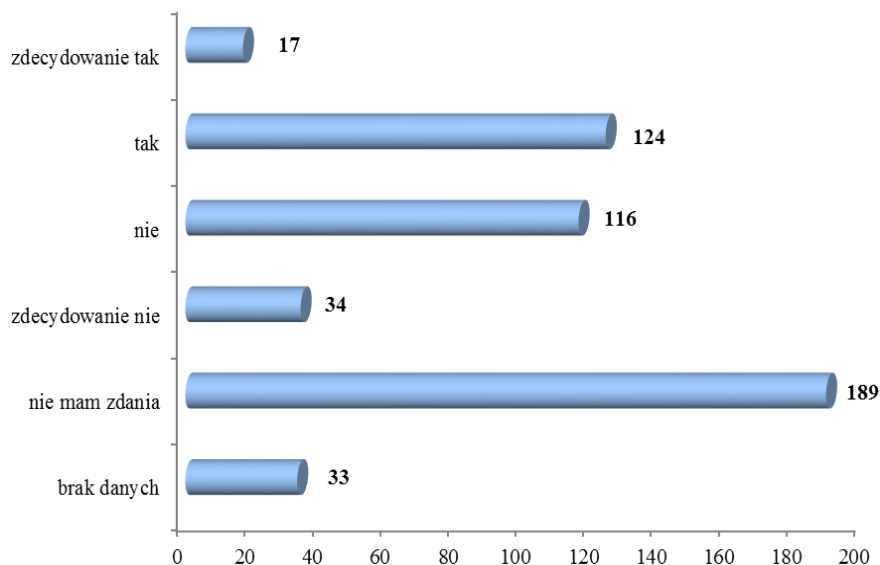
Wykres Nr 27 Poprawa/brak poprawy dostępności do edukacji osób niepełnosprawnych w ciągu 5 lat

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Z powyższego wykresu wynika, iż 183 osoby badane, których dotyczyło zagadnienie wskazało na poprawę dostępności do edukacji dla osób z niepełnosprawnością, a 75 respondentów nie zauważyło poprawy w tym zakresie.

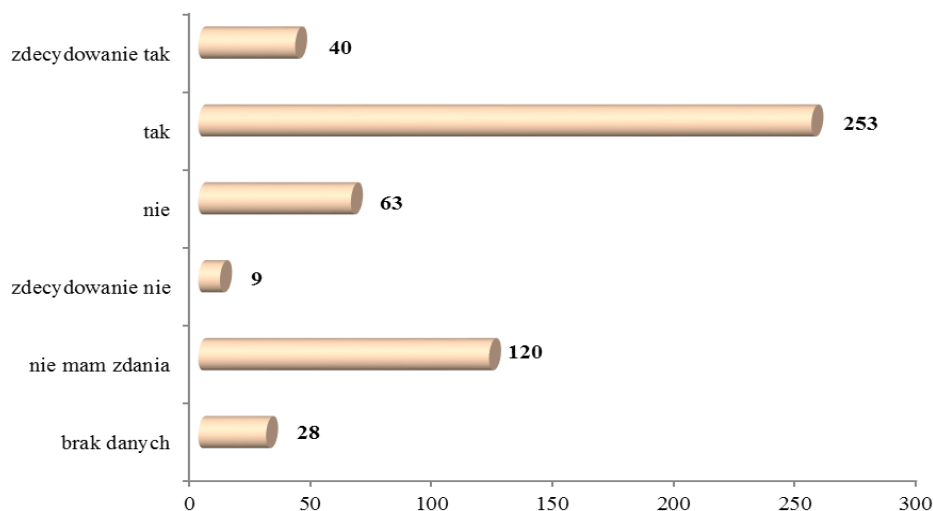
Wykres Nr 28 *Poprawa/brak poprawy dostępności do rynku pracy osób niepełnosprawnych w ciągu 5 lat*

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Prawie tyle samo wyniosła liczba respondentów, którzy na pytanie związane z poprawą dostępności do rynku pracy w ciągu ostatnich 5 lat odpowiedziała twierdząco i przecząco. 34 osoby z niepełnosprawnością zdecydowanie poprawy nie zauważają. Aż 189 badanych problem nie dotyczył.

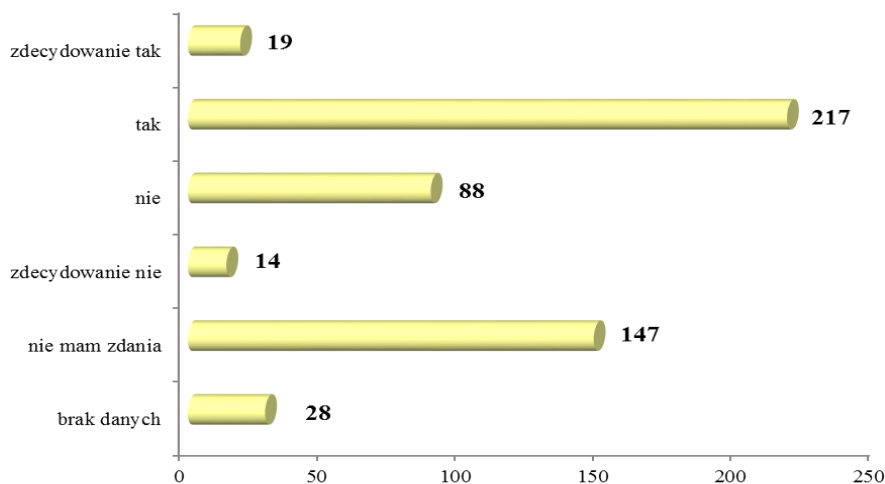
Wykres Nr 29 Poprawa/brak poprawy dostępności do komunikacji miejskiej osób niepełnosprawnych w ciągu 5 lat

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Spośród badanych 253 osób z niepełnosprawnością lub ich opiekunów widzi poprawę w dostępności do komunikacji miejskiej, co świadczy o tym, iż wiele zadań z tego zakresu zostało już zrealizowanych. Nadal jednak istnieje potrzeba dostosowywania taboru do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co zostało zasygnalizowane w części, dotyczącej zgłaszanych przez respondentów obszarów problemowych.

Wykres Nr 30 Szczecin miastem przyjaznym dla osób z niepełnosprawnością

Źródło: WSS UM Szczecin 2016 r.

Na pytanie czy Szczecin jest miastem przyjaznym dla osób niepełnosprawnych aż 217 respondentów wybrało odpowiedź „tak”, 19 – „zdecydowanie tak”, 88 – „nie”.

Wnioski z przeprowadzonych ankiet

Na podstawie przeprowadzonych ankiet możliwym było sporządzenie wniosków, dotyczących obszarów działań, których realizacja w szczególnym stopniu przyczyni się do poprawy życia niepełnosprawnych mieszkańców Szczecina i ich rodzin. Należą do nich:

- likwidacja barier architektonicznych (w tym montaż poręczy przy schodach, podjazdy dla wózków, więcej ścieżek rowerowych, obniżanie krawężników, naprawa istniejących chodników, przystosowanie przystanków autobusowych i tramwajowych, dostosowanie uczelni i szkół, oznakowanie żółtymi taśmami drzwi oszklonych, niezależnie od sygnalizacji dźwiękowej należy częściej oczyszczać sygnalizację świetlną, nie umieszczać znaków drogowych na środku chodnika);
- konsultacje z osobami niepełnosprawnymi i organizacjami na każdym etapie budowania nowych obiektów;
- ułatwienia w transporcie osób niepełnosprawnych, zwiększenie ulg, przystosowanie komunikacji autobusowej i tramwajowej, udźwiękowienie przystanków, autobusów i tramwajów, ujednoczenie systemu dźwiękowego na przejściach, tablice z napisami w komunikacji miejskiej;
- zwiększenie taboru w specjalistycznym transporcie osób niepełnosprawnych (SOKON);
- zwiększenie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych oraz większa kontrola tych miejsc przez odpowiednie służby;
- plany tyflograficzne w całym mieście;
- większy dostęp do pracy (oprócz ochrony i sprzątania);
- szacunek do osób niepełnosprawnych, do ich opiekunów i rodziców, akceptacja społeczna, podniesienie świadomości społecznej na temat niepełnosprawności, tolerancja i akceptacja, kampanie społeczne ukierunkowane na temat osób z autyzmem;
- szkolenia dla pracowników instytucjonalnych w zakresie kontaktu z osobami niepełnosprawnymi;
- szkolenia pracodawców, mające na celu zapoznanie ich z przepisami prawnymi;
- szkolenia komputerowe dla osób niepełnosprawnych (internetowa obsługa bankowa, skype, obsługa smartfonów i komórek);

- szkolenia dla pracowników komunikacji miejskiej;
- większa ilość godzin edukacji i szkoleń dla osób odpowiedzialnych za osoby chore psychicznie;
- większe dotacje przeznaczone dla środowiska osób niepełnosprawnych;
- zwiększenie liczby imprez integracyjnych skierowanych do środowiska osób niepełnosprawnych, organizacja wycieczek;
- utworzenie klubów, świetlic środowiskowych, w których osoby niepełnosprawne mogłyby spędzać czas wolny, spotykać się z innymi osobami z różnymi doświadczeniami życiowymi, zwiększenie ofert spędzania czasu wolnego, spotkania z psychologiem, prawnikiem, dostosowane kluby seniora;
- budowa nowego stadionu przystosowanego dla osób niepełnosprawnych;
- utworzenie dodatkowego zakładu aktywności zawodowej;
- otwarcie nowego warsztatu terapii zajęciowej;
- zwiększenie liczby zakładów pracy chronionej;
- podniesienie świadczeń (emerytur, renty socjalnej, zasiłku pielęgnacyjnego);
- utworzenie informatora internetowego, co, gdzie, kiedy..., większy dostęp do informacji, przepisów, uprawnień;
- zwiększenie możliwości edukacyjnych dla osób niepełnosprawnych, możliwość doksztalcania zawodu dla osób niepełnosprawnych;
- więcej szkół z oddziałami integracyjnymi (tylko 1 klasa na Prawobrzeżu), więcej przedszkoli integracyjnych;
- większa ilość zajęć wspomagających na etapie wczesnoszkolnym;
- wsparcie dla rodzin osób niepełnosprawnych;
- większy dostęp do darmowych porad prawniczych;
- bezpłatne korzystanie z basenu;
- budowa specjalistycznych ośrodków, np. dla autystów i innych osób po śmierci ich opiekunów;
- zwiększenie liczby tłumaczy języka migowego, przede wszystkim w służbie zdrowia, szpitalach; w bankach, sądach, Urzędzie Miasta, utworzenie centrum online tłumaczenia języka migowego, filmy polskie w kinach powinny mieć napisy, aby mogły być zrozumiałe dla osób niesłyszących;
- zwiększenie liczby asystentów osób niepełnosprawnych;

- powstanie mieszkań chronionych, mieszkań nadzorowanych przez MOPR, mieszkań dla osób niepełnosprawnych po śmierci rodziców, mieszkań socjalnych dostosowanych dla osób niepełnosprawnych;
- organizacja czasowej opieki nad osobą niepełnosprawną (szpital, nagła sytuacja wyjazdowa opiekuna);
- postawienie wiaty przy ul. Maciejowickiej, dzieci tam oczekujące na przyjazd autobusu WTZ nie mają gdzie schronić się przed deszczem;
- zwiększenie możliwości rehabilitacji, poszerzenie oferty edukacyjnej i rehabilitacyjnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych z autyzmem – bezpłatnej;
- rozwinąć usługi wolontariatu.

3. Metodologia prac nad Programem

Metodologia prac nad *Programem Działań* jest spójna z metodologią przyjętą w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2015-2020*.

Zastosowana metoda badawcza oparta jest na modelu partycypacyjnym, który wymaga uruchomienia procesu, w którym społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, ale i współkreatorem rozwiązań¹⁵. Przyjęcie takiego modelu w budowaniu niniejszego Programu wzmacnia rozwój partnerskiej współpracy oraz daje szansę na lepszy dostęp do informacji.

3.1. Metoda badawcza

Wybór metody badawczej został podporządkowany problematyce badania. W Miejskim Programie Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021 zastosowano metodę oceny prawa i polityki (ang. Rapid Policy Assessment & Response), skrót: RPAR, która pozwoliła na jasne, celowe, skuteczne i ekonomiczne przeprowadzenie procesu badawczego. Jest to metoda badawcza, opracowana i stosowana w USA i Kanadzie, służąca do szybkiej oceny polityki reagowania, która mobilizuje lokalną wiedzę do rozwiązywania złożonych problemów m.in.: społecznych oraz buduje zdolność do podejmowania działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Metoda ta skupia się na realizacji zadań na szczeblu lokalnym. Jej zastosowanie pozwala na strukturalne interwencje, w wyniku których dochodzi nie tylko do wspierania społeczności, ale i do przekształcania zagrożonego środowiska z myślą o pomyślnym rozwoju jednostki, grupy, społeczności.¹⁶

3.2. Technika badawcza

W celu jak najbardziej rzetelnego i wiarygodnego pozyskania informacji, w pracach nad Programem wykorzystano dwie techniki badawcze. Biorąc pod uwagę złożoność problematyki obszaru niepełnosprawności, która musi zostać uwzględniona w dokumencie Miejskiego Programu, zastosowano technikę ankiety oraz zogniskowany wywiad grupowy (ang. focus group interview), skrót: FGI. W ankiecie narzędziem badawczym był kwestionariusz ankiety autorstwa Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie

¹⁵ www.decdujmyrazem.pl - data dostępu: 16.10.2016 r.

¹⁶ www.temple.edu/lawschool/phrhcs/rpar/ - data dostępu 16.10.2016 r.

i Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin. FOKUS natomiast wykorzystywany jest w badaniach jakościowych (w psychologii, socjologii), w badaniach społecznych i marketingowych. Zogniskowany wywiad grupowy to dyskusja na z góry określony temat z 6-12 osobami. Prowadzi ją moderator, posiłkując się uprzednio sporządzonym scenariuszem. Zadaniem prowadzącego jest ukierunkowywanie rozmowy na określony temat, zachęcanie uczestników do aktywności oraz stymulowanie ich kreatywności. Zaletą wywiadów grupowych jest wykorzystanie potencjału procesów grupowych. Uczestnicy oddziałując na siebie wykazują wyższą aktywność i kreatywność. Dodatkowo, sami w trakcie dyskusji weryfikują swoje poglądy, dochodząc często do wspólnej konkluzji, co zwiększa trafność uzyskiwanych informacji¹⁷. Przebieg wszystkich spotkań był utrwalany, umożliwiając tym samym pogłębioną analizę zapisanych treści.

3.3. Teren i organizacja zadań

Terenem prowadzenia badań było Miasto Szczecin. Jako główne miejsce przeprowadzania badań wybrano Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie, ale spotkania odbywały się również w siedzibie Oddziału Zachodniopomorskiego Polskiego Związku Głuchych oraz w Urzędzie Miasta Szczecin. Proces badawczy trwał od 21 lipca 2016 r. do 26 października 2016 r. Podczas jego trwania odbyły się 3 spotkania Gremium Doradczego i 10 spotkań Zespołu Badawczego. Odbyły się 3 spotkania grup FOKUS-owych (każde trwało ok. 120 minut), w trakcie, których omówiono problemy osób z niepełnosprawnością występujące w trzech grupach wiekowych: 0-18 lat, 19-60 lat, powyżej 60 lat.

3.4. Opracowania i analiza danych

W procesie badawczym zastosowano analizę zarówno ilościową, jak i jakościową. Badania ilościowe polegają na opisie i analizie badanych faktów, procesów i zjawisk w sposób ilościowy, czyli w postaci pewnych zapisów matematycznych, obliczeń i zestawień statystycznych. Istotą badań jakościowych natomiast jest wykrycie zależności i związków jakie zachodzą między analizowanymi zjawiskami. Brak jest w tych badaniach wszelkich pomiarów, a pojawiające się obliczenia statystyczne stanowią jedynie uzupełnienie

¹⁷ J. Lisek-Michalska, P. Daniłowicz: Zogniskowany wywiad grupowy. Studia nad metodą. Wyd. 2, poszerz. Wydaw. UŁ, Łódź 2007.

dla badań ilościowych. Opisywane zjawiska są przedstawiane w formie narracyjnej. Zawierają opis i interpretację zachodzących procesów czy ciągu zdarzeń¹⁸.

Prace nad dokumentem *Miejskiego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021* miały charakter interdyscyplinarny, uczestnikami (respondentami) grup fokusowych byli przedstawiciele: uczelni wyższych działających na terenie Szczecina, Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych, pomocy społecznej, oświaty, sfery mieszkalnictwa, zdrowia, rynku pracy, kultury, sportu, sektora pozarządowego. W procesie badawczym uczestniczyli także odbiorcy dedykowanych im działań.

Prace odbywały się nie tylko podczas serii spotkań roboczych, ale również bieżących konsultacji drogą elektroniczną. Równoległym działaniem było gromadzenie danych do diagnozy problemów osób z niepełnosprawnością. W tym celu wystąpiono do Urzędu Miasta Szczecin: Wydziału Spraw Społecznych, Biura Strategii, Wydziału Sportu, Wydziału Oświaty, Wydziału Kultury, Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Biura ds. Organizacji Pozarządowych, Wydziału Zarządzania Finansami Miasta, Wydziału Inwestycji Miejskich, Wydziału Urbanistyki i Administracji Budowlanej, do miejskich jednostek: Domów Pomocy Społecznej, Środowiskowych Domów Samopomocy, Szczecińskiego Centrum Świadczeń, Zarządu Budynków i Lokali Komunalnych, Powiatowego Urzędu Pracy, Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego oraz do Oddziału Zachodniopomorskiego Narodowego Funduszu Zdrowia, Oddziału Zachodniopomorskiego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Powiatowego Zespołu ds. Orzekania Niepełnosprawności, Szczecińskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego jak również do organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Oprócz wykorzystania dostępnych zasobów (własnych i wtórnych), w celu uwzględnienia opinii społeczności zarówno osób dotkniętych niepełnosprawnością, jak i ich rodzin w zakresie postrzegania problemów niepełnosprawnych mieszkańców Szczecina, przeprowadzono ankiety z 513 respondentami. Z wniosków uzyskanych z ankiet, a także z przebiegu każdej grupy fokusowej przygotowany został raport końcowy z analizą SWOT, następnie dokonano zbiorczego określenia mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń w przedmiocie Miejskiego Programu, jako całościowego dokumentu. Nad całościowym procesem badawczym czuwali Eksperci.

¹⁸ R. Szarfenberg, J. Kowalczyk: Model realizacji usług o określonym standardzie w mieście na prawach powiatu - rekomendacje organizacyjne. Warszawa 2014, s. 27.

Wybrana metodologia prac nad Miejskim Programem Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021 prowadzona była z wykorzystaniem najlepszych praktyk partycypacji społecznej, ponieważ uczestnikami procesu badawczego byli przedstawiciele administracji publicznej, organizacji społecznych oraz bezpośredni beneficjenci. Zarówno ich wiedza, doświadczenie, jak i znajomość środowiska lokalnego pozwoliło na trafne określenie problemów, potrzeb i kierunków działań w zakresie problemu niepełnosprawności. Zaangażowanie w proces prac nad Programem stworzył szansę wypracowania różnorodnych i realnych rozwiązań w odpowiedzi na zaistniałe problemy. Tym samym stał się ważnym elementem budowania integracji społecznej oraz mechanizmów wspólnego decydowania i działania. W wyniku wielosektorowej współpracy powstał projekt dokumentu, który przekazano do konsultacji ekspertom, Biura Strategii Urzędu Miasta Szczecin, Biura Budżetu Urzędu Miasta Szczecin i Wydziału Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin. Otrzymane opinie i uwagi zostały poddane dyskusji podczas spotkania Zespołu Badawczego.

Ostatnim elementem partycypacji społecznej było przekazanie projektu dokumentu Miejskiego Programu do konsultacji społecznych. Opracowany raport z konsultacji posłużył do przygotowania ostatecznej wersji Programu, a następnie przedłożenia dokumentu pod obrady Komisji Zdrowia i Polityki Społecznej Rady Miasta Szczecin w formie projektu uchwały, przyjęcie uchwałą Rady Miasta Szczecin Miejskiego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021, a następnie podjęcie prac wdrożeniowych.

3.5. Analiza SWOT

Istotą analizy SWOT jest identyfikacja czynników, które mogą wpływać na przedmiot badań oraz posegregowanie ich na cztery grupy:

1. Mocne strony - czyli wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę,
2. Słabe strony - to, co stanowi słabość, barierę rozwoju lub wadę,
3. Szanse - wszystko to, co stwarza szansę korzystnej zmiany,
4. Zagrożenia - czynniki stwarzające niebezpieczeństwo niekorzystnych procesów.¹⁹

Analiza SWOT jest zatem istotnym narzędziem, które po pierwsze prowadzi do lepszego rozpoznania środowiska lokalnego, po drugie pozwala na zweryfikowanie i zracjonalizowanie przygotowanych założeń, a po trzecie ułatwia otwarcie się na nowe pomysły i działania, w przypadku niniejszego Programu, na rzecz środowiska osób

¹⁹ Analiza SWOT, <http://www.analiza-swot.org> - data dostępu 09.04.2015 r.

niepełnosprawnych. W celu usystematyzowania, poszczególne części analizy SWOT pogrupowano według następujących obszarów problemowych: 1) **przestrzeń publiczna transport i mieszkalnictwo** - czyli możliwość przemieszczania się osób niepełnosprawnych i ich otoczenie fizyczne, 2) **partycypacja społeczna** w rozumieniu angażowania się osób z niepełnosprawnościami w życie miasta, 3) **szacunek i integracja społeczna** w odniesieniu do postrzegania osób niepełnosprawnych przez innych mieszkańców miasta, 4) **aktywność obywatelska i zatrudnienie** co oznacza możliwości pracy zawodowej i wolontariackiej, 5) **komunikowanie się i informacja oraz wsparcie środowiskowe i usługi zdrowotne** - tu cała gama czynników ekonomiczno - społecznych koncentrujących się na możliwościach uzyskania przez osoby niepełnosprawne i ich opiekunów odpowiedniego do potrzeb wsparcia.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Szeroki zakres działań podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością • Rozwinięta infrastruktura pomocowa • Korzystne środowiskowe walory zamieszkania (atrakcyjna przestrzeń miejska, liczne tereny zielone i nadwodne) • Wysoki potencjał szkół wyższych kształcących kadry • Wzrost świadomości przy budowaniu mieszkań dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych • Szeroki zakres współpracy samorządu lokalnego z organizacjami pozarządowymi, o wysokim potencjale organizacyjno-terytorialnym, w tym działających na rzecz osób z niepełnosprawnością • Realizacja programów integrujących społeczność Szczecina i jego obszaru funkcjonalnego • Rosnący zakres usług opiekuńczych • Całodobowo funkcjonująca sekcja interwencji kryzysowej • Dobra jakość świadczonych usług społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Istnienie barier w przestrzeni miejskiej dla osób z niepełnosprawnością • Uboga infrastruktura w zakresie polityki społecznej w osiedlach Prawobrzeża i północnych rejonów miasta • Słaby poziom partycypacji społecznej (poziom angażowania się osób niepełnosprawnych w życie miasta) • Duża liczba osób i rodzin zagrożona wykluczeniem społecznym ze względu na niepełnosprawność • Niewystarczające powiązanie systemu kształcenia osób z niepełnosprawnością z rynkiem pracy • Zbyt mały, zbyt mało urozmaicony rynek pracy dla osób niepełnosprawnych • Relatywnie trwałe i wysokie bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych • Niewystarczająca świadomość pracodawców o korzyściach z zatrudnienia osób niepełnosprawnych • Niewystarczająca skala realizowanej profilaktyki, promocji zdrowia, diagnostyki i rehabilitacji • Niewystarczająca liczba miejsc w ramach instytucjonalnej opieki nad

	<p>osobami starszymi, chorymi, z niepełnosprawnością</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak systemowych rozwiązań w zakresie informacji o aktualnych działaniach, ofertach wsparcia i pomocy, usługach z obszaru polityki społecznej w mieście • Ograniczony dostęp do usług asystenta osoby niepełnosprawnej • Brak specjalistycznych ośrodków wsparcia dziennych i całodobowych • Brak systemu wsparcia osoby niepełnosprawnej przy nagłym braku opieki ze strony rodziny, opiekunów • Brak promocji przyjaznego otoczenia poprzez uniwersalne projektowanie zapewniające dostępność dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Rosnąca świadomość znaczenia kapitału społecznego, jako instrumentu i potencjału rozwoju miasta • Wzrost potencjału organizacji pozarządowych oraz efektywna współpraca międzysektorowa • Wdrożenie ogólnopolskich rozwiązań i standardów służących wsparciu osób niepełnosprawnych • Konsultacje z reprezentacją środowiska osób niepełnosprawnych przy projektowaniu przestrzeni publicznej i obiektów użyteczności publicznej • Rosnąca dostępność do aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnością • Promowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych - korzyści • Uruchomienie mechanizmów ekonomii społecznej • Możliwość aktywizacji i integracji wielu grup i osób instrumentami ekonomii społecznej • Rozwój i promowanie wolontariatu • Rosnąca świadomość zagrożeń demograficznych, potrzeby wspierania osób niepełnosprawnych • Poprawa infrastruktury dla seniorów 	<ul style="list-style-type: none"> • Odpływ wykwalifikowanych kadr polityki społecznej • Marginalizacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnością i ich rodzin • Wzrost zachorowań na choroby psychiczne, onkologiczne i przewlekłe • Ograniczony dostęp do świadczeń medycznych i rehabilitacji • Postępujący kryzys rodziny, osłabienie więzi rodzinnych i wzrastająca liczba osób zależnych pozbawionych wsparcia rodziny

i osób niepełnosprawnych poprzez rozwój lokalnej sieci klubów osiedlowych o uproszczonej procedurze przyjęcia	
---	--

3.6. Analiza PEST

Metoda PEST (ang. Political, Economic, Social, Technological), dzieli otoczenie przedmiotu badań na cztery sfery: polityczno-prawne, ekonomiczne, społeczno-kulturowe, technologiczne²⁰.

Użyteczność analizy PEST w procesie planowania wynika głównie z tego, że zmusza ona do przeanalizowania obszarów, o których nie zawsze się pamięta, a ich wpływ może być znaczący dla rozwiązywania problemów w tym dokumencie problemów środowiska osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin, bliskich i opiekunów.²¹

Analiza PEST nie jest stosowana samodzielnie. Podczas konstruowania dokumentu stanowi ona uzupełnienie analizy SWOT. Poszczególne czynniki z analizy SWOT, precyzyjnie określające mocne i słabe strony naszego Miasta w zakresie działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz szanse i zagrożenia, które przed nim stoją, zostały następnie przełożone na język analizy PEST poprzez przypisanie ich do poszczególnych obszarów w zakresie polityczno-prawnym, ekonomicznym, społeczno-kulturowym i technologicznym. Każdemu z tych czynników została przypisana punktacja od 1 do 5, przy czym 1 pkt oznacza wpływ znaczny negatywny, a 5 pkt wpływ znaczny pozytywny na dany obszar. Punktacji dokonywali wszyscy członkowie Zespołu badawczego i Gremium Doradczego, następnie obliczona została średnia.

Tabela Nr 22 Wyniki przeprowadzonej analizy PEST

OBSZAR POLITYCZNO-PRAWNY	OBSZAR EKONOMICZNY
ŚREDNIA PKT 3,65	ŚREDNIA PKT 3,02
OBSZAR SPOŁECZNO-KULTUROWY	OBSZAR TECHNOLOGICZNY
ŚREDNIA PKT 3,27	ŚREDNIA PKT 3,46

Źródło: Opracowanie własne 27.10.2016 r.

²⁰ K. Oblój: Strategia Organizacji, PWE, wyd. II, Warszawa 2007, str. 209

²¹ <http://www.topmenedzer.pl/2008/08/analiza-pest/> - data dostępu 09.04.2015 r.

Podsumowanie analizy SWOT i PEST

Niewielkie odchylenia dla poszczególnych wskazań z analizy SWOT w języku PEST w czterech badanych obszarach może dowodzić, że respondenci uznają za potrzebne i celowe kreowanie rozwiązań na rzecz osób z niepełnosprawnościami we wszystkich obszarach. Postrzegają problemy w ich złożoności i unikają ocen jednostronnych. Istotnie widoczne jest w niniejszej analizie zwrócenie uwagi na obszar ekonomiczny, który w sytuacji realizacji zadań podnoszących jakość życia osób niepełnosprawnych ma swoje niewątpliwe przełożenie na obszar technologiczny, gdyż wiele elementów z obszaru ekonomicznego wymaga w pierwszej kolejności zaangażowania środków finansowych. Widać jednak, że istnieje potrzeba działań w budowaniu także innych rozwiązań organizacyjnych bądź nowych regulacji prawnych. Należy tu zwrócić uwagę na poprawę dostępności oraz skuteczności całego szeregu usług, jak i na takie działania, które zmieniać będą świadomość społeczną i postawy, upowszechniać wiedzę, eliminować szkodliwe stereotypy i uproszczony wizerunek osoby niepełnosprawnej. Środowisko osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin i opiekunów, a także osoby zaangażowane w pracę na rzecz tego środowiska widzą potrzebę działań profilaktycznych, edukacyjnych, interwencyjnych i naprawczych.

Relatywnie wyższy niż w obszarze ekonomicznym i technologicznym średni wskaźnik w obszarze polityczno-prawnym może dowodzić przekonania, że możliwym i potrzebnym jest budowa lokalnych rozwiązań niezależnie od kształtu istniejących zapisów ustawowych i dominującej woli politycznej z wykorzystaniem pokaźnego potencjału Szczecina. Obszar społeczno - kulturowy w odniesieniu do działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami ma wciąż duże znaczenie. Wzorce kulturowe, stereotypy i "szufladkowanie" niepełnosprawności przekłada się wprost na społeczną aktywność lub jej brak. W tym wymiarze jest możliwość podejmowania konkretnych działań głównie edukacyjnych i informacyjnych kierowanych zarówno do osób niepełnosprawnych jak i sprawnych mieszkańców Szczecina.

4. Cele Programu

Szczegółowy opis celów, zadań, wykaz realizatorów i nakładów z różnych źródeł na działania na rzecz osób z niepełnosprawnością zostało poprzedzone diagnozą sytuacji osób niepełnosprawnych w Szczecinie, ewaluacją działań realizowanych w dotychczasowym Programie i analizą aktualnych rozwiązań ustawowych.

Poniższe zestawienie odnosi się do zidentyfikowanych potrzeb i oczekiwań wyrażonych w trakcie prac nad *Programem* z udziałem osób niepełnosprawnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedstawicieli instytucji działających na rzecz osób z niepełnosprawnością, jak również mające wpływ na poprawę jakości życia osób niepełnosprawnych.

Dla poszczególnych działań zaproponowano wskaźniki ich realizacji, wartości wskaźników ustalone dla poszczególnych działań w trakcie realizacji Programu pozwolą na jego bieżący monitoring i ewentualne korekty w trakcie realizacji.

1 Cel główny:

Kształtowanie świadomości społecznej na temat niepełnosprawności, zmiana postaw wobec niepełnosprawności z dyskryminacyjnej na integracyjną.

L.p.	Cele operacyjne	Działania	Wskaźniki realizacji działań	Realizatorzy
1	Promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych „w naszej instytucji pracują osoby niepełnosprawne”	kampanie i akcje informacyjne dla pracodawców dla zwiększenia możliwości zatrudniania osób niepełnosprawnych	– liczba kampanii i akcji informacyjnych ²²	WSS UM MOPR NGOs UW PO PUP
		zwiększenie liczby miejsc zatrudnienia wspomaganego	– liczba miejsc – liczba osób zatrudnionych	
		Promowanie i wdrażanie ekonomii społecznej	– ilość zakładów aktywności społecznej – liczba osób zatrudnionych – liczba spółdzielni socjalnych	PUP NGOs
		zwiększenie możliwości dokształcania zawodu	– liczba programów – liczba osób dokształcających się	Woś UM NGOs
		promocja rejestracji osób z niepełnosprawnością jako poszukujące zatrudnienia (co rzutuje na wysokość środków PFRON dla powiatu)	– liczba osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych jako poszukujące pracy	PUP NGOs Media
		szkolenia dla pracowników -	– liczba szkoleń	PUP

²² Wraz z krótkim opisem

		potencjalnych pracodawców osób niepełnosprawnych	– liczba uczestników	NGOs
2	Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnością do obiektów infrastruktury miejskiej, zapewnienie dostępu osobom z niepełnosprawnością do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym	zmiana postaw wobec niepełnosprawności, kształtowanie postaw na sprzyjające integracji społecznej osób z niepełnosprawnością	– liczba programów integracyjnych realizowanych na rzecz określonych grup osób z niepełnosprawnością, – liczba osób objętych programami, – liczba grup wsparcia dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin	WSS UM NGOs NFZ ROPS
		zwiększenie liczby tłumaczy języka migowego, przede wszystkim w placówkach ochrony zdrowia, bankach, sądach, UMS, jednostkach miejskich	– ilość tłumaczy języka migowego – liczba świadczonych usług	PZG UMS
		kształtowanie świadomości potrzeb i ograniczeń osób z niepełnosprawnością wśród projektantów i redagujących zamówienia publiczne	– wykaz działań w tym obszarze wg miar adekwatnych do rodzaju działań, np. liczba szkoleń i konferencji, wydanych informatorów, – liczba podmiotów powiadomiona o możliwości konsultacji rozwiązań ze środowiskiem osób niepełnosprawnych	BZP UM WIM UM UW NGOs Powiatowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych
		konsultowanie rozwiązań w obiektach użyteczności publicznej ze środowiskiem osób niepełnosprawnych	– liczba konsultacji ze środowiskiem osób niepełnosprawnych	Powiatowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021

				NGOs
		realizacja w obiektach użyteczności publicznej i przestrzeni publicznej rozwiązań przyjaznych osobom z niepełnosprawnością	– liczba obiektów i przestrzeni przystosowanych do rozwiązań przyjaznych dla osób z niepełnosprawnością	WIM UM
		przystosowanie przystanków komunikacji autobusowej i tramwajowej do potrzeb osób z niepełnosprawnością	– liczba przystanków autobusowych – liczba przystanków tramwajowych	ZDiTM
		udźwiękowanie przystanków, autobusów i tramwajów, ujednolicenie systemu dźwiękowego na przejściach dla pieszych	– liczba udźwiękowionych przystanków autobusowych – liczba udźwiękowionych przystanków tramwajowych – liczba udźwiękowionych autobusów – liczba udźwiękowionych tramwajów	WIM UM ZDiTM
		zwiększenie taboru komunikacji miejskiej przystosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnością	– liczba autobusów przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością – liczba tramwajów przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością	ZDiTM
		zwiększenie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych oraz większa kontrola tych miejsc przez odpowiednie służby	– liczba miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych	WIM UM Straż Miejska
		plany tyflograficzne w placówkach	– liczba planów tyflograficznych	WOŚ UM

		oświatowych, makiety w obiektach użyteczności publicznej	– liczba makiet w obiektach użyteczności publicznej	WIM UM WK UM
		szkolenia dla pracowników komunikacji miejskiej uwzględniające specyfikę niepełnosprawności	– liczba szkoleń – liczba przeszkolonych pracowników	ZDiTM NGOs
3	Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych na wszystkich poziomach edukacyjnych	szkolenia komputerowe dla osób z niepełnosprawnością (internetowa obsługa BOI, ePUAP, bankowa, skype, itp)	– ilość przeprowadzonych szkoleń – tematyka szkoleń – ilość przeszkolonych osób	NGOs
		wczesna interwencja, profilaktyka niepełnosprawności Dzieci bez orzeczenia PZON	– ilość programów – ilość przebadanych dzieci	WSS UM NGOs
		Miejski Program Wczesnej Wielospecjalistycznej Skoordynowanej Kompleksowej Rehabilitacji	– dokument Miejskiego Programu Wczesnej Wielospecjalistycznej Skoordynowanej Kompleksowej Rehabilitacji	WSS UM
		badania przesiewowe w szkołach i przedszkolach	– ilość przeprowadzonych badań – liczba przebadanych dzieci	WSS UM Woś UM
		Sprofilowanie klas w szkołach integracyjnych	– ilość sprofilowanych klas – liczba dzieci	Woś UM
		przekształcenia w systemie oświaty przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych	– wykaz zmian	Woś UM
		szkolnictwo modułowe	– ilość utworzonych oddziałów modułowych – liczba uczniów	Woś UM
		kształcenie ustawiczne dla dorosłych osób z niepełnosprawnością	– ilość szkoleń – liczba osób dorosłych	NGOs

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021

			uczestniczących w kształceniu ustawicznym	
		kierunkowe konkursy ofert dla organizacji pozarządowych w zakresie nauki języków obcych dla osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> – ilość konkursów – ilość zorganizowanych szkoleń – liczba uczestników 	BOP UM NGOs
		wprowadzenie większej ilości różnych form edukacji całonocnej, a tym również szkoleń rozwijających umiejętności i zainteresowania	<ul style="list-style-type: none"> – ilość zorganizowanych szkoleń – liczba osób korzystających 	NGOs
		większe sprofilowanie grup integracyjnych, zwiększenie ilości nauczycieli wspomagających asystentów dzieci w szkołach i przedszkolach	<ul style="list-style-type: none"> – ilość sprofilowanych grup – liczba nauczycieli – liczba dzieci 	WOŚ UM
		obowiązkowe zajęcia wczesnego wspomaganie, realizowane od chwili rozpoznania dysfunkcji rozwojowych	<ul style="list-style-type: none"> – ilość zajęć – liczba dzieci 	WOŚ UM
		upowszechnianie wsparcia dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin poprzez pomoc wolontariuszy i asystentów osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> – liczba wolontariuszy i asystentów osób z niepełnosprawnością, – liczba osób niepełnosprawnych korzystających z takiego wsparcia 	WSS UM NGOs
4	Poprawa dostępu i rozszerzenie zakresu informacji dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin	budowa przyjaznej dla osób niepełnosprawnych platformy informacyjnej o oferowanych usługach, podmiotach wspierających wybrane grupy osób z niepełnosprawnością, możliwym	<ul style="list-style-type: none"> – liczba i rodzaj nośników takiej informacji, – liczba wejść na stronę www dla osób niepełnosprawnych w Szczecinie 	WSS UM MOPR Powiatowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych

		wsparciu i uprawnieniach.		
		dostosowanie stron internetowych do różnego rodzaju niepełnosprawności	– liczba stron internetowych dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności	Powiatowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych NGOs WSS UM
		większy dostęp do darmowych porad prawnych	– ilość udzielonych porad prawnych	NGOs
5	Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnością	dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością już istniejących i utworzenie nowych klubów, świetlic środowiskowych, w których osoby niepełnosprawne mogłyby spędzać czas wolny, rozwijać zainteresowania, spotykać się z innymi osobami z różnymi doświadczeniami życiowymi	– ilość dostosowanych placówek – ilość utworzonych placówek – liczba osób korzystających z klubów, świetlic środowiskowych	RO NGOs
		sprofilowane usługi asystenckie: asystent szkolny, asystent rodziny, asystent zawodowy	– liczba asystentów – liczba osób korzystających z usługi	WSS UM NGOs
		mieszkania chronione dla osób z niepełnosprawnością	– ilość mieszkań chronionych – liczba osób niepełnosprawnych korzystających z mieszkań chronionych	MOPR ZBiLK STBS
		mieszkania socjalne przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością	– ilość mieszkań socjalnych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością – liczba osób niepełnosprawnych korzystających z mieszkań socjalnych	ZBiLK

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021

			dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością	
		interwencyjne miejsca opieki - organizacja czasowej opieki nad osobą niepełnosprawną w przypadku nagłego braku opiekuna	<ul style="list-style-type: none"> - ilość placówek interwencyjnych - liczba miejsc 	WSS UM
		zwiększenie liczby imprez integracyjnych skierowanych do środowiska osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> - ilość imprez - liczba osób z niepełnosprawnością korzystających z imprez integracyjnych 	NGOs
		rozszerzenie ofert kulturalnych i sportowych poprzez ulgowe lub bezpłatne bilety	<ul style="list-style-type: none"> - ilość imprez - liczba osób niepełnosprawnych korzystających z kulturalnych i sportowych 	WK UM WS UM
		preferencyjna ścieżka zamiany lokalu dla osób z niepełnosprawnością	<ul style="list-style-type: none"> - powstanie preferencyjnej ścieżki 	ZBiLK
		Rozszerzenie oferty lokalowej mieszkań dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością	<ul style="list-style-type: none"> - ilość mieszkań 	ZBiLK STBS
		system wsparcia w momencie powstania niepełnosprawności (w wyniku choroby, wypadku)	<ul style="list-style-type: none"> - ilość powstałych punktów wsparcia - liczba osób korzystających z punktów wsparcia 	MOPR NGOs
		utworzenie specjalistycznych ośrodków dla autystów i innych grup osób z niepełnosprawnościami po śmierci ich opiekunów	<ul style="list-style-type: none"> - ilość ośrodków - liczba osób korzystających ze specjalistycznych ośrodków dla autystów i innych grup po śmierci ich opiekunów 	WSS UM NGOs
		rozwijanie usług wolontariatu	<ul style="list-style-type: none"> - liczba wolontariuszy 	NGOs

		na rzecz okresowego wsparcia rodziny lub osoby z niepełnosprawnością np. organizacja czasu wolnego, korzystanie z imprez kulturalnych, sportowych, pomoc w wykonywaniu podstawowych czynności domowych	– liczba osób korzystających z usług wolontariatu	
6	Kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i rozumienia problemów osób z niepełnosprawnością	Kampania społeczna mająca na celu uwrażliwienie społeczeństwa, podniesienie świadomości społecznej, akceptacji, tolerancji i szacunku dla osób z niepełnosprawnością, do ich rodziców, opiekunów	– ilość kampanii społecznych	NGOs
		kampania społeczna mająca na celu uświadomienie mieszkańcom Szczecina, że dzisiejsze bariery dla osób z niepełnosprawnością są także barierami dla osób starszych oraz rodziców z małymi dziećmi	– ilość kampanii społecznych	NGOs

5. Zakładane rezultaty

Działania zidentyfikowane w programie przyczynią się do realizacji *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2015-2020*:

- Obszar IV Kierunek 1. - Rehabilitacja, aktywizacja i wsparcie osób i rodzin z niepełnosprawnością;
 1. Cel operacyjny - Kształtowanie świadomości społecznej na temat niepełnosprawności, zmiana postaw wobec niepełnosprawności z dyskryminacyjnej na integracyjną;
 2. Cel operacyjny – Usuwanie barier w przestrzeni publicznej dla osób niepełnosprawnych;
 3. Cel operacyjny – poprawa dostępu i rozszerzenia zakresu informacji dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin.
- Obszar IV. Kierunek 2. - Wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin;
 1. Cel operacyjny - Promocja zdrowia psychicznego;
 2. Cel operacyjny – Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnej do życia w środowisku rodzinnym i społecznym.

Realizacja *Miejskiego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021* przyniesie następujące rezultaty:

- stałą i pełną diagnozę problemów osób z niepełnosprawnością, ich opiekunów i ocenę stopnia zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb wraz z ich stałym monitoringiem;
- zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnością do obiektów infrastruktury miejskiej, zapewnienie dostępu osobom z niepełnosprawnością do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym;
- wyrównanie szans osób niepełnosprawnych na wszystkich poziomach edukacyjnych;
- wzrost aktywności na rzecz rozwiązywania problemów osób z niepełnosprawnością innych podmiotów niż jednostki pomocy społecznej, oraz poprawę przepływu i wymiany informacji między tymi podmiotami;
- poprawę dostępu do informacji i stałą aktualizację wiedzy o oferowanych usługach skierowanych do osób z niepełnosprawnością, w tym o charakterze specjalistycznym,

w formie dla nich przyjaznej z wykorzystaniem elektronicznego dostępu do informacji;

- rozszerzenie zakresu usług dla osób z niepełnosprawnością, poprawę dostępności do usług dedykowanych tym osobom;
- zwiększenie udziału obywateli, wspólnot mieszkańców i organizacji pozarządowych w tworzeniu lokalnych rozwiązań poprawiających jakość życia osób z niepełnosprawnością;
- wzrost liczby osób z niepełnosprawnością objętych instrumentami aktywizacji zawodowej w podmiotach ekonomii społecznej;
- poprawę systemu wsparcia rodzin i osób dotkniętych niepełnosprawnością;
- poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnością.

4. Ramy finansowe

Istotnym elementem procesu planowania ram finansowych Programu jest spójność ze Strategią Rozwoju Szczecina 2025, Drugim Porozumieniem Programowym dla Szczecina oraz Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2015 – 2020.

W ramach finansowych ujęto poziom wydatków w 2015 roku. Wykazano środki finansowe pochodzące z rozdziałów klasyfikacji budżetowej 801 (oświata i wychowanie), 852 (pomoc społeczna), 853 (pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej). Uwzględniono również środki pozabudżetowe pochodzące z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Wysokość środków finansowych wskazano tożsamo jak w ocenie zasobów pomocy społecznej za rok 2015 i sprawozdaniu z wykonania budżetu Miasta za 2015 rok.

Przyjęto, iż pułap wydatków w okresie realizacji Programu pozostanie co najmniej utrzymany. Dla szczególnie istotnych działań uznanych za kluczowe w realizacji celów operacyjnych niniejszego dokumentu przedstawiono symulację wydatków w latach 2016 - 2021. W symulacji uwzględniono wydatki dotyczące osób niepełnosprawnych i ich rodzin w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, oświaty, pomocy społecznej, komunikacji i ochrony środowiska, inwestycji, organizacji pozarządowych. Zawarte w dokumencie Programu wartości finansowe mają jedynie charakter szacunkowy i będą ulegały zmianom w trakcie realizacji.

Finansowanie działań przewidzianych do realizacji w okresie obowiązywania Programu zależeć będzie w dużym stopniu od możliwości pozyskiwania środków ze źródeł zewnętrznych, w szczególności z nowej Perspektywy Finansowej UE 2014 -2020. Wpływ na koszty realizacji wybranych działań i ich pożądaną skalę mieć będą także zmiany w regulacjach ustawowych.

Obok kosztów zadań, które w klasyfikacji budżetowej są ściśle wyodrębnione i zidentyfikowane istnieją także te, których tak łatwo wyodrębnić nie można, bowiem w materiałach planistycznych i sprawozdawczych są one bardzo często ujmowane łącznie z innymi kosztami np. wspieranie efektywnych usług społecznych, poprawa dostępności transportowej miasta, polityka senioralna.

Część działań istotnych dla realizacji Programu finansowana jest z pominięciem budżetu Miasta, a dysponenci tych środków nie są organizacyjnie powiązani ze strukturami samorządu np. nakłady ponoszone ze środków NFZ.

Istnieje również zakres usług społecznych oferowanych osobom niepełnosprawnym odpłatnie przez podmioty o charakterze gospodarczym i podmioty III sektora w ramach odpłatnej działalności pożytku publicznego. Ich zakres i dostępność regulowane są głównie poprzez poziom zamożności korzystających i możliwości wspierania tych usług systemem ulg i dotacji.

Wydatki zaplanowane do realizacji Programu na lata 2016 – 2021 przedstawione są na tle kosztów zrealizowanych zadań w 2015 roku.

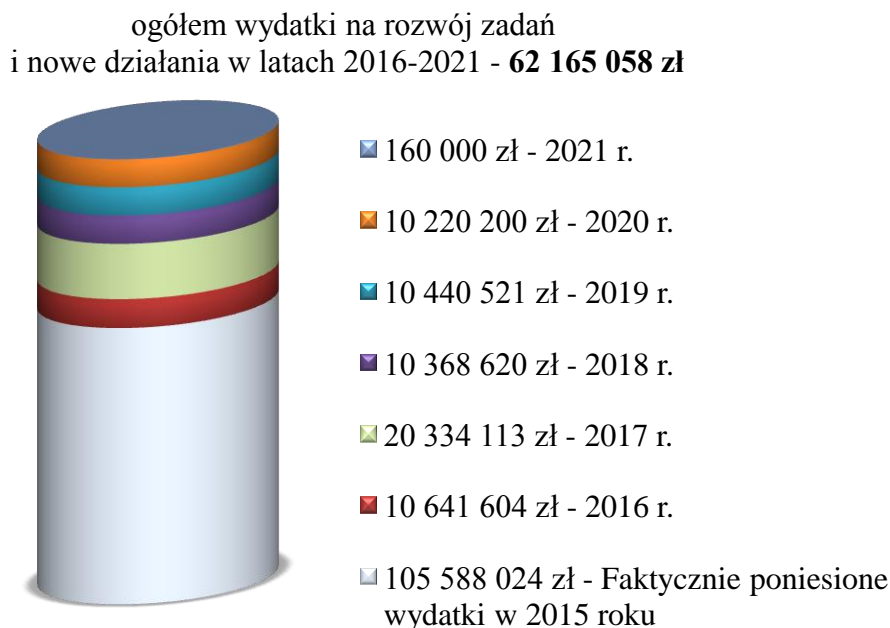
Dane te są zobrazowane poniżej:

Tabela Nr 23 Wydatki zrealizowane oraz działania zaplanowane na kolejne lata do realizacji

Faktycznie poniesione wydatki w 2015 roku	105 588 024
przewidywane wydatki na rozwój zadań i nowe działania w latach 2016 - 2021	
2016 rok	10 641 604
2017 rok	20 334 113
2018 rok	10 368 620
2019 rok	10 440 521
2020 rok	10 220 200
2021 rok	160 000
ogółem wydatki na rozwój zadań i nowe działania w latach 2016 - 2021	62 165 058

Źródło: Opracowanie własne MOPR – 2016 r.

Wykres Nr 31 Wydatki zrealizowane oraz działania zaplanowane na kolejne lata do realizacji

Źródło: Opracowanie własne MOPR – 2016 r.

Źródłem finansowania działań przewidzianych do realizacji Programu będą:

- budżet Gminy Miasto Szczecin;
- budżet Państwa, w tym środki z programów rządowych;
- budżet Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego;
- środki PFRON;
- środki UE;
- środki finansowe podmiotów III sektora stanowiące wkład własny przy realizacji zadań publicznych.

5. System wdrażania programu i plan komunikacji społecznej

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021 to dokument, który z założenia musi być dokumentem "żywym" i skutecznym, musi zatem zostać zaplanowane jego logistyczne wdrożenie.

1. Liderem i koordynatorem Miejskiego Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021 jest Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miasta Szczecin.

2. Głównym partnerem w jego realizacji jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie.
3. Przyjęty system wdrożeniowy wyposażony musi być w narzędzia, które m.in. mają służyć systematycznej kontroli i korekcie zapisów niniejszego Programu.

W trakcie prac nad projektem *Miejskiego Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021* dokument został przedłożony do konsultacji społecznych wśród wszystkich zainteresowanych mieszkańców Szczecina.

Plan komunikacji społecznej obejmuje umieszczenie *Programu Działań* po uchwaleniu go przez Radę Miasta na stronach internetowych Urzędu Miasta oraz na stronie internetowej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie.

Ponadto, do lokalnych mediów zostanie przekazana informacja o przyjęciu dokumentu i jego najważniejszych założeniach. Odbędą się również spotkania z przedstawicielami NGOs oraz rad osiedli, podczas których zostaną przedstawione zadania i kierunki działań zapisane w niniejszym *Programie*.

6. Monitoring i ewaluacja

Proces monitoringu wdrażania *Miejskiego Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021* będzie służył identyfikacji osiąganych rezultatów oraz porównaniu ich zgodności z założeniami. Dane zebrane i opracowane w procesie monitoringu posłużą do ewaluacji Programu. Będzie ona polegała na gromadzeniu i opracowywaniu informacji i danych zebranych od wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działań. Punktem odniesienia będą przede wszystkim wskaźniki określone w *Programie Działań* odnoszące się do poszczególnych celów.

Dane do pomiaru wskaźników pozyskiwane będą z: danych statystycznych jednostek organizacyjnych UM, PUP, ZDiTM, ZBiLK, STBS, ze sprawozdań MOPR oraz od organizacji pozarządowych. Monitorowanie umożliwi bieżącą ocenę realizacji zaplanowanych kierunków działań lub też pozwoli na modyfikację i dokonywanie korekt w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą zaistnieć w wyniku, np. zmiany regulacji prawnych lub nasilenia niektórych problemów społecznych. Informacja z realizacji Programu oraz osiągniętych efektów przygotowywana będzie przez WSS UM przy ścisłej współpracy z MOPR w formie raportów rocznych. Raport roczny może zawierać również propozycje nowych rozwiązań bądź modyfikację dotychczasowych działań stosownie do zmieniających się potrzeb.

Monitoring będzie dokonywany w trakcie prac nad rocznym raportem z wdrażania Programu, który będzie corocznie przekazany Prezydentowi Miasta Szczecin i Przewodniczącemu Rady Miasta Szczecin. Wnioski z monitoringu i rekomendacje na przyszłość będą stanowić jeden z elementów aktualizacji Programu.

Zakres ewaluacji Programu:

W procesie ewaluacji *Programu Działań* podlegać będzie ocena:

- materiał empiryczny Programu stanowiący podstawę do analiz i ocen oraz;
- trafność, skuteczność, efektywność, użyteczność, trwałość i spójność.

Sposób ewaluacji:

Analiza przeprowadzona zostanie w szczególności pod kątem identyfikacji obszarów ryzyka i barier dla skutecznej i efektywnej realizacji procesów monitorowania i ewaluacji i określenia nowych zagrożeń. Do ewaluacji zostanie wykorzystana metoda samodzielnej oceny stopnia realizacji *Programu Działań* i osiągniętych efektów, dokonywana siłami

własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu, wsparta dodatkowymi narzędziami oceny.

Narzędzia ewaluacji:

Planuje się stosowanie szerokiego zakresu metod i technik badań społeczno-ekonomicznych służących pomiarowi efektów oraz wyjaśnieniu mechanizmów interwencji publicznej z wykorzystaniem:

- 1) **ilościowych** metod badawczych – pozwoli na gromadzenie i analizę informacji liczbowych, poznania częstości występowania badanego zjawiska oraz określenia poziomu zależności, jakie występują pomiędzy różnymi danymi:
 - techniki: ankiety, zestawienie danych (np. koszty, ilość świadczeniobiorców, ilość usług);
 - narzędzia: tabele, wykresy, diagramy;
- 2) **jakościowych** metod badawczych - dotyczą opisu, poznania oraz zrozumienia badanych problemów, dane jakościowe posłużą do właściwej interpretacji danych liczbowych:
 - techniki: wywiad, analiza dokumentów;
 - narzędzia: kwestionariusze wywiadów grupowych, dyspozycje do analizy dokumentów.

Okres ewaluacji:

Raz do roku, może być też zastosowana przed rozpoczęciem realizacji interwencji publicznej, w trakcie i po zakończeniu - zwłaszcza w odniesieniu do nowych zadań.

7. Ocena ryzyka

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2016-2021 poddany został analizie pod kątem zgodności przyjętych postanowień i sposobu ich realizacji z Zarządzeniem Nr 154/14 Prezydenta Miasta Szczecin w sprawie funkcjonowania kontroli zarządczej w gminie mieście Szczecin.

Program Działań jest kompatybilny ze *Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2015-2020*. Program wyznacza cele, sposób ich realizacji, określa wskaźniki, a także realizatorów tych celów.

Ponadto przyjęcie tego dokumentu istotnie ograniczy ryzyko planowania zadań budżetowych w sferze niepełnosprawności bez uwzględnienia rzeczywiście zdiagnozowanych problemów i potrzeb. Analiza taka przeprowadzana będzie także okresowo z wykorzystaniem danych z monitoringu, a ewentualne stwierdzone ryzyka, w szczególności wynikające ze zmiany zewnętrznych okoliczności i zdarzeń mających wpływ na realizację wyznaczonych celów i zadań na podstawie tego monitoringu i ewaluacji będą mogły być identyfikowane i ograniczane poprzez dopuszczalną aktualizację.

8. Podsumowanie i wnioski

Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2016-2021 jest dokumentem, który określa kierunki działań w obszarze szeroko rozumianej problematyki osób z niepełnosprawnością na lata 2016-2021. Program jest dostosowany do zidentyfikowanych w procesie badawczym potrzeb wskazanych przez osoby z niepełnosprawnością oraz ich rodzin opiekunów. Planowane sposoby ich zaspokajania są kontynuacją istniejącego systemu wsparcia i tworzą możliwość uzupełnienia o nowe rozwiązania.

Cele i kierunki działania przyjęte w *Programie Działań* zostały poprzedzone szeroką diagnozą środowiska osób niepełnosprawnych w oparciu zarówno o badania ankietowe, jak i wnioski ze spotkań Grup Fokusowych.

Program zakłada wsparcie środowiska osób z niepełnosprawnością w różnych obszarach życia, między innymi społecznego, zawodowego, sportowego, kulturalnego, pomocy w likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się. Podejmowane działania mają służyć przede wszystkim budowaniu świadomości społecznej w zakresie akceptacji, tolerancji i szacunku do osób z niepełnosprawnością.

Zakłada się, że poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnością możliwa jest przy ścisłej współpracy różnych instytucji i organizacji pozarządowych działających w obszarze niepełnosprawności, a także samych zainteresowanych.

Zapisy zawarte w *Programie Działań* realizowane będą zgodnie z wytyczonymi działaniami, podlegać będą monitoringowi i okresowej ewaluacji, co pozwoli na bieżące śledzenie zachodzących zmian jak również modyfikację *Programu Działań*. Przyjmuje się, że osiągnięcie zamierzonych rezultatów będzie możliwe dzięki:

- 1) ścisłej współpracy różnych instytucji i organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością;
- 2) promowaniu i rozwijaniu inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej;
- 3) promowaniu działań prospołecznych, wolontarystycznych;
- 4) zwiększeniu dostępu do informacji o działaniach podejmowanych na rzecz osób z niepełnosprawnością;
- 5) dostosowaniu ofert usług do potrzeb osób z niepełnosprawnością i ich rodzin;
- 6) poniesieniu świadomości społecznej na temat niepełnosprawności;
- 7) wsparciu rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnością.

Zgodnie z celami strategicznymi niniejszego dokumentu, jego realizacja powinna przyczynić się do poprawy jakości życia niepełnosprawnych mieszkańców miasta Szczecin. *Miejski Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2016-2021* stanowi uszczegółowienie priorytetowych kierunków działań z zakresu problemu niepełnosprawności, które uznano za kluczowe w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2015-2020*. Zadania realizowane w ramach poszczególnych celów operacyjnych wpłyną na wyrównanie szans osób niepełnosprawnych, które umożliwią im funkcjonowanie w społeczności lokalnej oraz ograniczą zjawisko wykluczenia społecznego.

9. Zastosowane skróty

Tabela Nr 24 Zastosowane w Programie Działań skróty

Skrót	Nazwa jednostki organizacyjnej
BOP	Biuro ds. Organizacji Pozarządowych
BS	Biuro Strategii
BZP UM	Biuro Zamówień Publicznych
DPS	Dom Pomocy Społecznej
ICF	Międzynarodowa Klasyfikacja Zdrowia, Funkcjonowania i Niepełnosprawności (International Classification of Functioning, Disability and Health)
MON	Ministerstwo Obrony Narodowej
MOPR	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Szczecinie
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NGOs	Organizacje pozarządowe (ang. Non Governmental Organizations)
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PO	Placówki oświatowe
PUM	Pomorski Uniwersytet Medyczny
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
PZON	Powiatowy Zespół Orzekania Niepełnosprawności
RO	Rady Osiedlowe
RPO WZ	Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego
SCŚ	Szczecińskie Centrum Świadczeń
SOKON	Sekcja Obsługi Komunikacyjnej Osób Niepełnosprawnych MOPR w Szczecinie
SRPS	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Miasto Szczecin na lata 2015-2020
STBS	Szczecińskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego
UWM	Urząd Miasta Szczecin
UW	uczelnie wyższe
WHO	Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organization)
WIM	Wydział Inwestycji Miejskich
WK UM	Wydział Kultury
WOś UM	Wydział Oświaty
WS UM	Wydział Sportu
WSS UM	Wydział Spraw Społecznych
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
ZBiLK	Zarząd Budynków i Lokali Komunalnych
ZDiTM	Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego
ZOZ	Zakład Opieki Zdrowotnej

10. Spis tabel

<i>Tabela Nr 1 Wydatkowane środki na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej w latach 2003-2015</i>	9
<i>Tabela Nr 2 Działalność wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego w latach 2009-2014</i>	12
<i>Tabela Nr 3 Dofinansowanie do likwidacji barier funkcjonalnych ze środków PFRON w latach 2003-2014</i>	12
<i>Tabela Nr 4 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej ze środków PFRON w latach 2003-2014</i>	15
<i>Tabela Nr 5 Liczba osób z niepełnosprawnością w Szczecinie</i>	23
<i>Tabela Nr 6 Osoby niepełnosprawnie prawnie wg stopnia niepełnosprawności z podziałem na wiek</i>	23
<i>Tabela Nr 7 Liczba osób niepełnosprawnych prawnie, którym nie ustalono stopnia niepełnosprawności</i>	23
<i>Tabela Nr 8 Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności w latach 2013-2015</i>	25
<i>Tabela Nr 9 Ilość wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na płeć w latach 2013, 2014, 2015</i>	26
<i>Tabela Nr 10 Ilość wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na wiek w latach 2013, 2014, 2015</i>	27
<i>Tabela Nr 11 Ilość wydanych orzeczeń o niepełnosprawności z podziałem na wykształcenie osób niepełnosprawnych w latach 2013, 2014, 2015</i>	28
<i>Tabela Nr 12 Napływ osób niepełnosprawnych zarejestrowanych, jako bezrobotne i poszukujące pracy w latach 2013-2015</i>	29
<i>Tabela Nr 13 Ilość osób z niepełnosprawnością zarejestrowanych w PUP jako osoby bezrobotne w latach 2013-2015, które podjęły zatrudnienie</i>	30
<i>Tabela Nr 14 Liczba osób z niepełnosprawnością korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w 2015 r.</i>	32
<i>Tabela Nr 15 Rodzaje pomocy udzielanej osobom z niepełnosprawnościami ze środków PFRON w latach 2014-2015</i>	35
<i>Tabela Nr 16 Realizacja Programu „Aktywny Samorząd” w 2014 roku</i>	37
<i>Tabela Nr 17 Realizacja Programu „Aktywny Samorząd” w 2015 roku</i>	38
<i>Tabela Nr 18 Liczba dzieci z niepełnosprawnością uczęszczających do placówek oświatowych na terenie Miasta Szczecin</i>	40
<i>Tabela Nr 19 Tabor autobusowy komunikacji miejskiej w Szczecinie dostosowany dla osób z niepełnosprawnościami 2015-2016</i>	42
<i>Tabela Nr 20 Komunikacja tramwajowa w Szczecinie dostosowana dla osób z niepełnosprawnościami 2015-2016</i>	43
<i>Tabela Nr 21 Ośrodki kultury dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami działające na terenie Miasta Szczecin według stanu na dzień 30 czerwca 2016 r.</i>	46
<i>Tabela Nr 22 Wyniki przeprowadzonej analizy PEST</i>	74
<i>Tabela Nr 23 Wydatki zrealizowane oraz działania zaplanowane na kolejne lata do realizacji</i>	88
<i>Tabela Nr 24 Zastosowane w Programie Działań skróty</i>	96

11. Spis wykresów

<i>Wykres Nr 1 Osoby z niepełnosprawnością z podziałem na płeć w Polsce</i>	22
<i>Wykres Nr 2 Aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnością w Polsce.....</i>	22
<i>Wykres Nr 3 Liczba wydanych orzeczeń według przyczyny niepełnosprawności w latach 2013-2015.....</i>	25
<i>Wykres Nr 4 Osoby z niepełnosprawnością zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Szczecinie w latach 2013-2015 z podziałem na wiek</i>	29
<i>Wykres Nr 5 Liczba kobiet z niepełnosprawnością korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w 2015 r. według orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, z podziałem na wiek.....</i>	33
<i>Wykres Nr 6 Liczba mężczyzn z niepełnosprawnością korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Szczecinie na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w 2015 r. według orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, z podziałem na wiek.....</i>	34
<i>Wykres Nr 7 Liczba uczniów w roku szkolnym 2015/2016, w tym dzieci z niepełnosprawnością</i>	40
<i>Wykres Nr 8 Dostosowanie komunikacji autobusowej Miasta Szczecin do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w latach 2015-2016</i>	43
<i>Wykres Nr 9 Dostosowanie komunikacji tramwajowej Miasta Szczecin do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w latach 2015-2016</i>	44
<i>Wykres Nr 10 Ilość osób z niepełnosprawnością, które skorzystały z przewozu SOKON w 2015 roku.....</i>	45
<i>Wykres Nr 11 Osoby ankietowane</i>	52
<i>Wykres Nr 12 Podział ankietowanych ze względu na wiek</i>	52
<i>Wykres Nr 13 Ankietowani według miejsca zamieszkania</i>	53
<i>Wykres Nr 14 Niepełnosprawność.....</i>	54
<i>Wykres Nr 15 Ankietowani według stopnia niepełnosprawności</i>	54
<i>Wykres Nr 16 Sytuacja zawodowa ankietowanych.....</i>	55
<i>Wykres Nr 17 Miejsce zatrudnienia ankietowanych.....</i>	55
<i>Wykres Nr 18 Powody podejmowania zatrudnienia przez ankietowanych</i>	56
<i>Wykres Nr 19 Powody pozostania bez pracy ankietowanych.....</i>	57
<i>Wykres Nr 20 Ankietowani zarejestrowani w Powiatowym Urzędzie Pracy w Szczecinie</i>	57
<i>Wykres Nr 21 Źródło utrzymania ankietowanych</i>	58
<i>Wykres Nr 22 Bariery w obszarze kultury, sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnością ...</i>	59
<i>Wykres Nr 23 Bariery w obszarze edukacji osób z niepełnosprawnością.....</i>	60
<i>Wykres Nr 24 Bariery w obszarze rynku pracy osób z niepełnosprawnością.....</i>	60
<i>Wykres Nr 25 Bariery w infrastrukturze miejskiej i komunikacji.....</i>	61
<i>Wykres Nr 26 Poprawa/brak poprawy dostępności do instytucji kultury, sportu i rekreacji w ciągu 5 lat</i>	62
<i>Wykres Nr 27 Poprawa/brak poprawy dostępności do edukacji osób niepełnosprawnych w ciągu 5 lat.....</i>	62
<i>Wykres Nr 28 Poprawa/brak poprawy dostępności do rynku pracy osób niepełnosprawnych w ciągu 5 lat</i>	63
<i>Wykres Nr 29 Poprawa/brak poprawy dostępności do komunikacji miejskiej osób niepełnosprawnych w ciągu 5 lat</i>	64
<i>Wykres Nr 30 Szczecin miastem przyjaznym dla osób z niepełnosprawnością.....</i>	64

Wykres Nr 31 Wydatki zrealizowane oraz działania zaplanowane na kolejne lata do realizacji
..... 89

12. Spis map

Mapa Nr 1 Podział administracyjny Szczecina 53